

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 16

ANDRA KAMMAREN

1968

2—5 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 2 april

	Sid.
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wennerfors (h) ang. förfarandet vid rekvisition av helikopter för ambulans- och räddningsflygningar	8
herr Westberg (fp) ang. åtgärder för att avhjälpa tjälskador	8
herr Westberg (fp) ang. kompensation för inkomstbortfall på grund av ofarbara vägar	8

Onsdagen den 3 april

Forskning angående ungdomens situation i samhället	9
Förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel	13
Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde:	
Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål	18
Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader	41
Trafiksäkerhetsforskning	45
Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet	46
Transportnämnden: Förvaltningskostnader	55
Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järn- vägslinjer	56
Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer .	57
En allmän förskola	62
Vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.	71
Ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare	73
Indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftnings- skatt	77

	Sid.
Penning- och valutapolitiken	79
Användande av riksbankens vinst för år 1967	87
Studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxen- utbildning	89
Belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, m. m.	93
Obligatorisk kommunal bostadsförmedling	94
Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk	95
Kreditgarantier till deltid jordbrukare	104
Måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen	110
Åtgärder mot den ökande brottsligheten	111
Nyttiggörande av hushålls- och industriavfall	113
Interpellationer av:	
herr Lothigius (h) ang. internationellt samarbete till förhindrande av luftföroreningar	114
fru Ryding (vpk) ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångs- vederlag	114
Utsträckt motionstid	115
Meddelande om enkel fråga av herr Nordstrandh (h) ang. den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet	116

Torsdagen den 4 april

Svar på fråga av herr Ståhl (fp) ang. åtgärder för att avhjälpa tjäl- och översvämningsskador i Värmland	116
Meddelande om enkel fråga av herr Josefson i Arrie (cp) ang. dispensen från vissa bestämmelser om långa fordon och fordonskombinationer	120

Fredagen den 5 april

Svar på interpellationer av:	
herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. statligt ekonomiskt stöd till ex- tensiv betesdrift	121
herr Grebäck (cp) ang. den s. k. svartlistningen av fiskevatten	129
Svar på interpellation av herr Ringaby (h) ang. avrundningen av må- nadsbelopp för folkpension och på fråga av herr Gomér (cp) i sam- ma ämne	131
Svar på interpellation av herr Börjesson i Falköping (cp) ang. de arbetslösas ställning inom den allmänna försäkringen	132
Interpellation av herr Wiklund i Stockholm ang. åtgärder för att för- bättra ordningen vid tunnelbanestationer i Stockholm	133
Utsträckt motionstid	135

Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wennerfors (h) ang. klassificeringssystemet för skolbibliotek . . .	135
herr Wennerfors (h) ang. samhällsorgans utsändande av handlingar innehållande uppgifter om personliga förhållanden	135
herr Wennerfors (h) ang. beställningen av biljetter för statliga tjänsteresor	135

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 april

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till bidrag till de handikappades kulturella verksamhet	9
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 13, om varudeklaration för tandkräm	9
— nr 14, om forskning angående ungdomens situation i samhället . . .	9
— nr 15, om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinter-spel	13
— nr 16, ang. kontroll av bilhandel och bilreparationer	17
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	17
— nr 50, ang. ökning av garantin för exportkredit	61
— nr 51, ang. godkännande av uppgörelse om ändring av överenskom-melsen med Finland angående betalning av vissa till Finland läm-nade svenska krediter	61
— nr 53, om undervisningen i miljövärd samt om undervisning och ut-bildning i miljöfrågor	61
— nr 54, om komplettering av skolbetyg	61
— nr 55, om en allmän förskola	62
— nr 56, om anpassning av skrivundervisningen till datatekniken . . .	71
— nr 57, ang. vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.	71
— memorial nr 58, ang. överlämnande till jordbruksutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner	73
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 24, om ändrade principer för in-komstbeskattningen av fiskare	73
— nr 30, om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt	77
— nr 33, om rätt för yrkesfiskare att avgiftsfritt införa vissa varor . . .	79
— nr 34, ang. begränsning av rätten till avdrag för reklamutgifter . . .	79
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. verkställd granskning av riksban-kens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	79
— memorial nr 21, ang. användande av riksbankens vinst för år 1967	87
— nr 22, om kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sveriges riksdag»	89
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	89
— nr 21, om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande	89

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning.....	89
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. dels belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, dels placeringen av huvudstrålkastare på plogfordon.....	93
— nr 31, ang. straffet för nedskräpning.....	93
— nr 32, om obligatorisk kommunal bostadsförmedling.....	94
— nr 33, ang. avgiften för kontrollbesiktning av motorfordon.....	95
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk.....	95
— nr 12, ang. statligt stöd för kombinerat jord- och skogsbruk, m. m.	104
— nr 13, ang. kreditgarantier till deltidsjordbrukare.....	104
— nr 14, ang. anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturläget.....	110
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 18, om måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen.....	110
— nr 19, om åtgärder mot den ökande brottsligheten.....	111
— nr 20, om utredning angående nyttiggörande av hushålls- och industriavfall.....	113

Tisdagen den 2 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 22 nästlidne mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herrar Gustavsson i Ängelholm och Eskilsson enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna, herr Gustavsson i Ängelholm under tiden den 2—den 6 innevarande april och herr Eskilsson under tiden den 30 nästlidne mars—den 5 april.

Herrar Gustavsson i Ängelholm och Eskilsson beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Persson i Skänninge, som vid kammarens sammanträde den 20 nästlidne mars beviljats ledighet på grund av sjukdom under tiden den 16 mars—den 7 innevarande april, och herr Werbro, som vid kammarens sammanträde den 27 mars beviljats ledighet på grund av sjukdom under tiden den 27 mars—den 5 april, åter intagit sina platser i kammaren, herr Persson i Skänninge från och med den 30 mars och herr Werbro från och med denna dag.

§ 4

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1026—1028.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 6, 50, 51 och 53—58, bevillningsutskot-

tets betänkanden nr 24, 30, 33 och 34, bankoutsrottets utlåtanden och memorial nr 20—22, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21, andra lagutskottets utlåtande nr 19, tredje lagutskottets utlåtanden nr 30—33, jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 18—20.

§ 6

Föredrogs den av herr Gustavsson i Alvesta (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående det svenska utrikesdepartementets åtgärder för att skapa förutsättningar för förhandlingar om fred i Vietnam.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1968/69 till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.

§ 8

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till studiesociala ändamål jämte motioner; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nordiskt institut för samhällsplanering; samt

från andra lagutskottet:

nr 126, i anledning av motioner angående den frivilliga yrkesskadeförsäkringen; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), jämte i ämnet väckt motion.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m.,

nr 81, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., samt

nr 86, med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående vissa frågor om hjälpmedel för handikappade, motionerna:

nr 1029, av herr *Antonsson m. fl.*,
nr 1030, av herr *Hamrin* i Kalmar
m. fl.,

nr 1031, av herrar *Lindkvist* och *Arvidson*,

nr 1032, av fröken *Ljungberg m. fl.*,

nr 1033, av fru *Marklund m. fl.*,

nr 1034, av herrar *Mattsson* och

Dockered,

nr 1035, av herr *Mellqvist*,

nr 1036, av herr *Persson* i Heden

m. fl., och

nr 1037, av fröken *Wetterström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, om ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer, motionerna:

nr 1038, av herr *Bergman m. fl.*,

nr 1039, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1040, av herrar *Hedlund* och

Wedén,

nr 1041, av herr *Hermansson m. fl.*,
och

nr 1042, av herr *Larsson* i Öskeviksby *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, angående rikskonserter m. m., motionerna:

nr 1043, av herr *Arvidson m. fl.*,

nr 1044, av herr *Jansson*,

nr 1045, av herr *Jansson m. fl.*, och

nr 1046, av herr *Nordstrandh m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående införande av färgtelevision m. m., motionerna:

nr 1047, av herr andre vice talmanen *Cassel* och fru *Sundberg*,

nr 1048, av herr *Wedén m. fl.*; och

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., motionen nr 1049, av herr *Nordgren*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående fortsatt valutareglering, motionerna:

nr 1050, av herr *Bengtson* i Solna
m. fl., och

nr 1051, av herrar *Ståhl* och *Antby*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om

ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionen nr 1052, av fru *Sundberg* och herr *Nilsson* i Bästekille;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad, motionen nr 1053, av fru *Marklund* och herr *Lorentzon*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., motionerna:

nr 1054, av herr *Jonsson*, och
nr 1055, av herr *Akerlind* och fru *Sundberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, m. m., motionerna:

nr 1056, av herr *Andersson* i Örebro m. fl.,

nr 1057, av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården,

nr 1058, av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården,

nr 1059, av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Fridolfsson* i Stockholm,

nr 1060, av herr *Nordgren* m. fl.,

nr 1061, av herr *Nordgren* m. fl.,

nr 1062, av herr *Nyström* m. fl.,

nr 1063, av herr *Thylén* m. fl., och

nr 1064, av herr *Thylén* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående organisationen av den statliga publiceringsverksamheten, motionerna:

nr 1065, av herr *Berglund* m. fl.,

nr 1066, av herr *Bohman* m. fl., och

nr 1067, av herrar *Sjönell* och *Börjesson* i Falköping;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63, angående organisation av ett läromedelsförlag, motionerna:

nr 1068, av herr *Bohman* m. fl., och

nr 1069, av herrar *Wedén* och *Hedlund*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition nr 64, angående skolans arbetstider, motionerna:

nr 1070, av herr *Källstad* och fru *Fränkel*,

nr 1071, av herr *Nilsson* i Tvärålund,

nr 1072, av herrar *Turesson* och *Nordstrandh*, och

nr 1073, av herr *Westberg* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående anslag till klass- och ämneslärarutbildning m. m. för budgetåret 1968/69, motionerna:

nr 1074, av fru *Nettelbrandt* och herr *Hamrin* i Kalmar,

nr 1075, av herr *Nordstrandh*,

nr 1076, av herr *Nordstrandh*,

nr 1077, av herr *Nordstrandh*,

nr 1078, av herr *Nordstrandh* och fru *Sundberg*,

nr 1079, av herr *Nordstrandh* m. fl., och

nr 1080, av fru *Ryding* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m., motionerna:

nr 1081, av fru *Kristensson* m. fl.,

nr 1082, av fru *Kristensson* m. fl.,

nr 1083, av herr *Källstad* m. fl.,

nr 1084, av herr *Nordstrandh* m. fl., och

nr 1085, av herr *Wennerfors*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige, motionerna:

nr 1086, av herrar *Björkman* och *Nordstrandh*,

nr 1087, av fru *Fränkel* och herr *Norrby*,

nr 1088, av fru *Fränkel* och herr *Norrby*,

nr 1089, av herrar *Mattsson* och *Dockered*,

nr 1090, av herrar *Nordstrandh* och *Werner*, och

nr 1091, av herr *Nordstrandh* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om

socialhjälp, motionen nr 1092, av herr *Wiklund* i Stockholm;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68, motionerna:

nr 1093, av herrar *Antby* och *Åberg*,

nr 1094, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomé*r, och

nr 1095, av herr *Hedin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, angående organisation m. m. av försvarets materielförvaltning i central instans m. m., motionen nr 1096, av herrar *Göran*sson och *Wennerfors*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1968/69, motionen nr 1097, av herrar *Jon*asson och *Dock*ered.

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Wennerfors* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förfarandet vid rekvisition av helikopter för ambulans- och räddningsflygningar,

herr *Westberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att avhjälpa tjälskador, samt

herr *Westberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående kompensation för inkomstbortfall på grund av ofarbara vägar.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.15.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 3 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 26 nästlidne mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 3—5 april för deltagande i sammanträde med

Europarådets teknologiska kommitté i Paris.

Stockholm den 2 april 1968

Sven Gustafson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., hänvisades pro-

Forskning angående ungdomens situation i samhället

positionen, såvitt avsåg statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 81, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., samt

nr 86, med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 1029—1048;

till bankoutskottet motionerna nr 1049—1051;

till bevillningsutskottet motionen nr 1052;

till jordbruksutskottet motionen nr 1053;

till lagutskott motionerna nr 1054 och 1055;

till statsutskottet motionerna nr 1056—1091;

till lagutskott motionen nr 1092;

till bevillningsutskottet motionen nr 1093;

till jordbruksutskottet motionerna nr 1094 och 1095; samt

till statsutskottet motionerna nr 1096 och 1097.

§ 5

Föredrogs statsutskottets memorial nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.

1* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 16*

Kammaren, som på framställd proposition biföll utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, godkände den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att gemensam omröstning avseende frågan i den nu godkända voteringspropositionen kommer att anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 17 innevarande april.

§ 6

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om varudeklaration för tandkräm.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Forskning angående ungdomens situation i samhället

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner om forskning angående ungdomens situation i samhället.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 734 av fru Nilsson m. fl. och II: 625 av herrar Boo och Larsson i Borrbym hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:tt måtte anhålla om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 734 och II: 625 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Eric Gustaf Peterson (fp) och Axel Kristiansson (cp), fru Hultell (h), her-

Forskning angående ungdomens situation i samhället

rar *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Larsson* i Borrbj (cp), *Johansson* i Växjö (cp) och *Nilsson* i Agnäs (h) samt fru *Fränkel* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I:734 och II:625 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället i det syfte som anfvits i motionerna.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Jag har vid många tillfällen haft anledning att inleda anföranden om allmänna beredningsutskottets utlåtanden med att beklaga deras placering på föredragningslistan. Som en logisk följd vill jag i dag uttala min tillfredsställelse över den plats, som allmänna beredningsutskottets utlåtanden fått på dagens föredragningslista.

Det måste vara samhällets självklara uppgift att skapa gynnsamma förutsättningar för medborgarnas utveckling. Lika självklart är det emellertid inte vilka medel samhället skall begagna sig av för att uppnå detta syfte. Det är lätt att påvisa att en förändrad teknisk och social miljö kan medföra anpassnings svårigheter, inte minst för ungdomen, men hur och varför sådana uppstår är inte lika lätt att bedöma. Det är mot denna bakgrund som utskottet i förevarande utlåtande haft att behandla motionen II:625, i vilken föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället.

Detta yrkande har ställts mot samma bakgrund och av samma motionärer sedan år 1962. Allmänna beredningsutskottets majoritet har i anledning härav varje år föreslagit att man borde invän

ta 1962 års ungdomsutredning, som enligt utskotts- och även riksdagsmajoritetens mening haft i uppdrag att ange lösningar i detta avseende. När denna utredning nu slutförts visar det sig emellertid att den inte haft denna uppgift.

Fru Eriksson i Stockholm lovade vid fjolårets debatt att man inte mera skulle avvisa de aktuella motionsyrkandena under hänvisning till 1962 års ungdomsutredning, och det löftet har man hållit i utskottet, sedan det nu visat sig att utredningen inte löst denna fråga och sannolikt inte heller haft i uppdrag att lösa den. Motionärernas farhågor har alltså på denna punkt blivit helt besannade.

Nu väljer utskottsmajoriteten, i stället för att ställa förväntningar på 1962 års ungdomsutredning som bakgrund för sitt avstyrkande av motionen, att göra upp en lista över åtgärder, som kan tänkas vara besläktade med motionärernas syftemål. Den omfattar bl. a. »Örebroprojektet», vissa studier vid Göteborgs universitet, »Metropolitanprojektet», studier beträffande storstadsungdomarnas uppfattning om könsroller och en lång och pretentiös uppräknig av vissa studier av ungdomens beteendemönster i grundskolan. Det saknas dock uppgifter om var, hur eller i vilken omfattning dessa studier bedrivs.

Jag vill inte på något sätt undervärdera dessa insatser och de undersökningar som pågår. De har över lag samma ambition och syfte som det som avses i motionen. Det har emellertid under föredragningar i utskottet framkommit dels att det inte kan påstås att någon sådan kontinuerlig och tvärvetenskaplig forskning som motionerna syftar till bedrivs, dels att de nu pågående åtgärder som kan redovisas är i mycket hög grad sporadiska och slumpartat utvalda av enskilda forskare, dels att det vore önskvärt att en sådan kontinuerlig forskning som föreslås i motionen kunde komma till stånd genom

Forskning angående ungdomens situation i samhället

en beställning från samhället. Det har också framkommit att det, om medel ställdes till förfogande för sådana forskningsprojekt, skulle vara lätt att få forskare att åta sig dessa uppdrag och ägna sig åt dessa uppgifter.

Det är mot denna bakgrund som vi motionärer framhårdar. Våra önskemål har ju också redovisats i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen, där det helt enkelt anhålles om vidgade åtgärder för grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället. — Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dahlgren* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Westberg* (fp), *Andersson* i Örebro (fp), *Johansson* i Växjö (cp), *Boo* (cp), *Lindberg* (cp) och *Johansson* i Skärstad (cp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Vad var det de ledamöter instämde i som nyss ropades upp av herr talmannen? De kunde lika gärna ha instämt i utskottets hemställan som i herr Larssons i Borrby anförande, ty i reservationen står ingenting annat än att man tycker det är utomordentligt att så mycket forskning är på gång. Man är också glad över att mycket av den forskning som satts i gång har verkställts direkt på beställning för att det skall kunna genomföras reformer på olika områden.

I motionen står att man vill ha kontinuitet i forskningen. Många av de ifrågavarande projekten är ju av mycket långvarig karaktär. Vi fick i utskottet en redovisning för den klientelundersökning som har pågått sju—åtta år eller mer och som ännu inte är färdig. Hur långvariga vill man egentligen att utredningsuppdragen skall vara? Det är väl snarare så att om utredningarna tar alltför lång tid på sig, så blir det inte möjligt att utnyttja resultaten i den aktuella situationen.

Vi fick också en redovisning för en del av den forskning som nu bedrivs och vi fick veta hur den finansierades. Det framgick att finansieringen till stor del skedde med anslag från Riksbankens jubileumsfond. Vidare finns de olika forskningsfonderna, vilka är knutna till universiteten samt till rätt fria forskare.

Det är väl ändå bara lusten att uttala något självklart som gjort att man reserverat sig. I reservationen står att åt insatserna skall ges »den rätta målsättningen». Det skulle då vara intressant att få höra vad det är för fel på målsättningen för de utredningsprojekt som startats. Om man vill något speciellt bör man ju tala om, vad som är det rätta.

Vi har, vid de många tillfällen vi diskuterat denna fråga, kommit fram till att om en forskare ger sig in på ett område, så får man inte föreskriva för denne forskare vad som är det rätta, utan han skall ha frihet att tränga in i problemen och dra sina egna slutsatser. Materialet skall alltså självt tala. Därför finner jag det mycket svagt att man avgivit en reservation som inte på något sätt skiljer sig från utskottsutlåtandet — det står som sagt endast att åt insatserna skall ges den rätta målsättningen. Vi inom utskottsmajoriteten har svårt att hålla fram några sådana pekningar för forskarna. Jag förordar därför bestämt att kammaren beslutar lämna motionerna utan åtgärd. Motionerna har väckts fyra gånger tidigare och behandlas alltså nu för femte gången. Vi inom utskottsmajoriteten hoppas att motionerna därmed slutbehandlats, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **LARSSON** i Borrby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner inte att fru Eriksson i Stockholm kunnat styrka sitt påstående att det skulle vara »mycket svagt» att avge en reservation sådan som den som fogats till utskottsutlåtandet.

Forskning angående ungdomens situation i samhället

det. Jag anser att omdömet passar bättre på utskottsmajoritetens ställningstagande, eftersom utskottsmajoriteten vid de fyra tidigare tillfällena ställt förväntningar på en utredning som inte hade till uppdrag att utreda denna fråga. När det sedan visar sig att man haft fel hela tiden försöker man göra en uppräknings av slumpartade projekt — visserligen inom samma ämnesområde — men beträffande vilka det kan anses klart styrkt att de inte syftar till de resultat vi motionärer vill uppnå. Det är att beklaga att man hela tiden har en ambition att hålla tillbaka dessa förslag som ändå — det vågar jag påstå, herr talman — så småningom måste tillgodoses. Jag vet inte om vi hade lyckats bättre när det gäller att få igenom dessa förslag om vi hade upprättat ett tjugopunktsprogram på detta område.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingenting emot det som står i motiveringen till reservationen. Där skrivs att reservanterna är nöjda med de exempel som i utskottsutlåtandet lämnats på ett antal angelägna forskningsprojekt. Reservanterna konstaterar detta med tillfredsställelse och uttalar att det är angeläget med en samlad överblick på forskningsområdet o. s. v. I de styckena är reservanterna alltså helt eniga med utskottsmajoriteten.

När herr Larsson i Borrby säger att förslagen i de likalydande motionerna så småningom kommer att resultera i åtgärder, betyder det då, herr Larsson, att ni kommer att betrakta varje nytt forskningsprojekt, som startas, såsom ett resultat av era motioner i detta ärende? De projekt som hittills påbörjats har ju mycket litet att göra med era ansträngningar och har i allmänhet varit knutna till aktuella problem. De har alltså startats utan påverkan av en så diffus kläm som i denna reservation, där det heter att riksdagen skall »an-

hålla om åtgärder för en grundläggande och fortgående forskning om ungdomens situation i samhället i det syfte som angivits i motionerna».

Ni menar tydligen att den forskning som nu pågår inte har den rätta målsättningen. Det är egentligen på den punkten jag skulle vilja höra vilken åsikt herr Larsson har. Vad är det för fel på den pågående forskningen och vad skulle vara rätt? Är det inte riktigt att undersöka de företeelser som existerar och som det verkligen finns anledning att undersöka, därför att reformer av olika slag planeras? Är det något ännu djupare som ligger i denna vaga formulering, som kommit igen så enstavigt genom åren?

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vill gärna säga några ord för att förklara varför jag inte anslutit mig till reservationen i denna fråga. Dessa saker ligger mig varmt om hjärtat, det kanske kammarens ledamöter känner till. Men jag tror inte att någon forskning hjälper så länge man inte begriper att om vår generation inte kan skapa en riktig atmosfär för unga människor att växa upp i, kommer det att fortsätta att gå utför mer och mer, som det nu håller på att göra. Jag tycker att frågan egentligen är ganska enkel. Skulden till de nuvarande förhållanden ligger hos varenda en i denna kammare. Vi, som har kommit till mogen ålder och skall representera folket, får själva se till att vi skapar en riktig atmosfär omkring oss.

Man kan visserligen statistiskt konstatera ett och annat genom forskning, men man kommer inte till roten med problemen förrän de enskilda människorna har klart för sig att de måste ändra sig på väsentliga punkter. På detta område reglerar fortfarande stensåldersuppfattningar.

Herr talman! Det anförda är anledningen till att jag inte intresserat mig så mycket för denna forskning. Det spe-

Föreläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel

lar egentligen ganska liten roll om vi får ett forskningsprojekt mer eller mindre.

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm frågar vad det är för fel på de projekt som nu är på gång och vad vi egentligen syftar till som är så annorlunda. Jag vill svara att det — precis som vi har skrivit i reservationen — inte är något fel på dessa projekt. De är säkert mycket förnämliga på sitt sätt, men de är otillräckliga.

Vi har funnit stöd för denna bedömning i de föredragningar som har förekommit vid utskottsbehandlingen och som klart har dokumenterat, att de forskningsprojekt i detta ämne, som nu är aktuella, emanerar från enskilda forskares mera slumpartade initiativ och syftar till att tillgodose deras speciella intressen i högre grad än de intressen som skulle kunna vara samhällets gemensamma. Vad vi vill betona är just vad dessa föredragningar har visat, nämligen att detta svåra och stora ämnesområde på längre sikt måste bli föremål för en forskning, grundad på klara beställningar av samhället. De människor som sysslar med den måste kontinuerligt kunna redovisa resultat från sitt arbete utan att bara tänka på en avhandling och därför behöva ta hänsyn till vad olika intressenter i ämnet kan tycka om denna avhandling. Det är på den punkten våra uppfattningar skiljer sig.

Jag vidhåller, herr talman, min förhoppning att en sådan uppläggning av forskningen skall bli ett faktum så småningom, även om vi inte nu lyckas åstadkomma den motionsvägen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrby be-

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Borrby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 91 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föreläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om föreläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Detta är början på en synnerligen stor fråga, och jag är mycket glad åt att utskottet enhälligt har tillstyrkt den motion som jag har skrivit under. Jag känner emellertid ändå

Förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel

behov av — trots att vi har fått ett enhälligt tillstyrkande i utskottet — att säga några ord.

Jag vill då först börja med att tacka vår ärade utskottsordförande, fru Nancy Eriksson, för hennes stora intresse för denna fråga och all den energi hon har lagt ned på den. Jag vill också framhålla att det är hennes förtjänst att vi har fått tillfälle att fara till Jämtland och få se de platser som kan komma i fråga för dessa vinterspel, nämligen Östersund, Åre och Hammarstrand. Vi träffade många kommunalmän på dessa platser, och det kan väl intygas att de fört fram en mycket god idé. De har även utfört ett mycket gott förberedelsearbete. Vi fick också tillfälle att på ort och ställe komma i kontakt med den kommitté som hade besökt OS-tävlingarna i Grenoble — detta sammanträffande var det kanske inte minst viktiga. De informationer vi fick där redan från första stund — således i Åre, i Östersund och i Hammarstrand — var mycket goda, och detta bidrog säkert till att temperaturen hos utskottets ledamöter steg för varje timme.

De kommunalmän som tagit sig an denna uppgift var rörande eniga och såg med optimism fram emot ett beslut om förläggande av 1976 års olympiska vinterspel till Östersund. Det är klart att ett sådant stort arrangemang måste kosta oerhört mycket pengar; det känner vi alla till. För att kunna täcka kostnaderna måste därför Jämtlands län begära hjälp av staten. Enligt den utredning som har presterats skulle kostnaderna komma att uppnå till 78,5 miljoner kronor. Man begär 35 miljoner kronor i bidrag från staten.

Motionärerna önskar i anledning därav att en mera noggrann utredning företas, och det är framför allt på grund därav som man redan från början velat koppla in riksdagen i ärendet, så att frågan verkligen blir grundligt utredd. Vi har funnit behov föreligga av ytterligare upplysningar utöver dem som den

tidigare utredningen tagit med, bl. a. beträffande den olympiska byn. En annan sak är att det inte heller är klart utsagt hur de anordningar, som kommer att krävas för vinterspelens genomförande, skall användas efter olympiaden.

Vi anser att detta är en fråga som inte enbart berör Östersund eller Jämtlands län, utan det är en hela rikets angelägenhet, varför staten här bör träda emellan. Vi vet också att Jämtlands län är ett av de största utflyttningslänen, varför arbetsmarknadsstyrelsen enligt vår uppfattning bör ha möjligheter att träda emellan och hjälpa till.

Förläggandet av de olympiska vinterspelen till Jämtland kommer att ge god PR för turismen i länet.

Samtliga instanser, till vilka ärendet skickats på remiss, har tillstyrkt. Det gäller såväl Sveriges olympiska kommitté som Sveriges riksidrottsförbund, Östersunds stad och landstinget. Det är därför så mycket mera angeläget att jag ännu en gång framför ett tack till utskottets ledamöter för den välvilliga behandling som motionerna har fått. Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Tanken att förlägga 1976 års vinterolympiad till Sverige och Jämtland framfördes för drygt ett år sedan av Östersunds stad. I bakgrunden skymtade det faktum att Sverige, trots sina uppmärksammade insatser på vintersportens område, ännu aldrig stått som värd för någon vinterolympiad och att det borde finnas en rimlig chans att få stå för värdskapet 1976. Underhandskontakter har tagits med ledamöter av Internationella olympiska kommittén, som är den instans vilken har det slutliga avgörandet i sin hand. Allmänna beredningsutskottet har studerat förutsättningarna vid sin jämtlandsresa och avgivit ett mycket positivt utlåtande. Den ursprungliga tanken, som föddes i början av 1967 uppe i Östersund,

Förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel

har blivit en realistisk riksdagsfråga, som det nu gäller att utreda och utforma till ett positivt beslut.

Jämtlands läns landsting, Östersunds kommunblock samt Åre och Ragunda kommuner har förklarat sig villiga — enligt den lokala utredning som gjorts — att gemensamt satsa cirka 20 miljoner kronor, om arrangemanget kommer till stånd. Dessutom har man utfäst sig att klara de organisationsuppgifter, vilka faller på de lokala arrangörerna. Men förutsättningen är givetvis att staten går in som ekonomisk garant, om det hela skall kunna genomföras.

Frågan har både en sportslig och en arbetsmarknadspolitisk sida. Jämtlands län har kommit ordentligt i kläm på grund av strukturomvandlingen med stor utflyttning och betydande sysselsättningsproblem. Staten måste under alla förhållanden göra kraftiga satsningar för att skapa fler sysselsättningsstillfällen i detta län. Här har man nu en konkret uppgift att satsa på, som skulle öka sysselsättningsmöjligheterna betydligt under många år framåt.

Men detta blir en uppgift för den kommande utredningen att närmare titta på. En annan väsentlig uppgift bland många andra blir att undersöka hur anläggningarna skall disponeras när spelen väl är över. Många av de planerade investeringarna behövs även för framtiden, medan andra bör utformas så att de efteråt kan omdisponeras för andra ändamål.

Till sist, herr talman, vill jag understryka vad utskottet säger, nämligen att utredningen bör arbeta så snabbt som möjligt. Ansökan om att få arrangera 1976 års OS måste lämnas in till IOC under augusti månad 1969. Det är därför önskvärt att utredningen är färdig så tidigt att förslaget kan behandlas av höstrikdagen. Man måste nämligen ha några månader på sig för att förbereda och upprätta den ansökan som skall gå in till Internationella olympiska kommittén.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! I denna fråga föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. Två av motionärerna har omvitnat den betydelse som utskottsskrivningen har, och det kan då vara på sin plats att även någon av utskottsrepresentanterna yttrar sig i denna fråga.

Om Sveriges möjligheter att få anordna 1976 års vinterolympiad är meningarna delade — vi vet att flera länder är intresserade av detta idrotts-evenemang. Om Internationella olympiska kommittén i sinom tid enar sig om att acceptera Sverige som arrangör tror jag att förutsättningarna att i vårt land anordna en värdig vinterolympiad är goda.

I motionerna yrkas att en utredning skall tillsättas för att undersöka möjligheterna att år 1976 få anordna vinterolympiaden i Jämtland med Östersund som högkvarter. Utredningen avses komplettera undersökningar som på initiativ av Östersunds stad verkställts av en särskild kommitté och som redovisades i en rapport hösten 1967.

De utskottsledamöter som hade tillfälle att i början av förra månaden besöka Östersund, Åre och Hammarstrand blev mäktigt imponerade av den starka vilja som de kommunala myndigheterna visade att göra de olympiska spelen så bra som möjligt, om kommunerna fick arrangera dessa stortävlingar. Vi fick bl. a. reda på att Östersunds stads olympiska kommitté, som av stadens myndigheter fått i uppdrag att arbeta vidare på projektet, var representerad i Grenoble under de olympiska vinterspelen i februari i år. Representanterna var därvid i kontakt med ledande personer inom Internationella olympiska kommittén. Dessa var, enligt de uppgifter vi fick i Östersund, intresserade av de planer som östersundsborna lade fram.

Föreläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel

Efter vad vi efter besöket på platsen kunde förstå borde förutsättningarna vara utmärkta för att i detta område av Jämtland anordna de olympiska vinterspelen. De organ som haft motionerna på remiss har också ställt sig helt positiva till motionernas yrkande. Man kan med andra ord säga att hela Idrotts-Sverige stöder förslaget att förlägga vinterolympiaden 1976 dit.

Att anordna en sådan stortävling medför helt naturligt omfattande förberedelser, men dessa förberedelsearbeten kommer att bedrivas i en region av landet där det nu är svårt att skaffa sysselsättning åt en befolkning som friställs av den ena eller andra anledningen. Ur sysselsättningssynpunkt är det därför av betydelse för denna bygd att även få vara med om förberedelsearbetena för ett arrangemang som detta. Ett OC-arrangemang kommer i hög grad att gynna länets näringsliv. Detta uppsving för bygden kan fortsätta även efter det att de olympiska spelen är över — det har även framhållits av motionärerna. Man menar att turistväsendet byggs upp före olympiaden, och detta har man nytta av efteråt.

En olympiad är ett arrangemang som inte endast berör en region i landet; det har nationell räckvidd. Om vinterolympiaden förläggs till Sverige, blir detta arrangemang en hjärtesak för hela nationen, och staten måste vara beredd att dra sitt strå till stacken för att lösa ekvationen. De kalkyler som hittills gjorts upp verkar inte avskräckande för statens vidkommande. — Till dags dato har man kommit fram till en siffra på 35 miljoner kronor som staten skulle bestrida.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Att så många talare yttar sig i anledning av ett enhälligt utskottsutlåtande är ovanligt i denna kammar, men det är också ett ovanligt

ärendet som vi har att ta ställning till. Vi kan konstatera att motionärerna har fått sina synpunkter tillgodosedda; utskottet har vid sitt studiebesök i Jämtland fått ta del av alla förberedande arrangemang och har gjort en positiv skrivning.

En av de tidigare talarna sade att temperaturen steg mer och mer hos utskottets ledamöter ju längre man diskuterade. Jag är rädd för att temperaturen kommer att stiga också hos kammarens ledamöter, om vi får en alltför utdragen debatt. Allmänna beredningsutskottet har till alla delar haft en positiv inställning, något som framgår av utskottets skrivning i dess utlåtande nr 15.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag kan ansluta mig till de synpunkter som framförts av de föregående talarna. Därutöver vill jag bara ytterligare poängtera, att den svenska idrottsrörelsen är klart positivt inställd till förslaget om föreläggandet av 1976 års olympiska vinterspel till Sverige och till Östersund. Detta framgår av de remissvar som avgivits av Sveriges olympiska kommitté och av Riksidrottsförbundet. Idrottsrörelsens syn på föreläggandet av olympiska vinterspel till Sverige kan kort sammanfattas i några få satser som jag gärna vill ha till kammarens protokoll:

att föreläggandet av olympiska vinterspel till Sverige kommer att ytterligare stimulera intresset för aktiv idrottsutövning bland allmänheten;

att tävlingarna kommer att främja den svenska tävlingsidrottens fortsatta utveckling och stärka dess internationella konkurrenskraft;

att vinterolympiadens föreläggande till Östersund—Åre—Hammarstrand är lämpligt med hänsyn till sportsliga, tekniska och publika krav;

att de jämtländska idrottsorganisa-

Förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel

tionerna med stöd av nationella specialförbund har alla förutsättningar att bygga upp en organisation som framgångsrikt skall kunna genomföra ett arrangemang av olympiska vinterspelens omfattning; samt

att väl organiserade och genomförda tävlingar kan bli en världsomfattande propaganda för Sverige.

Det är helt naturligt, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Tobé* (fp).

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Eftersom jag representerar det län som står i centrum för denna debatt, måste jag först säga att jag är mycket tillfredsställd både med utskottets handläggning av denna fråga och med de uttalanden som gjorts i denna debatt. Från vårt håll brukar vi ofta här i kammaren framföra önskemål om speciella åtgärder för att främja utvecklingen i vårt län. Ibland har nog en och annan tyckt, att vi fler gånger borde framföra positiva förslag och inte bara begära att olika myndigheter skall vidta åtgärder inom vårt län. Nu är det faktiskt så att Östersunds stads kommunblock samt Ragunda och Åre kommuner tillsammans tagit ett initiativ, som är mycket lovvärt och tyder på framåtanda och intresse för att göra någonting både för länet och för idrotten. Därför är jag mycket tacksam för att detta initiativ har mötts med förståelse både från utskottet och från riksdagens ledamöter.

Jag har bara ett önskemål att framföra, och jag hoppas att det skall nå fram till dem som skall handlägga denna fråga i fortsättningen. Mitt önskemål är att den utredning, som skall handha detta problem, kommer att ta sig an sina uppgifter i samma positiva anda som hittills präglat handläggningen av

denna fråga. Jag hoppas att utredningen kommer att arbeta snabbt och att arbetet leder fram till ett positivt resultat.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Här föreligger ett helt enhälligt utlåtande, och nu har representanter för praktiskt taget alla partier varit uppe och vittnat om sin positiva inställning. Det är självklart att vi inom högerpartiet också gärna vill yrka bifall till utskottets hemställan. Vi vill också uttala den förhoppningen att dessa olympiska vinterspel verkligen kommer till stånd och ger vårt land och våra turistorter den PR, som de säkerligen i så fall kan komma att göra.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående kontroll av bilhandel och bilreparationer.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

Före behandlingen av de skilda anslagen hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, s. 60—75) lämnat en allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning för budgetåret 1968/69 under de skilda vägenslagen m. m. innebure bl. a. att till Vägunderhållet anvisades ett reservationsanslag av 631,5 milj. kr. (punkt D 4, s. 75—78).

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 344 av herrar Dahlén och Bengtson samt II: 435 av herrar Hedlund och Wedén vari hemställdes att riksdagen måtte vid sin behandling av D 4 Vägunderhållet under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 656 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels motionen II: 752 av herrar Nilsson i Lönsboda och Antby,

dels de likalydande motionerna I: 596 av herrar Ottosson och Strandberg samt II: 753 av herr Nordgren,

dels de likalydande motionerna I: 605 av herr Österdahl och II: 743 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Franzén i Träkumla,

dels de likalydande motionerna I: 242 av herr Strandberg m. fl. och II: 301 av herrar Bengtson i Solna och Lothigius vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande vägväsendets framtida finansiering, varvid särskilt större kapitalkrävande investeringar beaktades,

dels de likalydande motionerna I: 600 av herr Åkerlund och II: 739 av herr Bengtson i Solna,

dels motionen II: 751 av herrar Nilsson i Agnäs och Ringaby,

dels de likalydande motionerna I: 238 av herrar Ove Karlsson och Ivar Andersson samt II: 306 av herr Persson i Tandö m. fl.,

dels motionen II: 302 av herrar Björk och Bengtsson i Landskrona,

dels de likalydande motionerna I: 24 av herr Thorsten Larsson m. fl. och II: 38 av herr Johansson i Skärstad m. fl.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 344 och II: 435 till Vägunderhållet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 631 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen måtte till Vägbyggnadet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 640 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Bidrag till underhåll av vägar och gator ett förslagsanslag av 93 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Bidrag till byggande av vägar och gator ett reservationsanslag av 270 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

4. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 752 till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 47 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) medge att under budgetåret 1968/69 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 100 000 kr.,

5. att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Bidrag till byggande av enskilda vägar ett reservationsanslag av

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

20 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Utredningar m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c) till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 242 och II: 301,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 596 och II: 753,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 605 och II: 743,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 238 och II: 306,

10. att riksdagen måtte avslå motionen II: 751,

11. att riksdagen måtte avslå motionen II: 302,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 600 och II: 739,

13. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 24 och II: 38.

Reservationer hade avgivits

a) beträffande anslaget till vägunderhållet av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Gustafsson* i Kårby (cp) och *Tobé* (fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 344 och II: 435 till Vägunderhållet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 656 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) beträffande avgiftsbelagda trafik-anläggningar m. m. av herrar *Virgin*, *Kajser*, *Strandberg*, *Cassel* och *Nordstrandh* (samtliga h), som ansett att utskottet under 6. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 242 och II: 301 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna an-

fört beträffande utredning av frågan om låne- och avgiftsfinansiering av väg- och brobyggnader;

c) beträffande mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo av herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Mellqvist* (s), utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Man hör allt som oftast att vi lever i föränderlighetens samhälle. Någoting som inte är underkastat denna föränderlighet är storleken på väganlagen. Dessa förändras inte. Det är nu tredje arbetsåret i rad som anslaget till byggande av vägar inte har fått något som helst ökat tillskott. Med hänsyn till vägarnas betydelse för samhällsverksamheten måste man uttrycka sin förvåning över denna politik.

Är vår vägstandard så hög att ökade anslag inte erfordras? Svar på den frågan lämnas i regeringens egen statsverksproposition vari man finner citat från vägverkets petita. Av det dokumentet framgår att vid årsskiftet 1965/66 hade 37 procent av riksvägnätet fullgod standard i förhållande till då rådande trafik. 36 procent av riksvägnätet var i behov av snar ombyggnad. För de genomgående länsvägarna gällde att 23 procent var av fullgod standard under det att 54 procent var i behov av snar ombyggnad. Om man tog hänsyn endast till bärighetsstandarden behövde vid samma mätningstillfälle 20 procent av riksvägnätet byggas om, och de genomgående länsvägarna behövde byggas om snarast på sträckor motsvarande 41,5 procent av länsväglängden. Hur det står till med de mindre länsvägarna kan var och en vittna om som har att färdas på dylika.

Samtidigt som detta läge konstateras vet vi att biltätheten ökar. Vi vet att trafiken blir tyngre. Vi vet att järnvägar läggs ner och att järnvägsanhalter

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

stängs, vilket innebär att tågen bara går förbi. Eftersom människorna måste ha möjlighet till förflyttning måste i stället vägarna användas härför. Knutpunktstrafiken inom SJ innebär att alltmär gods transporterats på vägarna.

Allt tillsammans motiverar ökade anslag. Varför blir det då inte heller nästa arbetsår något ökat byggande? Är det därför att bilskattemedlen inte räcker till? Nej, det kan inte vara skälet eftersom det blir 617 miljoner kronor över som tillföres budgetutjämningsfonden. Saknas det arbetskraft och maskiner? Svaret måste bli entydigt nej. Ligger inte projekteringen nog långt framme? Svaret är att projekteringen numera är väl framme. Vad är då skälet? Naturligtvis att kommunikationsministern i den prioritering av den statliga investeringsverksamheten som regeringen gjort inte har lyckats hävda sig. Man tillåter att vägnarnas standard utsätts för stora faror.

Vad säger då statsutskottets majoritet om detta miserabla tillstånd? Inte ett ord till tröst för vägfararna. Majoriteten har ingen erinran att göra mot regeringens förslag.

Det är ju inte särskilt lätt för oppositionspartierna att i grunden lägga om de presenterade prioriteringarna under den korta allmänna motionstiden. Tidskäl och mycket annat lägger hinder i vägen. Vad vi kan göra är att uttala bestämda varningar inför den utveckling som här kan skönjas. Centerpartiet och folkpartiet har dock på en punkt påyrkat uppskrivning av det föreslagna beloppet. Det gäller anslaget till förstärkt vägunderhåll.

Vi konstaterar att nybyggnadsanslagen inte ändras och vi kan med den inriktning som anslagsgivningen har också konstatera, att effekten av detta även drabbar länsvägar, både genomgående och mindre sådana. Det kan man hjälpa upp genom att öka anslaget till förstärkt vägunderhåll. Detta anslag användes i

allmänhet till förstärkning av dessa vägtyper.

Regeringen har som sagt föreslagit oförändrade anslag för byggandet, men på denna punkt har den föreslagit ett *lägre* belopp än vad som gäller för innevarande arbetsår. Vägverket har starkt motiverat sitt äskande på en höjning av beloppet upp till 102,9 miljoner kronor. Under innevarande år utgår under denna rubrik 73 miljoner kronor. Regeringen och statsutskottets majoritet föreslår nu 68,3 miljoner kronor. Det prutas alltså cirka 5 miljoner på anslaget för detta år.

Vi yrkar emellertid på att anslaget höjs med 25 miljoner kronor utöver regeringens förslag, vilket innebär att anslaget skulle uppgå till 93,3 miljoner kronor. Detta rimliga och starkt motiverade förslag har emellertid avstyrkts av utskottsmajoriteten, som i detta fall består av regeringspartiets och högerns representanter.

Jag yrkar på denna punkt bifall till reservationen 1 a.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo* (cp), *Jonasson* (cp), *Dockered* (cp) och *Hector* (vpk).

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! När det gäller trafikproblemen i stort krävs det något av en förmåga att kunna skåda in i framtiden, ty det är fråga om så stora investeringar och så långsiktiga planer att man inte bara kan beakta vad som gäller i dag utan måste försöka bilda sig en uppfattning om de problem som kommer att vara aktuella om 10 eller kanske 20 år.

Det har många gånger sagts och kan gärna upprepas att det är svårt att spå — särskilt om framtiden. Men om vi skulle få den utveckling som väl nästan alla i denna kammare hoppas på, en utveckling som innebär att Sverige kommer att inta sin plats i det euro-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

peiska samarbetet och att Sverige blir en betydelsefull part i den Gemensamma marknaden, kommer även i detta fall, vilket enligt min mening är det gynnsammaste läge som det kan planeras för, vårt lands geografiska situation att förbli vad den är, d. v. s. ganska ogynnsam. Sverige kommer alltjämt att befinna sig långt borta i periferin med ty åtföljande långa transportvägar till de stora avsättningsplatserna ute på kontinenten. Långa transportvägar innebär olägenheter av två mycket besvärande slag. Den ena olägenheten är de dryga fraktkostnaderna och den andra som under vissa förhållanden kan vara lika besvärlig är den tidsutdräkt vid leveranser, vilka ofta behöver vara snabba, som den långa vägen i och för sig orsakar.

Skall Sverige i denna framtidssituation kunna hävda sig med kraft på marknaderna gäller det att se till att avståndsfaktorn övervinns, ty lyckas vi inte härvidlag är det mycket lätt att nedsjunka till en andra klassens nation. Jag vill inte påstå att Sverige skulle bli avfolkat, men i varje fall inte ett land som är riktigt på botten i den internationella konkurrensen. Det är för att i någon mån övervinna denna avståndsfaktor som vi till en början måste gripa oss an med det mycket näralliggande problemet att få till stånd den första fasta förbindelsen över Öresund.

Men när det är klart kan vi inte nöja oss därmed. Vi måste gå vidare. Vårt land med dess spridda bebyggelse och stora avstånd har behov av en sammanknytning de svenska bygderna emellan och med kontinenten. Vi har säkerligen behov av flera men i första hand av en motorväg av internationell klass. Det har vi vetat mycket länge. Vägplanen förutser att vi redan 1975 skall ha 180 mil motorvägar här i landet, men därav har hittills blivit mycket litet. Man har byggt en liten motorvägstump här och där — och det är vi tacksamma för —

men totalt sett har det inte blivit mer än knappt 30 mil av de 180 som planerats.

Jag skall inte ta till några överord, och jag skall inte klandra vägverket för detta. Det har inte varit lätt för vägverket att göra så mycket mer med de anslag som vi här i riksdagen har ställt till verkets förfogande. De anslagen har under de senaste åren varit av oförändrad storleksordning när det gäller vägbyggnadet. Oförändrade anslag vid sjunkande penningvärde och betydligt stigande kostnader och arbetslöner kan naturligtvis i viss mån kompenseras av ökad rationalisering, och jag vill inte förneka att så i viss mån har skett. Men reellt blir det ändå mindre pengar med oförändrade anslag, när kostnaderna stiger.

Anslagen har räckt till för en viss upprustning av vägnätet, och vi har därvidlag en del att glädja oss åt. Låt oss i rättvisans namn erkänna det. Men anslagen har inte räckt till och kommer inte heller i fortsättningen att räcka till för byggande av några motorvägar. Jag har nyss hört herr Strandberg i första kammaren utveckla dessa synpunkter. Han sade att om man räknar med nuvarande trafik och nuvarande takt i ombyggnaden av våra vägar, så skulle det med vägverkets egna siffror ta 16 år att bygga om de vägar i riksnätet som behöver byggas om. Och det skulle ta över 30 år att bygga om de genomgående länsvägar som nu behöver ombyggas. Allt detta gäller med utgångspunkt från den nuvarande trafiken. Hur lång tid det skulle ta med en ständigt växande trafik kan man möjligen göra sig en fantasibild av.

För att komma till rätta med dessa svårigheter tror jag att vi måste börja angripa problemen på ett nytt sätt. I 1963 års beslut om trafikpolitiken var vi inne på att verkens drift borde vara ekonomisk. Vi behandlar ju också statens järnvägar som ett affärsverk. SJ

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

skall redovisa inkomster och utgifter och drivas med vinst. Varför skulle man inte kunna betrakta också vägverket som ett affärsdrivande verk? Om vi begär av vägverket att det skall göra betydligt större prestationer än verket gör nu, så måste vi rimligtvis också tillföra verket betydligt mer pengar än vi gör i dag. Man kan knappast skaffa mera pengar genom en generell höjning av fordons- och drivmedelsbeskattningen. Jag tror inte att medborgarna orkar med så mycket mer i det fallet.

När vi här i landet under 1800-talets sista decennier och i början på 1900-talet byggde ut vårt järnvägsnät, så skedde det i mycket stor utsträckning med medel som lånades upp på den internationella kapitalmarknaden. Och när vi bygger bostadshus här i landet är det ingen människa som förutsätter att vi skall betala dem kontant. Vi lånar pengar för att bygga dem. När industrin och näringslivet i övrigt bygger fabriker och andra anläggningar är det heller ingen som tror att de skall betalas kontant. Man lånar för att producera dessa långsiktiga nyttigheter.

Ingen kommer på den egendomliga tanken att allt detta skall betalas just det år som investeringen görs med då tillgängliga medel, utan man säger sig att avkastningen av fabriken eller bostadshuset som nu uppförts kommer att bli sådan att den gott och väl täcker både räntor och amorteringar. Det är alltså en god affär att göra investeringen nu och inte vänta tills man har pengarna i handen.

Men varför skulle man då vara hänvisad till att inte göra några andra investeringar på vägväsendets område än sådana, som kontant kan betalas med till förfogande stående skattemedel? Detta resonemang skulle man möjligen kunna föra om man trodde att investeringar i vägväsendet icke medförde en konkret kapitalavkastning, som vore tillräcklig för förräntning och amorte-

ring på samma sätt som investeringar i bostadshus eller i fabriker. Men så är naturligtvis inte alls förhållandet. Det förefaller rent skenbart vara så, eftersom man inte direkt kan se att vägväsendet tillförs några inkomster, någon synlig avkastning. Men ser vi saken ur nationalekonomisk synpunkt finner vi att väginvesteringen medför lika stor nytta för trafikanterna, lika stora besparingar för trafiken, för godsmängdernas framförslände, även om man inte betalar den kontant med avgifter utan via drivmedelsskatter och fordonskatter.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat motivera yrkandet i vår reservation 1 b att vägbyggnader åtminstone delvis skulle kunna finansieras med för ändamålet upplånade medel. Jag vet att jag omedelbart får möta invändningen, att man ändå måste komma ihåg frågan om den samhällsekonomiska balansen. Man måste räkna med vilka reala resurser i fråga om arbetskraft, maskiner och annat som kan stå till förfogande. Den invändningen, herr talman, kan vara helt berättigad i tider med full sysselsättning. Då kan ett alltför forcerat vägbyggande måhända på ett äventyrligt sätt öka efterfrågan på arbetskraft. Men invändningen har ett oerhört mycket mindre värde i dag, när vi tyvärr befinner oss i ett alldeles motsatt läge som karakteriseras av över-skott på arbetskraft och av svår arbetslöshet.

Det andra yrkandet i vår reservation går ut på att man skulle tillföra vägbyggandet ytterligare medel genom att ta upp avgifter för begagnande av vissa vägar och storbroar. Om man i vårt land hade en lång genomgående motorväg i hög standard skulle man naturligtvis finna att en sådan medförde högst betydande fördelar för alla trafikantgrupper, så betydande att man skulle vara beredd att betala extra för att begagna den. Färden på denna genom-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

gående motorväg skulle i alla fall bli betydligt billigare på grund av minskad tidsutdräkt, minskad bensinförbrukning o. s. v. än om man använder de andra vägar som finns, även om man får betala en måttlig vägavgift.

Varför, frågar jag, skulle inte den som vill utnyttja en väg av en helt annan karaktär än den vanliga hjälpa till med att betala vad denna extrakvalitet har kostat att åstadkomma? Jag är helt övertygad om, herr talman, att alla trafikantkategorier om de ställs i valet mellan att inte få någon motorväg alls eller att få en motorväg, som är belagd med måttliga avgifter, föredrar det sista alternativet.

Detta är det val vi står inför. Med den utveckling av vägbyggandet och vägunderhållet som pågår får vi aldrig några riktiga motorvägar. Vi kan få en stump här och där, men några genomgående stora motorvägar kommer pengarna inte att räcka till för. Vi är alltså på det klara med att vi i detta långsträckta land med dessa besvärliga trafikförhållanden och denna perifera belägenhet helt skall avsvära oss möjligheten att ha vägar motsvarande dem som finns på kontinenten.

Jag hade, herr talman, tillfälle att tillsammans med några kamrater här i kammaren och andra i höstas besöka IRI-företagen i Italien. Ett av de första vi kom till var ett halvstatligt företag som byggde de stora autostradorna. Man sade, när man tog emot oss, att för 20 år sedan funderade man över behovet av motorvägar i Italien, men man kom fram till att det aldrig skulle vara möjligt att anlägga dessa motorvägar med de inkomster som stod till förfogande utan att människorna fick vara beredda att betala vad motorvägarna kostade extra. Därför beslöt man att följa linjen att låna pengar och bygga motorvägar samt ta upp avgifter. Det systemet är nu utbyggt i Italiens fulla längd — man har 300 mil förstklassiga motorvägar.

Jag medger att förhållandena i Italien skiljer sig från förhållandena här i Sverige. Men om vi skådar in i framtiden tror jag vi måste säga oss, att vi skulle göra mycket klokt i att följa det italienska förödmömet.

Ärade kammarledamöter! Lagg märke till modestin i det yrkande som vi reservanter har velat framställa. Vi har inte begärt en omedelbar övergång till vare sig låne- eller avgiftsfinansiering. Vi har nöjt oss med att hemställa att redan befintliga utredningar som just sysslar med hithörande ting — med finansiering av vägbyggande o. d. — skall ta upp dessa spörsmål till förutslättningslös prövning eller att, om departementet inte anser det lämpligt att dessa utredningar sysslar med spörsmålet, en särskild utredning tillsätts.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 b.

Låt mig också säga några ord om motionsparet I: 238 och II: 306, som går ut på att det skall byggas en »tvärsöverväg» Mora—Malung—Torsby—Kongsvinger—Oslo. Jag är naturligtvis mycket intresserad av att en sådan väg kommer till stånd. Att mitt namn inte förekommer på reservationen c — en blank reservation — beror på att vi ju i detta land har den ordningen att planeringen av vägprojekt äger rum länsvis i samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och att riksdagen aldrig uttalar sig för att viss prioritet skall ges åt någon särskild vägsträcka. Den i motionsparet föreslagna vägen är en internordisk väg och intresserar alltså i hög grad Nordiska rådet, men Nordiska rådet har tyvärr inga pengar till förfogande. I en framtid kommer måhända medel att ställas till förfogande för internordiska vägar, så att olika projekt kan prioriteras. För närvarande finns emellertid inte möjlighet att fatta beslut i samarbete mellan länderna, oavsett de länsvis fastställda vägplanerna, om att bygga internordiska

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

vägar. För dem som är intresserade av saken vill jag nämna att Nordiska rådets trafikutskott i sommar kommer att — som vi alltid brukar göra — befara de aktuella vägsträckorna och därvid studera gränsovergångarna och möjligheterna att skapa internordiska vägar i gränzonen mellan Värmland och Dalarna å ena sidan och de norska byggena å andra sidan. Då kommer detta vägprojekt att bli föremål för mycket stort intresse.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Vid behandlingen av utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde har statsutskottets fjärde avdelning haft att ta ställning till ett stort antal motioner. I förhållandevis få av dessa har ställts yrkanden om höjning av de av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppen.

Under punkt 8 i utskottets utlåtande nr 6 har vi behandlat några av de motioner vari yrkats på höjning av bl. a. vägunderhållsanslagen. Låt mig redan nu fastslå att det inte förekommit några yrkanden om höjningar av anslagen till den ordinarie vägbyggnadsverksamheten.

Innan jag berör reservationerna vill jag, herr talman, endast göra några korta kommentarer till vägbudgeten för nästa budgetår.

Statens vägverk får inte de av styrelsen begärda anslagshöjningarna. I ett pressat budgetläge råkar väl alla anslagsyrkande myndigheter ut för samma behandling. Det betyder att uppgjorda planer tyvärr måste uppskjutas. Jag är fullt medveten om att det kan medföra bekymmer. Men framtiden behövs väl inte te sig alltför mörk om vi betraktar statsmakternas satsning under de gångna åren. Från och med år 1962 till och med detta år, med de anslag som är föreslagna, har — tillsammans med vissa uppskattade belopp

av beredskapsmedel för 1967/68 — till den statliga, kommunala och enskilda vägbyggnadsverksamheten anslagits 7 116 miljoner kronor. I genomsnitt blir det över en miljard per år. 1967 nådde vi den högsta siffran. Då anslags ett belopp av inte mindre än 1 137 miljoner kronor. Inom vägverket har anslagen visserligen legat stilla, men genom beredskapsmedlen har vi ändå fått ökade anslag till den totala vägbyggnadsverksamheten.

Tar man dessutom med i beräkningen att vissa belopp, cirka 85 miljoner kronor, enligt de uppgifter jag fått, har gått till vägbyggnader från högertrafikkommissionens anslag under åren 1966—1967, har väl även det medfört vissa standardhöjningar för vägbyggnad. Jag vet också att beredskapsarbetena nu planläggs så av arbetsmarknadsstyrelsen och vägverket att de i största möjliga utsträckning ingår i uppgjorda vägplaner.

Allt detta tillsammans gör att man kan se framåt med en viss tillförsikt. Men jag har en bestämd uppfattning att nybyggnadsanslagen i fortsättningen, med de nästan omätliga behoven på detta viktiga samhällsområde, inte kan ligga stilla i längden. Godtar vi i dag regeringens bedömning ur samhälls- och budgetekonomiska synpunkter kan nog läget bli ett annat kommande budgetår.

I reservationen 1 a, som är fogad till utskottets utlåtande vid punkten 8, yrkar mittenpartiernas representanter inom utskottet på en höjning av underhållsanslaget med 25 miljoner kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har redan föreslagit en anslagsuppräknning med 24,2 miljoner kronor. Vi i utskottsmajoriteten finner av olika skäl, bl. a. den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen, att reservanternas yrkande bör lämnas utan beaktande. En annan anledning är att till förstärkt vägunderhåll, vartill reservanterna vill

Allmän översikt över beräkningen av vägnslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

använda de 25 miljonerna, har anslagits 50,8 och 55,2 miljoner kronor av beredskapsmedel för åren 1966 respektive 1967. Jag tror att det inte blir mindre under innevarande budgetår.

I reservationen 1 b tar högerledamöterna inom utskottet upp den gamla frågan om avgifts- och lånefinansiering. Denna fråga var uppe vid 1963 års riksdag efter en kommittéutredning, som regeringen då redovisade. Senast behandlades frågan vid förra årets riksdag, då en motion i ärendet avslogs. För närvarande pågår dels utredningen rörande vägtrafikens kostnadsansvar, dels bilskatteutredningen. Den principiella frågan har vi tidigare diskuterat. Utskottsmajoriteten anser att vi även bör avvakta dessa utredningar och avstyrker därför ett bifall till de väckta motionerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan under punkten 8.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är glädjande att konstatera att herr Johansson i Norrköping i år verkligen gör det uttalandet på utskottsmajoritetens vägnar att vägbyggnadsanslagen i fortsättningen inte får ligga stilla. Jag har redan i fjol efterlyst just ett sådant uttalande, att detta är ett orimligt, totalt ohållbart förhållande som naturligtvis inte kan få fortgå.

Beträffande beredskapsarbetenas del av vägbyggnadsverksamheten vill jag gärna understryka betydelsen av att vägbyggen i större utsträckning utnyttjas som ett inslag i arbetsmarknadspolitiken. Man har väl numera också funnit att så kan ske. Jag påminner om att vi för någon tid sedan här i riksdagen diskuterade frågan om att avsätta mera pengar för just detta ändamål. Det är att hoppas att ett ökat vägbyg-

gande skall möjliggöras efter den linjen.

Vi skall emellertid komma ihåg att det för hela vår vägpolitik måste finnas en fast grund, och den får inte ligga för lågt. Man kan inte basera själva principerna på huruvida man får så eller så många tiotal eller hundratal miljoner kronor i beredskapsmedel. Det leder till en alltför stor ryckighet i vägbyggandet, som kommer att innebära mycket stora svårigheter när det gäller att handha denna verksamhet.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppfattade inte riktigt de konstruktiva idéer som herr Johansson i Norrköping lät lysa fram. Hur tänker sig herr Johansson framtiden? Såvitt jag förstår är han nöjd med att vi pysslar vidare i ungefär samma takt som nu. Det innebär att vi för Sveriges del avsvär oss möjligheten att över huvud taget drömma om interkontinentala motorvägar av den typ som man har i våra konkurrentländer ute i Europa. Vill vi inte tänka nytt i detta avseende, står vi och stampar där vi befinner oss och kommer inte längre.

Det vore mycket intressant om herr Johansson ville komma tillbaka och säga: Jag delar herr Cassels uppfattning att vi behöver sådana vägar, men jag vill åstadkomma dem med andra metoder än genom låne- och avgiftsfinansiering. Då finge jag veta vilka metoder han avser, och så finge vi diskutera dem. Man kan inte bara säga att saken är avgjord av 1960 års vägutredning och att det inte kan bli mera nu. Tiden ramlar vidare, och vi måste försöka följa med. Vi får inte vara hur konservativa som helst, herr Johansson!

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Om beredskapsarbete-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

na på vägbyggnadssidan äger rum i fullt samförstånd mellan arbetsmarknadsstyrelsen och vägverket och ingår i de ordinarie vägplanerna, utgör de enligt min mening en förstärkning för varje år, så mycket beredskapspengar som vi för närvarande får till vägbyggande.

Man glömmer bort den omständigheten att vi ändå anslagsmässigt sett hade det högsta vägbyggandet år 1967. Då låg de ordinarie vägenslagen stilla för vägverkets del, men genom beredskapsmedlen nådde vi i alla fall en hög nivå. Jag är fullt medveten om att vägverkets framtidsplaner gör att anslagen inte kan behållas helt oförändrade utan måste justeras uppåt.

Sedan skulle jag vilja säga till herr andre vice talmannen Cassel att den som är intresserad av vägbyggnadsverksamheten naturligtvis inte kan vara nöjd så länge vi inte har genomfört de ombyggnader som står på programmet o. s. v. Men det är ju ändå så att man inte kan få allting på en gång i vårt samhälle, utan vi måste göra upp en turordning beträffande samtliga ting som är angelägna för oss alla.

Jag tror inte att man kan lösa alla problem på detta område med att införa avgifter eller genom lånefinansiering. Det finns andra samhällsaspekter på frågan också, vilka måste tagas i beaktande; det var dem vi diskuterade tidigare. Beträffande dessa har utskottsmajoriteten inte ändrat mening.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det torde var lika angeläget för utskottsmajoriteten som för reservanterna att klarlägga vad som är ett obestridligt faktum när det gäller anvisningen av pengar som ställts till förfogande för vägpolitikens fullgörande, till vägbyggande och vägunderhåll.

Jag vill verifiera, att om vi inte hade haft tillgång till de betydande beredskapsmedel som vi nu har erhållit under en följd av år, inte minst under de

senaste, hade situationen naturligtvis varit ännu mera prekär än den är nu.

Jag har granskat siffrorna och kan därför säga, att bidragen från arbetsmarknadsstyrelsen till vägbyggen, som är planerade på det sätt som herr Johansson i Norrköping här har redogjort för, från 1963 och fram till nu pendlar mellan 200 miljoner och 300 miljoner kronor. Ett år — men då låg de direkta vägbyggnadsanslagen lågt, nämligen 1964 — var bidragen uppe i 317 miljoner kronor.

Jag tror att man också kan konstatera att de samlade anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader — här kan man faktiskt i viss mån tala om kommunicerande kärl, eftersom underhåll av äldre vägar och byggande av nya vägar direkt påverkar varandra — aldrig varit så stora som under det senast gångna året, 1967. Räknar man ihop alla kostnader på den sidan, finner man att de närmar sig, inte den blygsamma siffra som herr Johansson i Norrköping nämnde, utan snarare ett par miljarder — 2 000 miljoner kronor!

Det finns ingen anledning för någon av oss att försöka dölja dessa fakta. Det är klart att det är utomordentligt värdefullt att de pengar som kommer från arbetsmarknadsidan utnyttjas så rationellt som möjligt, vilket faktiskt också görs. Man bygger ju inte längre vägar som man gjorde förr med spade och hacka, utan vägarna byggs numera — även vägar som byggs i arbetsmarknadsstyrelsens regi — med stora rationella vägmaskiner i sådan omfattning, att man verkligen får valuta för de nedlagda pengarna.

Så långt är vi överens. Jag tycker att det är angeläget att understryka att det inte är om detta som striden står. Frågan är i stället: Hur ter sig detta i förhållande till den växande trafiken? Först då blir proportionerna riktiga. Jag skulle vilja, för att ge någon belysning åt detta spörsmål, återkomma till

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

vad vi talade om för några veckor sedan när vi resonerade trafikpolitik i största allmänhet. Jag kan då konstatera och vill till kammarens protokoll anteckna att vi år 1950 hade en total trafikomslutning på ungefär 3 miljarder godstonkilometer. Antalet personkilometer uppgick då till 2,5 miljarder. År 1967 hade siffran 3 miljarder godstonkilometer vuxit till 12 miljarder, d. v. s. en fyrdubbling på 17 år. Antalet personkilometer hade vuxit från 2,5 miljarder till 60, alltså en 25-dubbling! Det kan förtjäna nämnas att vi år 1950 hade i runt tal 250 000 bilar, som slet de svenska vägarna. 1967 hade vi 1 800 000 personbilar, över 30 000 lastbilar och i runt tal 10 000 bussar. Detta visar att vägbyggandet och vägunderhållet i förhållande till trafiken och överflyttningen från järnvägstrafik till landsvägs- trafik varit blygsamma trots de mycket betydande anslag som vi nyss konstaterat gått ut till dessa ändamål. Det är denna proportion man måste hålla i minnet när man skall försöka få ett grepp om vart den svenska trafikpolitiken bär hän.

Jag tror att vi är helt ense om att ytterligare krafttag härvidlag måste göras. Herr Johansson i Norrköping ställde i utsikt — jag hoppas att detta strax skall bekräftas av kommunikationsministern — att vi nästa år skall satsa mer än i år. Detta är på tiden, inte minst mot bakgrunden av den trafikutveckling jag här försökt att illustrera med hjälp av några siffror. Det kanske kan sägas att i runt tal 87—88 procent av den samlade transportkapaciteten här i landet är överflyttad på bilismen, vilket också illustrerar hur vägväsendet träder i centrum för intresset.

Hurdant är då läget på våra vägar? Det är klart att det har förbättrats, och i synnerhet har det stora genomgående vägbeståndet fått en standardlyftning, men såsom herr Cassel här anförde är denna lyftning inte tillräcklig vid en

internationell jämförelse. Våra vägars standard går inte att jämföra med den som finns på kontinenten, för att inte tala om Amerikas. Det är inte mycket som vi därvidlag kan berömma oss av.

I glesbygderna är situationen verkligt allvarlig. Jag fick häromdagen i min hand en information från SJ, ur vilken jag läste att situationen för lastbilsägarna i Hälsingland och Härjedalen alltmer förvärras. På lördagen avstängde länsstyrelsen praktiskt taget alla allmänna vägar i västra Hälsingland och delar av Härjedalen för tunga timmertransporter. På lördagen stod 80 lastbilar med en kapacitet på 100 000 kubikmeter helt stilla på grund av tjäl-skadorna. Det är klart att man kan rycka ut sådana exempel, men de är ändå belysande. Jag har ställt en fråga till kommunikationsministern rörande motsvarande situation i mitt eget län, och jag skall få svar på denna i morgon. Även där har flera bygder blivit fullkomligt isolerade på grund av oframkomlighet på vägarna.

Behoven är enorma, det finns formliga oceaner att ösa pengar i. Med de 25 miljoner kronor som i reservationen 1 a yrkas i anslag utöver vad departementschefen föreslagit kan inga underverk uträttas. Men beloppet är ett bidrag, och i det läge vari vi befinner oss är varje bidrag utomordentligt betydelsefullt. Förslaget har naturligtvis tillkommit också för att understryka att vi inte är nöjda och belättna och för att markera vårt krav på att kommunikationsministern hårdare än hittills — och i synnerhet hårdare än herr Palme gjorde när han var kommunikationsminister — kräver hos finansministern att få utrymme för de investeringar som är oundgängligen nödvändiga om man skall kunna klara trafikutvecklingen och trafiksäkerheten. Allt detta hör intimt samman, eftersom vägarna är en faktor av betydelse för hela detta fält.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1 a om en förstärkning av anslaget till vägunderhållet med 25 miljoner kronor.

Jag vill dessutom säga några ord i anslutning till den tidigare förda debatten. Herr Cassel talade om mellanriksvägen Dalarna—norra Värmland—Oslo, och det är riktigt att den till en början måste in i de ordinarie vägplaner som görs upp i länen. Såvitt jag kunnat finna vid en undersökning har det skett ett enda undantag från denna princip och det gällde vägen Östersund—Storlien. Den tillkom genom ett direkt initiativ av statsmakterna, vilket berodde på de särskilda anstalter för industriell beredskap som Sverige hade vidtagit utanför Trondheim under kriget. För att denna depå för olika varor inte skulle bli liggande isolerad från det svenska upplandet skapades denna vägförbindelse. I övrigt har vid diskussioner i riksdagen beträffande mellanriksvägar hänvisats till de vägplaner som görs upp i berörda län. Trots att den nu ifrågavarande mellanriksvägen delvis berör herr Cassels och mitt eget län och är av intresse och värde för oss anser jag att konsekvensen bjuder att även den behandlas på samma sätt.

Jag har inte närmare reda på om detta projekt över huvud inte ansetts böra upptas i länens vägplaner eller om det möjligen stött på hinder av olika slag. Om det finns ett så starkt intresse för att denna mellanriksväg prioriteras måste den väl tas med i länens vägplaner.

Beträffande frågan om avgiftsbeläggning skall jag inte heller i år gå in i någon längre debatt, men när herr Cassel begär att antingen en nu sittande utredning eller en ny utredning skall ta upp denna fråga vill jag erinra om att de pågående utredningarna har så angelägna uppgifter att de inte bör försenas genom mer eller mindre vittgående tilläggsdirektiv. Ätminstone har

jag inte velat ta på mitt ansvar att på någon av dem lägga över uppgiften att utreda frågan om avgiftsbeläggning av vägar.

Slutligen skulle jag vilja fråga, om det förbigått dem som motionerat och reserverat sig på denna punkt, att 1960 års vägsakkunniga år 1962 avgav ett betänkande med titeln »Avgiftsbelagda trafikanläggningar», som uteslutande behandlar denna fråga. Jag skulle vilja säga till herr Cassel, som jag hoppas hör på mig nu, att på sidorna 42 och 43 i detta betänkande behandlas ingående hela den problematik som herr Cassel uppehöll sig vid i sitt anförande. Jag tror att man kan påstå att frågan därigenom fått en sådan principbelysning, att den måste anses vara i den delen måhända tillräckligt utredd. Vad som återstår att klara ut är, hur vi med lånade pengar och de avgifter som kan komma att stå till buds rent arbetsmässigt skall förfara vid prioritering av företag av denna typ. Det är möjligt att vi kan hamna i situationer där ett sådant tillvägagångssätt kan vara riktigt. Principiellt har jag inga som helst invändningar att göra häremot. Men jag har inte kunnat se att det finns någon anledning att begära en utredning om hur vi arbetstekniskt skall klara detta — vare sig genom att ge redan pågående utredningar mer arbete eller genom att tillsätta en särskild utredning — eftersom ett betänkande som avgavs så pass sent som för sex år sedan behandlar just denna fråga.

Får jag till sist ställa en fråga till kommunikationsministern — jag antar att han ämnar delta i debatten. Jag ställer frågan mot bakgrunden av den undran man möter ute i landet och även här i riksdagen med anledning av den tystnad som vi kunnat konstatera råder beträffande planeringen av den tredje etappen i det principbeslut som antogs av 1963 års riksdag. Somliga undrar med oro och somliga med förväntan

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

varför det inte hörts någonting om denna etapp. När vi i utskottet intresserat oss för denna fråga och begärt informationer, så har dessa närmast tytt på att något förslag i varje fall inte är att vänta till värriksdagen. Jag tror att det vore av intresse och värde för många, som är sysselsatta inom trafiken och framför allt inom bilismen och som har sin bärgning härav, att få veta hur man tänker sig fortsättningen.

Herr talman! Under punkt 8 ber jag vad det gäller mom. 1 att få yrka bifall till reservationen 1 a, vilket innebär en höjning av anslaget till vägunderhåll med 25 miljoner kronor utöver vad departementschefen föreslagit. I övriga moment ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag är medskyldig till en motion, vari det yrkas på en höjning av anslaget till underhåll av enskilda vägar, så att detta kommer ett steg närmare det belopp som vägverket ansett behövt. Nu har denna motion inte funnit nåd inför det mäktiga statsutskottet, och eftersom mitt mod inte räcker till för att visa uppstudsighet mot utskottet, skall jag inte besvära kammaren med att begära votering angående det förslaget. Men jag vill gärna göra en liten kommentar till reservationen 1 a.

Man torde kunna säga att anslaget till underhåll av de allmänna vägarna knappast följt penningvärdeutvecklingen och det starkt ökade behovet av underhåll. Vägförvaltningen i mitt län har upprättat en förteckning över vägar som föreslås inte längre få allmänt underhåll. Givetvis är åtgärden i de flesta fall väl motiverad. Men man måste kanske befara att det alltför knappt tilltagna underhållsanslaget kan leda till att vägar som är av väsentlig betydelse också kan råka bli medtagna i detta

sammanhang och bli överförda till enskilda. Vad skall väl en fattig vägförvaltning ta sig till?

Jag har bara velat göra denna lilla kommentar, och jag tycker att reservationen 1 a är mycket väl motiverad, varför jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Under denna punkt behandlas en motion som jag och herr Björk har väckt i denna kammare. I denna motion, som har nr 302, redovisar vi att mycket har gjorts bl. a. på trafiksäkerhetens område och att en intensiv upplysningskampanj genomförts i samband med omläggningen till högertrafik, en kampanj som ännu i viss utsträckning pågår. Denna kampanj har varit bra och även gett många goda resultat.

Trots allt som har gjorts kan det inte förebyggas att olyckor inträffar. Ofta kan också snar hjälp vara av allra största betydelse om människoliv skall kunna räddas. Att vi i vårt land får motorvägar medför att det ofta blir ganska långt emellan avtagsvägarna, och om en olycka inträffar på en sådan väg kan det innebära att man måste färdas kanske ibland 1 eller 1,5 mil för att per telefon kunna skaffa hjälp.

Motorvägsbyggande pågår ju på en del håll i vårt land. Nere i Skåne har vi begåvats med ett antal mil motorväg, motorvägen är färdig från Malmö förbi Landskrona fram till Hälsingborg, en sträcka på ungefär 7 mil, och under 1969 kommer denna motorvägsträcka att knytas ihop med den redan färdiga sträckan uppe vid Ängelholm. Det blir alltså en förlängning av motorvägen med 3 à 4 mil, och redan nästa år finns det en sammanhängande motorvägsträcka på 10 à 11 mil.

Vi har i motionen föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t mätte

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

hemställa om att hjälptelefoner uppsätts vid lämpliga ställen utmed dessa vägar, så att när en olycka har inträffat hjälp snabbt skall kunna rekvireras. I sin skrivning hänvisar utskottet till sitt utlåtande nr 6 i fjol, vari framhölls att med denna fråga sammanhängande spörsmål sedan någon tid var under övervägande inom vägverket. Därefter tillägger utskottet att utskottet »alltjämt anser sig kunna utgå från att verket vidtar lämpliga åtgärder i syfte att ernå en tillfredsställande lösning av frågan», och med hänsyn härtill slår sig utskottet för sitt vidkommande till ro.

Herr talman! Jag tycker att då utskottet, såsom framgår av dess skrivning, inte är negativt inställt till motionens tanke borde man i varje fall ha tagit kontakt med vägverket eller med trafiksäkerhetsverket för att verkligen försäkra sig om att någonting görs i frågan.

Det är något egendomligt med handläggningen av detta ärende. Vi motionärer har själva satt oss i förbindelse med trafiksäkerhetsverket och fått upplysning om att det för tre år sedan gjordes en utredning i denna fråga. Från trafiksäkerhetsverkets sida är man övertygad om att frågan rätt snart måste aktualiseras och man är mycket positivt inställd därtill. Med tanke härpå tycker jag faktiskt att utskottet tagit litet för lätt på frågan.

I exempelvis Tyskland finns hjälptelefoner uppsatta vid vägarna och även på vissa ställen i Norge, fastän man där såvitt jag vet inte har några motorvägar. Att frågan behöver lösas också i vårt land har visats av utvecklingen i de områden där det nu finns ett antal mil motorvägar. Anordningar såsom hjälptelefoner måste enligt min mening komma till stånd i takt med utbyggnaden av motorvägarna.

Herr talman! Mot ett enhälligt utskott nyttar det föga att ställa något yrkande, men jag har i alla fall velat påpeka dessa saker.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra ett par kommentarer till den blanka reservation som jag på denna punkt fogat till utskottets utlåtande.

Utskottet har avstyrkt motionsyrkanden om en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning och förslag i fråga om en mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo. Utskottet har ansett att sådana frågor bör behandlas i den för prövning av vägfrågor stadgade ordningen, d. v. s. att de skall aktualiseras av länsstyrelserna i deras flerårsplanering. Utskottet har därför föreslagit att motionen inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag vill emellertid understryka vikten av att denna vägfråga tas upp av myndigheterna och att det görs en grundlig utredning av vederbörande länsstyrelser. Det är väl närmast länsstyrelserna i Värmlands och Kopparbergs län som får ta upp saken, innan den kommer upp på departementsnivå. Jag utgår dock ifrån att kommunikationsministern kommer att ägna frågan en välvillig uppmärksamhet i den mån den på något sätt aktualiseras av underordnade vägmyndigheter.

Vidare vill jag understryka att frågan om en mellanriksväg med nämnda sträckning tilldragit sig mycket stort intresse i de norra och västra delarna i mitt län liksom också i vissa delar av Värmland. Det är betydligt kortare avstånd från dessa bygder till Oslo, som har en mer isfri hamn, än t. ex. till Stockholm. Delar av dessa vägsträckor är också i ganska gott skick medan andra behöver förbättras och byggas om.

Genom en sådan här mellanriksväg skulle transportekonomin kunna förbättras för vissa delar av näringslivet i mitt hemlän och i Värmlands län. Som jag sade är avståndet till Oslo kortare för många av bygderna där än det är till

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

någon annan lämplig hamn, i varje fall om man jämför med avståndet till Stockholm.

Jag erinrar också om att denna fråga motionsvägen har aktualiserats i landstinget i Kopparbergs län och där diskuteras. Jag förutsätter även att den transportförsörjningsutredning som nu pågår inom Kopparbergs län kommer att uppmärksamma frågan.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Tillåt mig att, innan jag går in på de kanske något mer kontroversiella frågorna, få framföra ett tack till ordförande, medlemmar, verkställande ledamot och medhjälpare i högertrafikkommissionen. Några av kammarens ledamöter kanske tycker att det är för sent att göra det nu, och enligt andras mening är det kanske ännu för tidigt. Ett faktum är emellertid att jag inte har vågat säga något om saken förrän nu.

Jag kommer ihåg med vilken lättnad och glädje — blandad med stor förvåning — jag under de första dagarna efter trafikomläggningen konstaterade att flera dagar hade gått utan några dödsolyckor i trafiken. Tre eller fyra dagar efter omlaggningsen var jag närvarande vid en konferens med världspressen, vid vilken en utländsk journalist nära nog var ovetting för att det inte hade hänt någonting. Han sade direkt ut att han hade kommit hit för att man väntade bloddrypande händelser, bokstavligen talat.

Vad som skedde var ingenting mindre än en sensation. När vi nyligen summerade ned ett halvårs högertrafik blev resultatet att över 200 människoliv hade sparats. Enligt de siffror jag har tillgängliga omkom nämligen under det halvåret 211 personer färre än under motsvarande tid året före, då siffran för dödsolyckor i trafiken var 651. Det

betyder sålunda ett sparat liv av tre. Första kvartalet i år visar också goda siffror, nämligen åtminstone en räddad av fem, som annars skulle ha omkommit i trafiken.

När statsutskottet nu för första gången efter högeromläggningen — och, förmodar jag, för sista gången — tagit ställning till frågan om anslag till högertrafikkommissionen hade jag väntat mig någon reaktion från utskottets sida. Men statsutskottet brukar ju inte visa några känslor!

Vi får inte förtrötta i strävandena att öka säkerheten på våra gator och vägar. I dag gäller det väganlagen. De anslag som utgår till byggande av vägar och de som går till städer som är egna väghållare är i år oförändrade för fjärde året å rad, såsom flera talare redan tidigare framhållit. Och det ligger en stor fara i detta faktum, kanske inte så mycket för dagen men desto mer för morgondagen. Man får verkligen hoppas att det är sista året som utskottet förordar en sådan anslagspolitik. Detta faktum att anslagen har legat stilla har radikalt förändrat problematiken, som också herr andre vice talmannen Cassel framhöll. Vi måste ta nya grepp.

Som framhållits i reservationen 1 b, vilken herr Cassel här pläderade för, måste vi nu åter börja diskutera frågan om lånefinansiering och kanske även avgiftsfinansiering, om vi någonsin skall få ett nät av motorvägar här i landet.

Herr Johansson i Norrköping sade i en replik till herr Cassel att detta inte löser allt, och det är reservanterna och även jag medvetna om. Men herr Johanssons ord innebär ändock ett erkännande av att det i viss mån innebär en lösning. Problemkomplexet är så stort att vi måste försöka genomföra olika dellösningar.

Herr Ståhl antydde att reservanterna inte skulle vara medvetna om vad som hänt i början av 1960-talet. Jag har en

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

känsla av att herr Ståhls namn tidigare förekommit under en reservation i samma anda som vår. Vad jag vill understryka, herr Ståhl, är dock att det faktum att anslagen har legat stilla i fyra år förändrar problematiken. Det är ett nytt läge som nu inträtt.

Medan frågan om kostnadsansvaret för våra vägar utreds passar statsmakterna på att höja pålagorna för bilismen. Det finns personer som menar att denna utredning långrotas för att bereda tillfälle till dessa höjningar. Allt nog — låt mig påpeka att en liknande utredning i snabb takt har genomförts i England, där den stridbara kommunikationsministern Mrs Barbara Castle fått konstatera att personbilar och lättare lastbilar redan nu betalar för mycket i skatt till förmån för den tyngre trafiken. Det skulle inte förvåna, om en utredning här skulle ge samma besked, d. v. s. att bilisterna redan betalar mer än tillräckligt. Någon omfördelning av kostnadsbördan inom bilistkåren är däremot inte på något vis aktuell.

De stillaliggande vägbyggnadsanslagen har också medfört svårigheter för vägunderhållet. Sålunda rapporterar vägverket att 54 procent av de genomgående länsvägarna är i behov av omedelbara ombyggnader. Samtidigt meddelar man att man under det senaste året endast lyckats att bygga om drygt 1,5 procent av dessa vägar. En enkel uträkning visar att det med nuvarande takt skulle ta över 30 år att göra dessa ombyggnader.

I en motion av herr Krönmark och mig själv föreslår vi att arbeten av karaktär »förstärkt underhåll» skall utföras av AMS som beredskapsarbete till ett ytterligare belopp av 35 miljoner kronor. Herr Ståhl menade att det skulle ligga mycket positivt i ett sådant arrangemang. Motionen behandlas inte i detta sammanhang, men jag vill i alla fall påminna om den nu.

Slutligen behandlas under denna

punkt en av mig själv väckt motion, II: 739. I den hemställs att driftkostnaderna för belysning av riksvägar skall bestridas av staten. Det är redan nu så att kostnader för belysningsstolpar o. d. är en statlig utgift. Men strömmen får kommunerna betala trots att sedan början av 1960-talet kostnaderna för riksvägar till 100 procent bestrids av statsmedel. Detta har synts mig inkonsekvent, och det kan i en stad som Solna, som är rikt begåvad med riksvägar, bli betungande. Med hänsyn till att 1960 års vägsakkunniga efter ett åtta år långt utredande förväntas producera sitt betänkande i år har jag i detta avsnitt inget särskilt yrkande, utan jag ber att få instämma i herr Cassels hemställan om bifall till reservationen 1 b.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! I samband med förevarande ärende har utskottet behandlat ett motionspar av mig själv och några andra ledamöter, där vi framfört en del synpunkter på trafiksäkerheten. Vi framhåller i motionerna att allmän enighet råder om angelägenheten av att höja trafiksäkerheten på vägarna. Till de åtgärder som härvidlag är väsentliga hör en ökning av vägstandarden. Bristen på ekonomiska och andra resurser förhindrar dock att upprustningen och nybyggnaden inom vägväsendet kan ske i den takt som vore önskvärd. Det är därför väsentligt att de åtgärder som vidtages får högsta möjliga effekt från trafiksäkerhetssynpunkt.

En mycket stor del av trafikolyckorna äger rum i samband med omkörning. Detta problem har accentuerats genom den betydande ökningen av långtradartrafiken. Att förse alla vägar med omkörningsfiler är — med hänvisning till vad jag framhållit — inte realiserbart på åtskilliga år. Däremot bör vissa mindre kostnadskrävande åtgärder kunna vidtagas, vilka avsevärt torde öka

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

möjligheterna att nedbringa antalet omkörningsolyckor.

Det som åsyftas är att förse större vägar med omkörningsfiler av begränsad sträckning. Lämpligen kan särskilda filer om 300 å 400 meters längd anläggas med ungefär en mils mellanrum. Långtradarna och annan långsamgående trafik kan utnyttja dessa filer och låta den kö som ofta bildas bakom dessa fordon passera. Då långtradarna och motsvarande fordon slipper stanna är det sannolikt att dessa särskilda filer, i motsats till de nuvarande parkeringsfickorna, mycket verkamt skulle bidra till att minska antalet omkörningsolyckor.

En annan synpunkt som vi framfört i motionerna är att trafikanterna genom särskilda vägmärken i förväg bör göras uppmärksamma på att de nalkas en omkörningsfil av det slag som jag talat om.

I sammanhanget bör framhållas önskvärdheten av att på alla större vägar de vägsträckor, där omkörning är tillåten, anges på särskilda skyltar. Särskilt vintertid och i mörker är det svårt för trafikanterna att få kännedom om lämpliga omkörningssträckor enbart med hjälp av den gängse markeringen i vägbanan.

Utskottet har ägnat vårt motionspar en halv sida i utlåtandet. I skrivningen finns vissa positiva inslag, men utskottets påstående att omkörningsfiler skulle kunna jämföras med trefiliga vägar och skulle medföra högre olycksfrekvens är obevisat. Med anledning av att utskottet gjort detta påstående skulle jag vilja rekommendera dem som har ansvaret för kommunikationsfrågorna att pröva systemet med omkörningsfiler på en begränsad sträcka, exempelvis fem mil. Ett sådant försök skulle kunna ge positiva erfarenheter. Frågan om särskilda vägmärken som anger var det finns lämpliga omkörningssträckor bör också prövas.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag antecknade mig ju för instämmande i herr Gustafssons i Kårby första anförande och hade inte tänkt delta i debatten, men när jag hörde utskottets representant kunde jag inte låta bli att begära ordet.

Högermän och socialdemokrater är i denna fråga överens om den kärvare linjen. Låt mig bara framhålla, herr talman, att jag är mycket väl medveten om de ekonomiska förhållanden under vilka vi arbetar. Jag vill också gärna ha sagt att jag är väl införstådd med de avvägningar som måste ske när det gäller att göra investeringar, att placera pengar. Men har man som jag sett hur förhållandena är i Nordvärmland och Västerdalarna för närvarande — sett den isolering som där försiggår, sett hur skolbarnen inte har möjlighet att ta sig till skolan och sett hur många dagsverken går förlorade — har man klart för sig att den sparsamhet det här är fråga om blir mycket dyrbar för samhället och skattebetalarna. Det är helt enkelt en snål inställning beträffande vägarna.

För fordonsägarna utgör de rådande förhållandena en besvikelse. Vi har ju ändå fått ett 50-procentig höjning av fordonsskatten, varför man kanske kunde ha räknat med ett större anslag i detta sammanhang. En kraftigare satsning på vägarna är en lönande åtgärd och en god penningplacering.

När det gäller möjligheterna att få medel till de skilda delar av förvaltningen som ligger inom olika departement vill jag säga till kommunikationsministern att jag hoppas att han inte ger efter beträffande dessa synnerligen angelägna åtgärder, vilkas genomförande i många fall kan vara en grundförutsättning för näringslivet.

Beträffande en mellanriksväg Dalar-na—norra Värmland—Oslo har jag också tidigare motionerat. Jag är emellertid införstådd med den behandling denna fråga måste få. Jag vill endast un-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

derstryka att det är en angelägen fråga, som snarast bör lösas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 a.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast påpeka att Värmlands län tillhör dem för vilka särskilda medel avsättes. Dylika pengar ges nämligen till Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Herr Jonasson vet väl att den delningen har gjorts tidigare och kommer att gälla även kommande budgetår.

Jag såg häromdagen i en tidningsnotis — vars riktighet jag dock inte är säker på — att landshövdingen i Värmlands län hade meddelat att länet fått 20 miljoner kronor i extra vägbidrag för att bygga vägar framöver. Jag tycker att även ett sådant förhållande skall tas med i bilden och att man inte bara skall se allt i svart.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Uppgiften beträffande de medel som ställts till förfogande är helt riktig. Men att vägarna ser ut som de gör i norra Värmland, kan herr Johansson i Norrköping förvissa sig om ifall han gör en tur dit.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! När det gäller vägenslagen kan jag helt instämma med herr Ståhl.

Det finns dock en fråga inom detta område som jag inte märkt att någon talare tagit upp. Vi har en hel del färjor som skulle kunna ersättas med broar. För något år sedan väckte jag en motion i denna fråga och begärde påskyndande av denna verksamhet. Då

anförde utskottet att det inte fanns några speciella problem i detta fall, utan att den utbyggnad som skedde var tillräcklig.

Jag bor i ett län där vi har många färjor, som skulle behöva bytas ut. Från de lokala representanternas sida förekommer varje år uppvaktningar och framställningar om snabbare utbyte av färjorna. Jag tänker bl. a. på en färjled som heter Sannundet. En stor del av jordbruket och turistområdet på ena sidan Storsjön skulle kunna få mycket snabbare och bättre förbindelser om en bro byggdes. Det är också svårt att förstå att det kan vara ekonomiskt att driva denna färja eftersom kostnaderna för färjdriften ökar ständigt.

Jag har sett egendomliga siffror beträffande en annan färjled, nämligen Öhnsundet utanför Strömsund. Där finns det en liten ö som har färjförbindelse, vilken inte på något sätt fyller de berättigade krav på kommunikationer som befolkningen kan ha. Avsaknaden av bro medför stora brandrisker samt försvårar skolskjutsar och liknande transporter. Framställningar om en bro har gjorts gång efter gång. Denna bro var också upptagen i femårsplanen, men vid den senaste revisionen kom den bort ur bilden. Detta exempel visar att det vore väl motiverat att bifalla vårt motionsyrkande på denna punkt. Det skulle i verkligheten endast kosta 765 000 kronor att bygga bron, medan årskostnaderna för färjan nu uppgår till 150 000 kronor. Då frågar man sig: Vore det inte en god investering att ersätta färjan med en bro? På ganska kort tid är brokostnaden avskrivnen, och samtidigt förbättrar man kommunikationerna för folket i den berörda bygden.

Eftersom jag ser kommunikationsministern här, vill jag vädja till honom att noga studera dessa frågor om att ersätta färjor med broar. Jag tror att det vore lönsamt för samhället att göra det i snabbare takt än för närvarande.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Eftersom enigheten inom utskottet trots allt är betydande, skall jag nöja mig med några kommentarer till den debatt som har förts här i dag.

När det gäller önskvärldheten av att satsa ännu mer på vägbyggandet, herr Gustafsson i Kårby, kan vi vara helt överens. Regeringen är emellertid tvingad att göra sina prioriteringar mellan olika angelägna önskemål, och det har inte varit möjligt att öka anslagen till vägbyggandet ytterligare detta år. Jag konstaterar att herr Gustafsson, när han skall dra slutsatserna av sina funderingar, hamnar på samma ståndpunkt.

I sammanhanget förtjänar två ting att understrykas. För det första vill jag erinra om att vi genom bättre metoder och en bättre planering år för år får mer och mer för pengarna. Jag vågar påstå att vägverket gör betydande insatser när det gäller rationaliseringar på detta område. För det andra vill jag peka på något som tidigare har nämnts i denna debatt, nämligen vad beredskapspengarna i detta sammanhang betyder. För budgetåret 1967/68 var de beslutade statsbidragen för vägarbeten bedrivna med AMS-medel så tidigt som den 1 februari i år sammantagna uppe i ungefär 300 miljoner kronor. Eftersom vi har en ganska stor del av det löpande budgetåret kvar, får vi räkna med att vägbyggandet på detta sätt kan tillföras större resurser än på mycket länge.

Vad underhållsanslaget beträffar har herr Ståhl uppriktigt förklarat att de 25 miljoner kronor ytterligare som reservanterna föreslår självfallet inte betyder så mycket i förhållande till de stora summor som det här är fråga om. Om man räknar samman beredskapspengarna och väganlagen rör det sig ändå om 2,5 miljarder kronor. Reservanterna vill alltså ha ungefär 1 pro-

cent ytterligare. Herr Ståhl karakteriserade också reservationsförslaget som mindre ett bidrag till ett bättre vägunderhåll än en demonstration av att man önskade mera pengar till dessa uppgifter. När det gäller att önska kan vi — som jag inledningsvis sade — förena oss; det är bara ständigt fråga om att vi också måste prioritera våra önskemål.

Jag konstaterar således att enigheten i utskottet är betydande även kring driftbudgeten när det gäller kommunikationsdepartementets verksamhet.

Jag vill emellertid säga ett par ord till herr Ståhl om vårfloden; jag tror att herr Jonasson också var inne på den saken. Herr Ståhl har framställt en enkel fråga till mig om vårfloden i Värmland, så vi får återkomma till dessa speciella bekymmer i morgon. Generellt kan det väl fastslås att hur mycket pengar vi än satsar på både vägbyggande och vägunderhåll kommer vi ändå aldrig ifrån att vi här i landet på grund av våra speciella förhållanden under vissa delar av året får bekymmer, som t. o. m. kan göra det nödvändigt att stänga av vägar för allmän trafik.

Herr Antby hade en fundering som jag också måste säga någonting om. Han menade att om underhållsanslaget blir för litet, överförs kanske flera vägar till enskilt vägunderhåll. Om en väg överförs från allmänt till enskilt underhåll, sker detta enligt väglagens och vägstadgans bestämmelser och är inte beroende av underhållsanslagets storlek. Dessa ting har alltså icke med varandra att göra.

Slutligen ställde herr Ståhl en fråga till mig: Hur blir det nu med den s. k. tredje etappen i det trafikpolitiska programmet? Kommer det någon proposition till våren? På den punkten kan jag väl svara, att någon proposition inte kommer att framläggas till våren. Jag har ännu inte fått trafikpolitiska delegationens yttrande i anledning av

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

dessa frågor; jag väntar att få det inom de närmaste dagarna. Så fort detta ytt-
rande ligger på bordet hoppas jag att
vi snabbt skall kunna ta ställning till
hur vi skall hantera de problem, som
ryms inom ramen för de frågor som
man ursprungligen hade tänkt sig kun-
na avgöra så, att den tredje etappen
skulle kunna påbörjas från den 1 juli.
Men någon proposition under vårses-
sionen kan det under inga omständig-
heter bli fråga om.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag vet inte huruvida
herr Ståhl har gjort ett sådant uttalan-
de, att 25 miljoner i extra anslag till för-
stärkt vägunderhåll skulle kunna upp-
fattas som en demonstration — det
skulle i så fall förvåna mig mycket.

Om kommunikationsministern läser
sin egen bilaga till statsverksproposi-
tionen finner han där på s. 76 väg-
verkets motiveringar för de 25 miljo-
nerna. Där sägs nämligen:

»Ett stort behov av att upprusta de
delar av vägnätet som inte kan beräk-
nas bli ombyggda inom överskådlig tid
kvarstår alljämt. Detta behov accent-
teras ytterligare genom det ökade ut-
rymme som riksvägarna har getts i fler-
årsplanerna för åren 1967—1971. Väg-
verket kan inte inom vägunderhålls-
anslagets nuvarande ram utföra för-
stärknings- och förbättringsarbeten i
tillräcklig omfattning för att kompen-
sera nedslitningen av de äldre vägar
som inte kommer att beröras av de
närmaste flerårsplanerna. För sådana
förstärknings- och förbättringsarbeten
beräknar verket att 25 milj. kr. behövs
under kalenderåret 1969.»

Om kommunikationsministern anser
att 25 miljoner kronor till detta ändamål
inte har någon större betydelse,
måste jag uttrycka min utomordentliga
förvåning över ett sådant uttalande.

När det sedan gäller beredskapsarbe-
tena ser vi också av samma akt att des-

sa under tiden 1961—1966 till 75 pro-
cent har gått till de sju norröna länen.
Detta betyder att den förstärkning av
vägbyggandet som sker genom bered-
skapsarbetena medför en betydande
ojämnhet i vägbyggandets förläggning
i landet. Därför kan man inte se bered-
skapsmedlen till vägbyggande annat än
som delar av arbetsmarknadspolitiken.
Vi måste emellertid ha en fast grund
i våra vägbyggnadsanslag, från vilken
vi hela tiden kan utgå. Jag efterlyser
huruvida kommunikationsministern vill
instämma i det uttalande som utskotts-
majoritetens företrädare förut gjorde
och som jag underströk, nämligen att
de ordinarie vägbyggnadsanslagen icke
kan få ligga stilla i fortsättningen. Vill
icke kommunikationsministern ansluta
sig till detta uttalande, får jag beteckna
uttalandet av utskottsmajoritetens tales-
man så, att det icke har någon relevans.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Ordet demonstration
var kanske inte helt välfunnet. Jag
framförde tankegången närmast i sam-
band med krav på att kommunikations-
ministern i fortsättningen skulle för-
söka att hos finansministern driva fram
ett större utrymme än vad han och den
före kommunikationsministern hittills
lyckats med. Jag hoppas att statsrådet
verkligen vill göra en ansträngning i
den riktningen.

Sedan tackar jag för svaret på min
fråga om den tredje etappen. Jag blev
inte överraskad över att det inte kan
komma någon proposition till vårriks-
dagen. Jag tar för givet att den kommer
att dröja ett tag, och jag skall inte
diskutera försludandena om förhand-
lingarna i den trafikpolitiska delega-
tionen. Så allvarligt som läget på detta
område nu är utgår jag ifrån att åt-
skilliga av dem på ansvarigt håll som
följer dessa frågor kan ställa sig tvek-
samma till i vilken takt man skall driva
den fortsatta rationaliseringsutveckling-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

en. Jag räknar med att frågan kommer att övervägas innan något förslag framlägges för riksdagen.

Får jag sedan bara göra en allmän reflexion i anslutning till diskussionen här i kammaren. Enligt praxis skall rent lokala vägfrågor först passera lokala organ, vägförvaltningarna och länsstyrelserna. Om man över huvud taget skall få dem prioriterade och behandlade på ett tillfredsställande sätt, måste de gå den vägen. Därför är det rätt angeläget att man vid kammarbehandlingen skiljer på vad som hör till de ärenden som gäller trafikpolitiken i stort och de lokala projekt, som måste gå den vanliga vägen i fråga om förarbetet.

Till herr Bengtsson i Landskrona vill jag sedan säga att frågan om hjälptelefoner vid vägarna blivit penetrerad även i år. Herr Bengtsson nämnde att han varit i kontakt med trafiksäkerhetsverket, men det är väl knappast en angelägenhet för detta utan mera för vägverket. Jag vill dessutom hänvisa till det interpellationssvar till herrar Wiklund i Stockholm och Hamrin i Kalmar, som avlämnades den 14 mars av kommunikationsministern här i kammaren. Svaret gick ut på att vägverket haft överläggningar med televerket för att klargöra hur ett larmtelefonsystem praktiskt skulle kunna ordnas. Vägverket överväger för närvarande hur en eventuell försöksverksamhet lämpligen skulle kunna läggas upp. Det är klart att man måste avvakta resultatet av dessa överväganden, och det är precis den ståndpunkt utskottet har intagit. Därför finns det knappast någon anledning för herr Bengtsson i Landskrona att på den punkten vara missbelåten med utskottets ställningstagande.

Herr Bengtson i Solna kände sig ve-modig och besviken över att statsutskottet inte visat någon känsla av tacksamhet mot högertrafikkommissionen.

Om jag inte missminner mig framfördes uttryck för sådan tacksamhet ganska effektivt av hans excellens herr statsministern från denna talarstol när statsministern hälsade andra kammaren vid vårriksdagens början. När nu herr Bengtson i Solna haft tillfälle att ytterligare ge uttryck för denna tacksamhet, har väl högertrafikkommissionen all anledning att känna sig grundligt avtackad.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Jag lyssnade som sig bör mycket uppmärksamt till statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet anförande. Men jag tyckte mig med beklagande behöva konstatera tre ting. Statsrådet har för det första inte velat bestrida mitt påstående att de svenska bygderna behöver sammanknytas med varandra och med kontinenten med en eller flera genomgående motorvägar av internationell klass och standard. Statsrådet har för det andra inte heller bestritt att vägväsendet, om man skall kunna åstadkomma sådana ting, måste tillföras betydligt större resurser än det för närvarande har, och även större resurser än dem man kan hoppas att statsrådet med alla sina krafter och all sin vältalighet kan klämma finansministern på. För det tredje berörde herr statsrådet inte med ett ord hur dessa betydligt större resurser över huvud taget skall kunna anskaffas. Betyder detta, herr statsråd, att herr statsrådet tvivlar på möjligheterna att vi någonsin skall få dessa motorvägar av internationell klass som vi är övertygade om att vi kommer att behöva, om inte i dag så inom den närmaste framtiden?

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Kommunikationsministerns uttalande om den tredje etappen uppfordrade mig till en kommentar.

Allmän översikt över beräkningen av vägsanlag m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

Jag berörde denna fråga vid ett anförande i förra veckan och sade därvid att jag personligen var förvånad över att regeringen inte hade plockat ut rusinen ur kakan i fråga om den tredje etappen.

Är det inte så, herr kommunikationsminister, att om regeringen går ifrån 1963 års trafikpolitiska beslut — så skulle det åtminstone tolkas — får den inte bli förvånad om principerna i detta beslut sätts i fråga på andra håll både inom och utom riksdagen? Regeringen tar alltså en viss risk när den själv går ifrån den tidigare uppgjorda tabellen, vilken förvisso är rätt väsentlig för många näringsgrenar — den innebär dock en liberalisering för den yrkesmässiga lastbils- och persontrafiken, d. v. s. åkeriägare och taxinäring. Från dessa håll hade man nog väntat att någonting skulle hända.

Jag undervärderar inte alls hans excellens statsministerns tacksägelse till högertrafikkommissionen — jag bara noterade att när statsutskottet nu hade möjlighet att göra en redovisning gjorde man den inte.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Gustafsson i Kårby och jag kan fortfarande vara överens om önskemålen, men att fordra att jag i denna debatt skall ge mig in på en budgetberedning avseende nästföljande budgetår är kanske litet mycket begärt.

Hur herrar Gustafsson i Kårby och Ståhl vill benämna den reservation som avgivits överlämnar jag med varm hand åt dem själva att göra upp om; jag bara konstaterade att herr Ståhl betecknade dessa 25 miljoner kronor som en ganska liten slant i den stora potten och såg detta krav som en demonstration.

Herr Cassel förstår jag mig inte riktigt på. Han beklagade att jag inte ville bestrida att det behövs motorvägar. Jag tycker inte detta är så mycket att be-

klaga, ty jag vill inte bestrida det; jag tycker att det behövs motorvägar. Hur vi skall klara finansieringen av det vägbyggnadsprogram som vi har framför oss är — som tidigare sagts från utskottets sida — en fråga som bl. a. den s. k. vägkostnadsutredningen arbetar med, och vi får som utskottet förordat avvakta dess förslag.

Herr Bengtson i Solna slutligen är bekymrad över vad som kan komma att hända nu, om vi inte under vårriksdagen lägger fram en proposition beträffande den s. k. tredje etappen. Jag vill på den punkten bara svara, att jag ändå först måste få tillfälle att ta del av trafikpolitiska delegationens synpunkter och yttrande, innan jag tar ställning till hur vi skall hantera dessa frågor i fortsättningen. Men jag har velat avge denna deklaration att det inte kan bli någon proposition till vårriksdagen bl. a. därför att det, såvitt jag förstår, inte finns tid att vidta alla de åtgärder som krävs för att vi skulle kunna följa den ursprungliga tidsplanen och sätta åtgärderna i verket den 1 juli 1968.

Jag vill dessutom tillägga att det redan framförts så pass många olika synpunkter i dessa frågor, att man kanske först bör närmare överväga dem. Jag förstår att det är angeläget att vi så snart som möjligt kan avge ett besked, så att alla de grupper, som är utomordentligt intresserade av vad som här kommer att inträffa, vet vad statsmakterna avser att göra.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Bara ett par ord med anledning av vad herr Ståhl nyss sade. I mitt förra anförande uttryckte jag min förvåning över att statsutskottet i år tydligen inte tagit kontakt med vägverket eller trafiksäkerhetsverket med anledning av vårt motionsförslag om hjälptelefoner vid motorvägarna. Av utskottets skrivning kan jag inte förstå annat än att man i fjol hade kontakt

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

med vägverket och då fick veta, att verket övervägde dessa saker. I år säger utskottet: »Då utskottet alltjämt anser sig kunna utgå från att verket vidtar lämpliga åtgärder», o. s. v. Av detta kan jag inte utläsa, att utskottet i år haft några kontakter med vägverket.

Jag är också medveten om att detta inte är en fråga som man kan lösa från den ena dagen till den andra. Men jag hade naturligtvis varit väldigt tacksam, om utskottet varit något positivare i sin skrivning och genom att ta kontakt med vägverket hade velat driva på en lösning av frågan.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag ber än en gång att få upprepa, att för mig är 25 miljoner kronor mycket pengar. Om man räknar på det sätt som statsrådet gjorde och som kanske även herr Ståhl gjorde — jag hörde inte precis att han gjorde det — så finner man att det procentuellt sett gäller en mycket liten höjning. Men vi talar ju här om ett visst bestämt ändamål, beträffande vilket vägverket mycket kraftigt understrukit att det måste höjas med 25 miljoner kronor för att man skall kunna klara alla angelägna uppgifter på detta område. Hur reagerar då kommunikationsministern? Jo, han föreslår icke riksdagen att följa vägverket, utan han föreslår en *nedskärning* av anslaget med 5 miljoner kronor. Det är detta jag anser vara en omöjlig framgångslinje.

Jag kan förstå att statsrådet här inte kan uttala sig om anslagets storlek i kronor och ören i nästa års statsverksproposition. Men det skulle vara intressant att få veta, huruvida statsrådet anser det nödvändigt för vägbyggandet, att man i framtiden höjer detta s. k. fasta underlag för beräkningarna. Statsrådet behöver inte säga att det bör höjas med 10 miljoner eller 25 miljoner. Men tror herr statsrådet att vi kan upprätthålla en bra vägbyggnadssituation i

landet, om vi icke höjer dessa grundläggande ramar, vartill riksdagen har att ta ställning? Jag tror inte att vi i fortsättningen kan hålla dessa ramar så lågt och sedan bara tro att vi skall komma att använda pengar som anslagits för arbetsmarknadsändamål. Det går inte att grunda en vägpolitik på den basen. Därför har jag efterlyst kommunikationsministerns mening härom.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Om det skulle göra saken lättare för kommunikationsministern, så vill jag gärna inskränka mitt beklagande till att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uppenbarligen inte alls vet eller ens anar hur man skall lösa problemet med anskaffande av resurser för utbyggande av de motorvägar som vi båda är överens om blir behövliga. Det tycker jag är litet tråkigt.

Herr BENGTSOEN i Solna (h):

Herr talman! I sitt inlägg konstaterar statsrådet Lundkvist att han inte har fått någon rapport från trafikpolitiska delegationen. Men, herr statsråd, arbetet inom departementet har ju fortlöpt normalt när det gäller denna tredje etapp och — liksom vid utsättandet av remisstider — hade det väl då funnits möjligheter att anmoda delegationen att vara färdig vid en viss tidpunkt, så att man skulle hinna slutföra arbetet. Skulle mot förmodan hela rapporten inte ha varit färdig vid avsett tillfälle kunde delegationen ju ha lämnat en delrapport. Men det har litet av den obotfärdiges förhinder över sig när statsrådet så att säga lägger det tyngsta ansvaret på trafikpolitiska delegationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! För herr Gustafsson i Kårby vill jag påpeka att om vi 1968

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader samt diverse ändamål

hade ett anslag på 607 miljoner kronor till vägunderhållet och jag föreslår en höjning till 631,5 miljoner, så är det väl inte riktigt att beteckna det som en sänkning på 5 miljoner kronor. Om man vill bedöma summorna såsom de är redovisade tror jag att de i stället ger uttryck för att också jag har ansett att vi behöver ett ökat anslag till vägunderhållet.

Sedan ankommer det väl inte på mig att nu — innan jag har sett trafikpolitiska delegationens yttrande — försöka bedöma i vilken mån den har behövt längre tid än nödvändigt för att komma fram till sina slutsatser. När jag får rapporten på bordet skall jag kanske ha lättare att tala om för herr Bengtson i Solna vad det möjligen kan ha varit som har försett den trafikpolitiska delegationen i dess arbete med att komma fram till sitt yttrande.

Herr Cassel och även herr Gustafsson i Kårby har tydligen den meningen, att jag här inte bara skall diskutera den statsverksproposition som nu ligger på bordet utan att vi också skall börja diskutera den statsverksproposition som vi skall förbereda under sommarens lopp och som vi skall lägga fram först vid nästa årsskifte. Jag tror att vi får ta sakerna i tur och ordning.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Den här gången missuppfattade statsrådet Lundkvist mig alldeles. Jag har inte ens den förhoppningen att han skall bli i tillfälle att lägga fram någon ytterligare statsverksproposition.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Vid sidan av rubriken »egentligt vägunderhåll» finns en annan rubrik »förstärkt vägunderhåll». Vad vi hävdar är att kommunikationsministern har skurit ner anslaget till förstärkt vägunderhåll. Och så länge

vägbyggnadsanslagen inte får höjas så innebär detta att byggandet också kommer att minskas genom detta ingripande.

Sedan har jag inte begärt att kommunikationsministern skall redovisa i kronor och ören hur han ser på nästa budget, utan jag har frågat huruvida kommunikationsministern tror att man i framtiden kan bygga på den grunden att man ligger lågt med de fasta anslagen och bara väntar på att det skall frigöras arbetsmarknadsmedel för vägbyggande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Om jag missförstår herr Cassel kan det i någon mån bero på hur herr Cassel uttrycker sig. Det ena ögonblicket begär han av mig att jag skall svara på frågor som om jag skulle vara kommunikationsminister även när nästa statsverksproposition görs upp. När jag då säger att det väl är litet för tidigt att göra upp om de frågorna nu säger herr Cassel: Nej nu har kommunikationsministern missförstått mig; jag menade verkligen inte att han skulle ha med den budgeten att skaffa.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 84 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8) mom. 6) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 b) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, 2* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 16*

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 46 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 9***Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 1, s. 87—89) föreslagit riksdagen att till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 680 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 240 av herrar *Strandberg* och *Brundin* samt II: 305 av herrar *Lothigius* och *Bengtsson* i Solna,

dels de likalydande motionerna I: 243 av herr *Strandberg m. fl.* och II: 303 av herr *Grebäck m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 50 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 78 av herr *Bohman m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 346 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 445 av herr *Wedén m. fl.* vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättande av en parlamentarisk utredning om trafiksäkerhetsfrågor med uppgift att behandla bl. a. i motionerna berörda frågeställningar,

Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader

dels de likalydande motionerna I: 61 av herr *Hjorth m. fl.* och II: 92 av fru *Thunvall* och herr *Blomkvist*.

Utskottet hemställdes,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 240 och II: 305 till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 680 000 kr., att avräknas mot automobilskatte-medlen,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 50 och II: 78,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 346 och II: 445 i vad de avsåge tillsättande av en parlamentarisk utredning av trafiksäkerhetsfrågor,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 243 och II: 303,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 61 och II: 92.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson*, *Nyman*, *Ståhl*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Tobé* (samliga fp), som ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna i: 346 och II: 445, såvilt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande tillsättande av en parlamentarisk utredning av trafiksäkerhetsfrågor;

b) av herr *Strandberg* (h), utan angett yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Vid punkterna 9 och 11 som jag kommer att behandla i ett kort anförande har folkpartirepresentanterna i statsutskottet reserverat sig mot utskottets förslag. Reservationen grundar sig på en brett upplagd partimotion om trafiksäkerheten, som anslagsmässigt utmynnar i en höjning av anslaget till trafiksäkerhetsforskning med 1,1 miljon kronor.

I propositionen ges en ganska fyllig redogörelse för vad som försiggår på trafiksäkerhetens område och vad trafiksäkerhetsrådet håller på med. Man redovisar också i propositionen att rådet har tvingats tillgripa långtgående prioritering och fått avstå från ett flertal värdefulla undersökningar. Totalt har rådet begärt 3,6 miljoner kronor, alltså en höjning med 1,4 miljon. Trafiksäkerhetsrådet framhåller att detta »svarar mot minimikraven för en fortsatt effektiv trafiksäkerhetsforskning». Departementschefen har medgivit en höjning med 327 000 kronor, d. v. s. en knapp fjärdedel av vad rådet begärt. Av propositionen torde kunna utläsas att departementschefen är något orolig, ty han säger att detta »bör möjliggöra ytterligare en ökning av forskningsinsatserna inom trafiksäkerhetens område». Han är alltså inte så säker på att det är tillräckligt.

Motionen som ligger till grund för reservationerna grundar sig på ett stort utredningsarbete som gjordes inom partiet förra året och som resulterade i en skrift med titeln »Trafiksäkrare», som kom ut på vårsidan. Där togs trafiksäkerhetsfrågorna upp, och det konstaterades att olika beräkningar pekar på att trafikolyckornas samhällsekonomiska kostnader uppgår till ungefär två miljarder kronor per år. I motionen framhålles också att det totala anslaget för trafiksäkerhet, d. v. s. inklusive medel för trafiksäkerhetsverket, uppgår till i runt tal 23 miljoner kronor. Det har i en tidigare debatt i dag talats om 25 miljoner kronor som ett litet belopp men jag vill inte nu ta under debatt om dessa 23 miljoner är en stor eller liten summa. Om antalet trafikolyckor kan nedbringas med 1 procent, kan detta betyda en minskning av samhällets kostnader med likaledes 1 procent. På det sättet skulle vi alltså kunna få in de 23 miljoner kronor det rör sig om. Man får alltså se hela denna fråga från samhällsekonomiska utgångspunkter, inte

Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader

stänga in varje utgift och eventuell inkomst i sin speciella sektor.

Ämnet trafiksäkerhet är mycket omfattande, vilket också framgår av motionen. Jag anger här några av de punkter som där återfinnes. Det talas om vägväsendets planering och beskaffenhet samt om dess förhållande till samhällsplaneringen, undervisning i skolor och förskolor, förarutbildning, fordonens säkerhetsutrustning och allmänna beskaffenhet, fartbegränsningarnas teknologi och psykologi, trafikövervakningens omfattning och metodik samt haverikommissioner för olyckor på vägarna — i likhet med vad vi sedan länge har när det gäller flygolyckor. Sådan verksamhet har också på försök bedrivits bl. a. i Uppsala län som grund för den forskning som behövs på området. Vidare talas det i motionen om hur forskningen skall läggas upp och om hur man skall komma till klarhet rörande de samhällsekonomiska effekterna av trafiksäkerheten. Allt detta pekar hän mot en brett upplagd utredning med parlamentarisk förankring, och detta föreslås också i motionen och i reservationen 2a.

Vi är övertygade om att den ökade trafik, som alla prognoser tyder på att vi kommer att få, fordrar en tidig och effektiv insats på trafiksäkerhetsforskningens område i förebyggande syfte.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2a vid punkten 9 och återkommer med yrkande beträffande reservationen 3 vid punkten 11.

I detta anförande instämde herr *Ståhl* (fp).

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Statsutskottet hade förra året i stort sett samma motion till behandling i samband med behandlingen av propositionen om inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, och utskottet gjorde då vissa uttalanden i frågan. Nu vill jag bara slå fast att det har hänt en del på detta område som gör att ut-

skottet har stannat för uppfattningen, att det inte behövs någon parlamentarisk utredning. Först och främst inrättades statens trafiksäkerhetsverk den 1 januari i år. Under 1967 fattades också ett flertal viktiga principiella beslut här i riksdagen när det gäller trafiksäkerhetsfrågor, och de besluten håller nu på att genomföras. Vidare arbetar en expertgrupp inom kommunikationsdepartementet med ett stort antal frågor som undan för undan kommer att presenteras för riksdagen. Ävenså har transportforskningsutredningen tillkännagivit, att utredningen kommer att avlämna sitt betänkande under året. Allt detta gör att utskottet inte ansett att tillfället nu inbjuder till tillsättandet av en parlamentarisk utredning för behandling av de frågor som motionärerna och reservanterna aktualiserat.

Alla är vi emellertid ense om att vi här har att göra med mycket viktiga och betydelsefulla frågor. Det gäller ju att rädda människoliv. Då får inga snäva politiska ställningstaganden vara avgörande. Vi måste där alla hjälpas åt. Utskottet skriver: »Utskottet vill dock i likhet med motionärerna understryka frågornas stora vikt samt förutsätter att därest av förhållandena så befinnes påkallat eller eljest önskvärt en översyn i en eller annan form kommer till stånd.» Utskottet har emellertid nu inte velat göra någon beställning rörande hur en sådan översyn skall bedrivas.

När det sedan gäller trafiksäkerhetsforskningen yrkar reservanterna på ett med 1 109 000 kronor ökat anslag. Vi anser att man härvidlag skall vänta till dess att transportforskningsutredningen är färdig med sitt arbete.

Jag ber, herr talman, att under denna punkt få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Vad herr Johansson i

Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader

Norrköping anført är ju riktigt, men jag skulle vilja komplettera det med att säga att vad trafiksäkerhetsverket skall göra och redan har börjat göra väl ändå är att sköta löpande frågor i de avseenden vi nu diskuterar. Det hinner inte ägna sig särskilt mycket åt de frågor som vi behandlat i reservationen.

Beträffande expertgrupperna inom kommunikationsdepartementet har vidare jag och många med mig principiellt den uppfattningen, att de uppgifter dessa arbetar med inte är sådant som hör hemma inom departementen. Det är frågor som bör skötas på ämbetsverksnivå eller inom forskningsinstitutioner och motsvarande inrättningar. De förarbeten till propositioner som utförs på detta sätt är en sak för sig, men att tillsätta expertutredningar för fristående arbeten som sedan skall användas i andra sammanhang tycker jag är felaktigt. Beträffande transportforskningsutredningen torde denna komma att behandla ganska litet av just dessa frågor.

Jag skulle till mitt förra anförande vilja göra ett tillägg för dem av kammarens ledamöter, som kanske inte har klart för sig vilken förankring statens trafiksäkerhetsråd har. Detta står på en mycket bred bas. Jag skall räkna upp vilka som där är representerade. I rådet sitter rikspolischefen, företrädare för vägverket, trafiksäkerhetsverket och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, chefen för väg-institutet och — vilket är värt att observera — ett kansliråd från kommunikationsdepartementet. Vidare finns där representanter för försäkringsväsendet, teknisk forskning, psykologisk forskning, medicinsk forskning, Vetenskapsakademien, Transportarbetareförbundet och motororganisationerna.

Dessa har alltså uttalat, vilket är redovisat i propositionen, att ett minimikrav för att rådet skall kunna fullfölja en meningsfull forskning är att det

får det anslag som begärs i motionerna och även i reservationen. Jag ber ånyo att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Herr Tobé säger att trafiksäkerhetsverket har tillräckligt att göra enbart med de löpande ärendena. Det skulle dock förvåna mig i allra högsta grad om man inte där också följer en del andra skeenden inom vårt samhälle på detta viktiga område. Jag tror att man t. ex. haft överläggningar om trafiksäkerhetskampanjer med t. ex. Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Därvid har man väl tagit upp en hel del aktuella frågor inom trafiksäkerhetsarbetet.

När det sedan gäller expertgrupperna inom departementen är det ju i regel så, att vi ändå till sist här i riksdagen får ta ställning till de frågor som behandlats av dem, oavsett om det rör sig om lagförslag eller om krav på ökade anslag. Förslagen framläggs ju i propositioner, och då får vi möjlighet att behandla dem här i riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Tobé begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9) mom. 3) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Tobé begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 40 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Trafiksäkerhetsforskning

Kungl. Maj:ts hade (punkt E 5, s. 91—94) föreslagit riksdagen att till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 508 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 346 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 445 av herr *Wedén m. fl.* vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes, att riksdagen måtte till Trafiksäkerhetsforskning anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 109 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 3 617 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

Trafiksäkerhetsforskning

motionerna I: 346 och II: 445, såvitt nu var i fråga, till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 508 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Nyman, Ståhl, Gustafsson* i Skellefteå och *Tobé* (samtliga fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 346 och II: 445, såvitt nu var i fråga, till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 3 617 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Tobé begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Tobé begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 42 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 12 och 13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

Före behandlingen av de skilda anslagen till sjöfartsverket hade Kungl. Maj:t (s. 98—117) lämnat en allmän översikt över utvecklingen inom sjöfarten m. m. samt beräkningen av anslagen till sjöfartsverket.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 597 av herr *Schött* och II: 759 av herr *Thylén m. fl.*,

dels motionen II: 754 av herrar *Norrbj* och *Wiktund* i Stockholm vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att sjöfartsstyrelsen gäves i uppdrag att i samråd med bl. a. båtsportorganisationerna snabbt klarlägga behovet av ytterligare åtgärder från statens sida för att stimulera båtsporten,

dels motionen II: 758 av herrar *Thylén* och *Bengtson* i Solna,

dels de likalydande motionerna I:

353 av fru *Segerstedt Wiberg* och II: 443 av herr *Thylén m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 166 av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 223 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Fridolfsson* i Stockholm.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Sjöfartsstyrelsen: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 4 791 000 kr.,

b) till Fartygsinspektion m. m. ett förslagsanslag av 4 389 000 kr.,

c) till Sjösäkerhet ett förslagsanslag av 59 653 000 kr.,

d) till Sjömätning m. m. ett förslagsanslag av 7 459 000 kr.,

e) till Isbrytning ett förslagsanslag av 21 000 000 kr.,

f) till Underskott vid vissa statliga hamnar och farleder ett förslagsanslag av 290 000 kr.,

g) till Bidrag till fiskehamnar m. m. ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 597 och II: 759 till Bidrag till småbåtshamnar m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. att riksdagen måtte avslå motionen II: 754,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 353 och II: 443,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 166 och II: 223,

6. att riksdagen måtte avslå motionen II: 758.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Under punkten 14, angående anslagen till sjöfartsverkets verksamhet, i statsutskottets utlåtande nr 6 har utskottets fjärde avdelning haft

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

att behandla ett ganska stort antal motioner, som rör båtsporten samt fyr- och båkavgifterna.

I de likalydande motionerna I: 597 och II: 759 begär vi motionärer en höjning av anslaget till småbåtshamnar till 4 207 000 kronor, samma äskande som sjöfartsstyrelsen framställt.

Departementschefen föreslår emellertid 2,6 miljoner kronor, en minskning med cirka 1,6 miljon kronor. Denna minskning motiverar departementschefen med att det under detta anslag redan finns reserverade medel som uppgår till 11,5 miljoner kronor.

Såsom framhållits vid många tidigare tillfällen sker en avräkning av automobilskattemedel till denna verksamhet, och anslaget skall alltså ses som en kollektiv restitution för erlagd bensinskatt. Att under sådana förhållanden skära ned anslaget innebär en uppenbar orättvisa. Det är en skattebelastning av en speciell kategori — en orättvis sådan. Den åtgärden bör man inte acceptera, utan i stället bör byggandet av småbåtshamnar liksom av andra serviceanläggningar till båtsportens fromma stimuleras.

Stimulansen kan ske genom ändrade statsbidragsbestämmelser eller, rättare sagt, en återgång till de bestämmelser som tidigare gällde. Förut uppgick statsbidragets procentuella andel till mellan 50 och 70 procent, men kommunikationsdepartementet tvångsgenomförde för två år sedan en sänkning av detta statsbidrag till 30 procent. I detta sammanhang bör man beakta att i realiteten endast utgår 20—22 procent i statsbidrag, eftersom ganska viktiga komplement i en småbåtshamn, t. ex. akterförtöjningar och asfaltering av uppläggningsplaner, icke är statsbidragsberättigade.

På grund av att ytterst begränsade markområden nu står till förfogande för städer och kommuner i deras omgivning har det tyvärr blivit nödvän-

digt att förlägga småbåtshamnar till platser där det fordras både omfattande sprängningar och uppmuddringar av grunda vikar. Det gör att kommunerna för framtiden måste räkna med mycket högre anläggningskostnader för småbåtshamnar än tidigare.

Jag kan nämna att en nyligen uppförd småbåtshamn i min hemstad Göteborg till dags dato har kostat 5,2 miljoner kronor. För detta belopp har vi fått ungefär 1 300 båtplatser.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag har ändå velat fästa uppmärksamheten på en stelbent och otidsenlig metod, efter vilken staten återbetalar en fullt rättmätig restitution till alla småbåtsägare. Ställ cirka 25 miljoner kronor, som inbetalats i s. k. bensinpengar, i relation till de återbetalade pengarna, som i årets budget uppgår till 2,6 miljoner kronor!

I en annan motion, nr 758 i denna kammare, reagerar jag och min medmotionär, herr Bengtson i Solna, mot de indragningar som görs i »vissa för handelssjöfarten mindre väsentliga farleder». Den besparing som sjöfartsverket kommer att göra genom denna rationalisering beräknas uppgå till sammanlagt ungefär 500 000 kronor för hela kusten.

Vad som gör denna fråga märklig är att den nu påbörjade indragningen av farledsutprickningen synes bli genomförd på ett sätt som direkt strider mot de av huvudorganisationerna avgivna förslagen. Förhandlingar har ägt rum, och sjöfartsstyrelsen har visat sig välvilligt inställd till att behålla dessa inre farleder.

De nu föreslagna indragningarna av farledsutprickningen sker på ett sådant sätt att sjösäkerheten äventyras. Samtidigt som man propagerar för sjövätt — även med statliga medel — gör man framkomstmöjligheterna för fritidsbåtar mycket sämre.

Denna motion handlar som så många

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

andra om pengar, eller rättare sagt om brist på pengar. Handelssjöfarten vill inte betala den från dess synpunkt obehövliga utprickningen — något som sjösportens huvudorganisationer ej heller finner vara oriktigt — och sjöfartsstyrelsen har tydligen inte egna resurser att hjälpa båtfolket med sådan service.

Är inte detta, herr kommunikationsminister, en angelägenhet som har turistiska värden för staten? Tyska och nordiska seglare och fritidsbåtsägare kommer i alltmer ökad utsträckning till de svenska skärgårdarna, liksom många engelsmän söker sig till våra farvatten längs västkusten. De bör rimligtvis inte få en sämre service i farlederna bara därför att ingen statlig myndighet vet vem som skall stå för kostnaderna för utprickningarna. Genom de ökade olycksriskerna kommer också sjöräddningstjänsten att ytterligare belastas, ett faktum som med skärpa framhållits av sjöräddningssällskapen.

Ekonomiskt sett representerar fritidsbåtarna ett kapital av hundratals miljoner kronor, till stora delar ett resultat av mångårigt ihärdigt sparande. Minskningen av våra skärgårdars farbarhet måste medföra ett ökat antal olyckor, ökade sjöräddningsinsatser med därav följande kostnader samt ökade utgifter för sjöförsäkringsbolagen, vilket i sin tur medför ökade premiekostnader för båtägarna.

Då argumenten i vår motion är sakligt väl underbyggda, bör man ha rätt att vänta en omprövning av farledspolitik. För staten är kostnaden obetydlig, medan de ogynnsamma verkningarna av indragningen ter sig högst betänkliga.

Herr talman! Inte heller i denna fråga har jag något särskilt yrkande.

Mitt namn står under ytterligare en motion, II: 443, likalydande med motionen I: 353 av fru Segerstedt Wiberg. Jag är ledsen, herr talman, att jag upp-

tar kammarens tid, men detta motionspar rör väl så viktiga frågor. Vi tar däri upp ett helt annat problem, som framför allt drabbar vår utrikeshandel. Motionärerna begär att »Kungl. Maj:t inte måtte vidtaga några höjningar av nu utgående fyr- och båkavgifter utan att förslaget om en på de faktiska kostnaderna baserad, regionalt anpassad, farleds- och lotsavgift» upprättas.

Under senare år har vidtagits eller föreslagits avsevärda höjningar av i första hand lotsavgifterna och i andra hand fyr- och båkavgifterna, i syfte att enligt statens trafikpolitiska riktlinjer göra sjöfartsverkets verksamhet självbärande. Höjningarna har genomförts snabbt och utan något ordentligt remissförfarande.

Kort och kärnfullt kan konstateras, att trafiken på Göteborgs hamn får betala större delen av fyr- och båkavgifterna — dessa pengar går bl. a. till farlederna i Bottenhavet. Jag har till mitt förfogande ett mycket utförligt siffermaterial från Göteborgs hamn som kan bevisa detta påstående, men jag vill befria kammarens ledamöter från att höra en sådan föredragning. Men om utskottets talesman icke har tagit del av detta, skall jag gärna stå till förfogande och lämna ytterligare upplysningar.

Ingenting tyder på att Göteborgs procentuella andel skulle minska, utan snarare tvärtom; och genom koncentrationen till Göteborgs hamn av den transoceaniska trafiken, blir Göteborg i allt högre grad första respektive sista ankomst- och avgångshamn för den svenska transoceaniska sjöfarten.

Fullständigt orimlig ter sig denna fördelning för Göteborgs del vid beaktande av att denna trafik, utöver av hamnstyrelsen bekostade och underhållna sjösäkerhetsanordningar, endast utnyttjar statens anordningar inom ett område av några få sjömil. Någon aktuell uppgift på storleken av kostnader-

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

na för av statsverket bekostade anordningar kan icke exakt anges, men beträffande inseglingen till Göteborg kan jag nämna att staten svarar för anslaget för en enda stor utgiftspost, nämligen för den nyanlagda fyren Trubaduren och för Vinga fyr, medan övriga kostnader, såsom för fördjupning av farleden till och genom Göteborg liksom kostnaderna för fyrbelysning och andra säkerhetsanordningar i farlederna på väg in till Göteborg, har bekostats av Göteborg stad, dess skattebetalare och dess hamnstyrelse.

Med dessa uppgifter som bakgrund finner jag det vara orimligt att fortsätta med chockhöjningar av fyr- och båkavgifter utan att den nu sittande sjöfartsutredningen får framkomma med förslag om på faktiska kostnader baserade och, som jag sade tidigare, regionalt avpassade farleds- och lotsavgifter.

Nuvarande ordning med en taxesättning, som härrör från segelfartygens dagar och som alltså inte är anpassad efter tonnageklassen 100 000—200 000 ton, kan inte vara till fromma för landets näringsliv och är klart konkurrensförsvärande — ett förhållande som inte minst kan konstateras i Öresund och i synnerhet Malmö hamn.

Herr talman! Det är praxis i riksdagen — vi har också ett exempel på det från förra veckans debatt i denna kammare — att under en sittande utrednings arbete inga direkta ekonomiska förändringar bör ske. I denna fråga har vi ett exempel som bevisar det klart motsatta: chockhöjningar trots löfte om snabbt besked från en utredning! Det är vad vi kan konstatera.

Herr talman! Inte heller beträffande denna motion har jag något speciellt yrkande.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Det underbara vårväddret under det senaste veckoslutet — ja, det är inte detta som min motion avser; denna, som har nr II:754, avser i stället åtgärder för att stimulera båtsporten — har gett många småbåtsägare möjlighet till en rivstart med utrustandet av sina båtar. För många av dem har dock svårigheten att få tag i lämplig uppläggnings- och hamnplats fått förnyad aktualitet. Särskilt gäller detta kanske dem som vid den senaste tidens båtutställningar bestämt sig för att realisera drömmen om en egen båt.

Antalet småbåtsägare ökar snabbt, och i år kommer sannolikt över 30 000 nya småbåtar att gå ut på jungfrutur. Det betyder att antalet motor- och segelbåtar når långt över 300 000. Ytterligare ungefär lika många roddbåtar, kanoter, gummibåtar och segeljollar gör att båtsporten är en av våra dominerande fritidssysselsättningar, något som fritidsutredningen också har påvisat. Man kan här peka på småbåstrafiken som ett alternativ till vägtrafiken. De som suttit i trafikköer på fredagskvällar och söndagskvällar under sommarhalvåret runt våra storstäder drömmer säkerligen ofta om att i stället få åka i lugn och ro eller kanske i 30—35 knops fart i en plastracer ute på de fria vattenytorna. Man kan också hävda, att fritidstrafiken på vattnet är samhällsekonomiskt mindre betydande än fritidstrafiken på landsvägarna.

Vår småbåtsflotta representerar ett värde av ett par miljarder kronor — inte som herr Thylén sade, hundratals miljoner. Osäkerheten om hur stort värdet är belyser något hur dåligt grepp samhället har om denna verksamhet.

Kapitalet måste naturligtvis förvaltas på ett samhällsekonomiskt rimligt sätt. Sker då detta? Svaret blir tyvärr nej. Ansvaret åvilar i huvudsak samhället. På denna dominerande fritids-

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

sysselsättning med så stora rekreativvärden satsar staten i år mindre än 5 miljoner kronor, och till nästa år föreslås omkring 3,5 miljoner kronor. Kommunerna satsar sannolikt betydligt mera, men totalt understiger samhällets kostnader troligen de inemot 30 miljoner som staten får in i drivmedelsskatt från motorbåtstrafiken.

Hur ser då småbåtsanslagen ut i årets statsverksproposition? Ja, några exempel på prutningar i sjöfartsstyrelsens äskanden har herr Thylén redan angivit. Jag skall komplettera siffrorna med dem som gäller för sjösäkerhetspropagandan. Vi har just diskuterat trafiksäkerhetspropagandan på vägarna. Här har vi parallellen i fråga om småbåtstrafiken. För innevarande år uppgår beloppet till 85 000 kronor. Sjöfartsstyrelsen föreslår en höjning med 160 000 kronor till 245 000 kronor för nästa budgetår. Departementschefen går tillbaka till 85 000 kronor i sitt förslag. Trafiksäkerheten till sjöss tillmäts tydligen inte riktigt samma stora betydelse principiellt sett som trafiksäkerheten på land.

Denna anslagsutveckling kommer naturligtvis att fundamentalt rubba förutsättningarna för båtsportens utveckling med de nackdelar det för med sig, bl. a. för människornas rekreation. Beträffande anslaget till småbåtshamnar kan man notera att det i statsverkspropositionen redovisas stora utgående reservationer, men i själva verket är det där i stor utsträckning fråga om redan disponerade medel, vilka ännu inte har utbetalats.

Beträffande sjösäkerhetspropagandan kan man notera att 85 000 kronor om året innebär 10—15 öre per båt för sjösäkerhetspropaganda. Detta är alltså vad sjösäkerheten är värd.

Ett fastare grepp om dessa frågor är nödvändigt. Fritidsutredningen har lagt fram en rad förslag, som ännu inte resulterat i några konkreta åtgärder. Nyligen föreslog sjöfartsutredningen att handläggningen av huvuddelen av

småbåtsfrågorna skulle flyttas från sjöfartsverket till naturvårdsverket. Det är en rationaliseringsåtgärd inom sjöfartsområdet som jag direkt kan ansluta mig till i motsats till en del andra på senare till aktualiserade åtgärder, som herr Thylén till någon del berörde. Jag kan på intet sätt ansluta mig till dessa åtgärder, bl. a. därför att det kommer att gå ut över båtsporten och sjösäkerheten. När sjöfartsutredningen vidare föreslår att båtsportorganisationerna skall vara med och betala sjösäkerhetspropagandan, då kan jag inte längre vara med på noterna. Samhället skall vara berett att satsa mer än 10—15 öre per båt på en så viktig funktion. Säkerligen har man flera gånger om igen varje krona som läggs ner på sjösäkerhetspropagandan. Det kan visa sig t. ex. i minskade kostnader för sjöräddningsverksamheten.

Utrednings- och remissarbetet på detta område får naturligtvis inte innebära att frågorna lägges helt på is. Man kan givetvis avstå från mera genomgripande ändringar i verksamheten under pågående utrednings- och remissarbete. Däremot får man inte liksom skjuta utvecklingen av samhällets åtgärder åt sidan såsom här har skett. Det är rätt symptomatiskt när statsutskottet i sitt utlåtande på s. 21 säger: »Utredningens» — alltså sjöfartsutredningens — »förslag är f. n. föremål för remissbehandling. I avvaktan på resultatet härav och Kungl. Maj:ts prövning av frågan finner utskottet anledning inte föreligga att, på sätt i motionen II: 754 föreslagits, riksdagen hos Kungl. Maj: t nu hemställer att sjöfartsstyrelsen ges i uppdrag att i samråd med bl. a. båtsportorganisationerna snabbt kartlägga behovet av ytterligare åtgärder från statens sida för att stimulera båtsporten. Motionen i fråga avstyrks följaktligen.»

Motionsyrkandet var att man nu skulle vidta snabba åtgärder, och det kan man inte göra om ett par år.

Om man så tittar på några aktuella

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

frågor för båtsporten i landet uppmärksammar man naturligtvis statsbidragsprocenten till småbåtshamnar. Det är uppenbart att många lovande projekt måste skrinläggas på grund av att bidragsprocenten blivit så låg att man inte kunnat fullfölja de planer man haft. I andra fall har det inneburit att de resurser, som de ansvariga kommunerna kunnat ställa till förfogande, räcker till färre hamnplatser, båtuppläggningsplatser o. s. v.

Ett enda litet exempel: I min hemkommun Österåker har vi genomfört en småbåtshamnutsredning, varvid vi noga kartlagt behovet av småbåtspplatser och prognostiserat utbyggnaden av hamnar. För det största objektet i början av den tidsperiod vi överblickade ansökte vi om statsbidrag och hoppades på 70 procent av kostnaderna. Vi fick 50 procent. Skillnaden, en kvarts miljon kronor, måste kommunen satsa, och det innebär minskade insatser under de närmaste åren på detta område till men för norra delen av storstockholmsregionen. De kommuner som blir värdkommuner för småbåtshamnar är ofta stadda i snabb utveckling eller ekonomiskt mindre bärkraftiga; de kan inte ta dessa frågor på entreprenad, utan de måste lösas i ett större sammanhang och helst då naturligtvis med rejälare statsbidrag.

En annan fråga för båtsporten som fått aktualitet på sistone är brohöjder. När man bygger nya fasta broar — och alltfler sådana byggs längs våra kuster och i skärgårdsområdena — har man inte standardiserade brohöjder, utan dessa varierar från plats till plats. Det skulle vara av stort värde om man kunde införa två standardhöjder: en på 5 meter för de mindre båtarna och en på exempelvis 12,5 meter för segelbåtar och liknande. Denna fråga har fått en speciell aktualitet i samband med diskussionen om Stäketbron, där man skulle minska öppethållningen

drastiskt. Nu håller man på, såvitt jag kunnat finna av tidningsuppgifter, att arbeta sig fram till en kompromisslösning som på ett rimligt sätt tillgodoser sjöfartens och båtsportens intressen.

Säkerhetsstandard för småbåtar är något annat som diskuteras intensivt: standardiserad säkerhetsutrustning i nya småbåtar, frågan om radarreflektorer, standardiserade nödsignaler o. s. v. Slussar, kanaler, insjöleder, prickning av nya insjöleder och uppriktande av sjökort över lämpliga båtsportsleder i insjöar är andra frågor som måste aktualiseras. Sjösäkerhetspropagandan bedrivs huvudsakligen via sjövettskommittén och som jag nämnde tidigare är anslaget härför ganska obetydligt. Denna propaganda måste breddas och få större intensitet — exempelvis föras ut i skolorna. Behovet av sjövettspropaganda ökar drastiskt i och med att båtsportens expansion leder till längre turer med snabbare båtar. Det betyder att båtsportens utövare lätt utsätts för betydligt större risker.

När det gäller utprickningen av farleder, vill jag peka på behovet av särskilda småbåtsleder — kanske inte med så kvalificerad utprickning som den tunga sjöfarten kräver; det kan ofta räcka med rösning så att man kan ta ut enslinjer i de lederna. Detta är ju en teknik som används exempelvis i militära sammanhang och går bra där.

Utbyggnaden av ett nödradionät är i full gång, men även denna verksamhet behöver intensifieras, i synnerhet som rationaliseringar exempelvis inom lotsväsendet medför en sämre passning inom det nödradionät vi redan har.

En annan fråga, som diskuteras och där åsikterna bryter sig mycket kraftigt, är frågan om registrering av småbåtar. Motståndet från småbåtsägarnas sida beror närmast på att man fruktar en småbåtsskatt. Men det kan inte finnas någon som helst anledning att yt-

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

terligare skattebelägga småbåtstrafiken. Drivmedelsskatten ger ju inemot 30 miljoner kronor om året, och det beloppet räcker fullt ut för ytterligare kraftfulla och omfattande åtgärder från samhällets sida. Om man på småbåtstrafiken skulle tillämpa 1963 års trafikpolitiska princip att varje trafikgren skall bära sina egna kostnader tror jag att man löser många av dessa problem.

Låt mig också något beröra småbåtstrafikens betydelse som näringsgren. Man behöver bara ta upp den lokaliseringspolitiska aspekten och peka på att det i Norrland under senare år vuxit upp många nya livskraftiga båtindustrier. Ett annat område, där denna verksamhet är av stor betydelse, är Stockholms skärgård. Stockholms läns företagareförenings insatser i det området har i inte mindre än 25 fall av totalt 75 avsett just småbåtstrafiken. En utveckling av denna näring kan få stor betydelse för vår export under förutsättning att man får en basavsättning här i landet och att staten alltså stimulerar möjligheterna för båtporten.

Herr talman! Det exempel jag anfört visar klart att statens insatser för båtporten kontinuerligt måste utvecklas och utökas. Det går inte att — som utskottet gör — förutsätta att ett verksamhetsfält som är under utredning skall ligga i träda. Jag finner mig därför föranlåten att yrka bifall till motionen II: 754.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag har faktiskt tänkt tala något om ett anslag som inte har föranlett vare sig någon motion eller någon reservation, men i gengäld lovar jag att jag skall fatta mig mycket kort. Det gäller anslaget Bidrag till fiskehamnar m. m., som behandlas under punkt 14.

Omedelbart efter kriget tillsattes en fiskehamnsutredning. Om jag minns rätt avlämnade denna utredning sitt be-

tänkande 1948. Med anledning härav antog riksdagen en plan för utbyggnaden av fiskehamnar här i landet. Den planen blev emellertid aldrig fullföljd, utan år 1960 framlade sjöfartsverket en ny plan. Verket hade nämligen fått i uppdrag att se över den tidigare planen. Enligt den nya planen skulle man under en femårsperiod bygga 24 fiskehamnar, som tillsammans skulle kosta 16 å 17 miljoner kronor. Under de närmaste åren anvisades också tre miljoner kronor per år för detta ändamål.

År 1964 slogs anslaget Bidrag till fiskehamnar tillsammans med andra anslag, och nu heter det Bidrag till fiskehamnar m. m. 1966 tillsattes emellertid en enmansutredning, och sedan dess har det över huvud taget inte anvisats några pengar till detta anslag — de två senaste åren har det anvisats ett rent symboliskt anslag på 1 000 kronor. Jag har inte brytt mig om att motivera i detta ärende, men jag vill ändå fästa kommunikationsministerns uppmärksamhet på att det inte kan få fortgå på det här sättet.

Det är inte bara hela vårt byggande av fiskehamnar som har stoppat upp. Vi har inga möjligheter att anpassa hamnarna till tidens utveckling, och det blir ju heller inga pengar till underhåll och reparation av de nuvarande hamnarna. Skall detta fortgå ytterligare några år så kommer de fiskehamnar vi har att sanda igen och ruttna ner. Det går inte att fler år komma med ett symboliskt anslag på 1 000 kronor till denna verksamhet.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet som medmotionär till herr Norrby i fråga om motionen II: 754. Jag vill först helt instämma i vad herr Norrby sade. Men jag skulle också vilja särskilt understryka att det förhållandet, att det på detta anslag samlats så stora reser-

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

vationer, starkt talar för att det måste vara något fel på själva principerna för statsbidragsgivningen. En sådan medelsansamling samtidigt som behovet av förbättring och nyanläggning av båthamnar för fritidsbåtar och olika serviceanläggningar i anslutning till sådana hamnar är så stort och växande, är ej rimlig.

Problemen ter sig ju även för icke-båtagare rätt påträngande. Detta hänger samman med att många av de här hamnarna är dåligt arrangerade, t. ex. ur brandsynpunkt, skräpiga till sin utformning o. s. v.

Man vill rätt allmänt få bukt med dessa förhållanden, och när det ändå finns så stora reservationer måste det på något vis vara fel på statsbidragsreglerna. Det är f. n. inte möjligt att få bidrag till alla behövliga ändamål utan bara till starkt begränsade delar av hamnarrangemangen för fritidsbåtar. Jag har som motionär tidigare pekat på detta förhållande. Jag riktade sålunda redan förra året uppmärksamheten på behovet av en revision av statsbidragsreglerna. Jag vill gärna här stryka under detta behov igen.

Jag kan förstå, herr talman, om kommunikationsministern möjligen inte skulle känna sig så engagerad i den här frågan nu, eftersom detta anslag torde komma att flyttas från sjöfartsstyrelsen till naturvårdsverket. Då blir det ju jordbruksministern som får hand om det.

Det låter f. ö. kanske litet fjärran att sålunda jordbruksministern kan komma att få hand om de här frågorna, men jag förstår ju att det måste bli så, eftersom naturvårdsverket ligger under jordbruksdepartementet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall bara göra några små anmärkningar till den här debatten. Motionärerna har ju inte haft

någon framgång i utskottet. Det beror väl närmast på att, som utskottet också anvisat, de här frågorna är föremål för utredning.

Jag vill i det här sammanhanget understryka, att hela utvecklingen på fritidens område naturligtvis pekar fram emot att inte minst småbåtarna och all verksamhet som är förknippad med fritidsverksamhet på sjön kommer att öka i oerhört stor omfattning. Här har ju, som herr Wiklund berörde senast, en utredning föreslagit att denna verksamhet av den anledningen skulle flyttas över till naturvårdsverket. Det är inte så främmande om man tänker på att inom verket handläggs frågor som har med det rörliga friluftslivet att skaffa.

Jag tror man kan säga att man då kommer att i det här avseendet få en viss integration av det som har med vårt friluftsliv att skaffa.

Jag skall naturligtvis inte föregripa de ståndpunkter som kan komma att tas i det här sammanhanget efter det att remissbehandlingen är färdig, men jag har gärna velat markera att vi även från regeringens sida inser vilken betydelse det kommer att få för vårt friluftsliv att människorna får ökade möjligheter bl. a. till att fara på sjön.

Jag vill säga till herr Levin att även på detta område arbetar den s. k. fiskehamnsutredningen, och vi räknar med att den skall bli färdig med sitt betänkande inom en relativt närallgande framtid. Vad beträffar fiskehamnarna sker liksom på många andra områden en snabb strukturrationalisering inom fisket. Det gäller även på detta område att i någon mån få till stånd en koncentration av hamnarna men också att bygga ut hamnarna i anslutning till de nya anspråk som kanske bl. a. annan utrustning o. s. v. kommer att ställa även på fiskets område.

Det som egentligen gav mig anledning att begära ordet på grund av vad

Allmän översikt över beräkningen av anslagen till sjöfartsverket m. m. Anslagen till sjöfartsverkets verksamhet

som har sagts på denna punkt var herr Thyléns uttalande att man inte borde justera några avgifter medan en utredning pågår. Om vi skulle tillämpa den principen, ärade kammarledamöter, över hela fältet skulle det bli ganska besvärligt för oss att i olika avseenden klara våra finanser. Det är klart att om riksdagen har bestämt sig för en trafikpolitisk målsättning, enligt vilken varje trafikmedel skall bära sina kostnader, och vi har ett betydande underskott på vissa områden, får vi över hela fältet och även under den tid utredningar pågår försöka hämta in något av eftersläpningen genom taxehöjningar som nu sker och har skett bl. a. på sjöfartens område.

Vad beträffar de spekulationer herr Thylén var inne på om att man skulle ha så att säga regionala avgifter vill jag tala om att jag blir uppvakad av representanter för andra regioner än Göteborg, vilka är bekymrade över de avgifter som sjöfarten kanske kan komma att åläggas i de delarna av landet. Jag tänker exempelvis på de norrländska hamnarna och företagen uppe i Norrland som anmäler många bekymmer just i dessa sammanhang. Jag tror att man även på den punkten får vara litet försiktig innan man försöker sig på att omgärda de så att säga fetaste bitarna med sådana skrankor att andra delar av landet kan få betydande svårigheter.

I princip kan vi självfallet inte bara skjuta upp alla avgiftshöjningar i väntan på utredningar som pågår.

Herr THYLEN (h):

Herr talman! Får jag vända mig till kommunikationsministern och återopa mitt tidigare inlägg där jag sade att av kostnaderna vid infarten till Göteborgs stad faller endast en blygsam del på staten, medan däremot den största delen av utgifterna bestrids av Göteborgs stad. Det är denna orättvisa jag vänder

mig emot. Med anledning av att herr statsrådet på tal om taxesättningen reagerar på denna punkt vill jag säga att jag tycker det är litet felaktigt att med så kort varsel göra dessa chockhöjningar av en från grunden felaktigt tillkommen taxa. Jag talade om segelfartygens dagar, och det är dock många år sedan vi lade ned den delen av trafiken. Det är underligt att vidta höjningar på 229 procent av lotsavgifter under en tidsperiod av tre år. Vi vet att enbart importen till raffinaderierna i Göteborg — för att nu hålla mig till de större och bara ta Koppartrans och BP — i fyr- och båkavgifter ger en inkomst på 6,4 miljoner. I relation till hela inkomsten av fyr- och båkavgifter rör det sig dock om en ganska orättmätig fördelning, och det är detta jag här velat konstatera. Att höja en taxa med utgångspunkt från sjöfartsstyrelsens princip att man skall vara självförsörjande reagerar ingen emot, inte heller Göteborgs hamn. Det är bara det att vi inte kan acceptera den regionala fördelningen.

Herr talman! Jag skulle vilja råda herr Wiklund i Stockholm, som gjorde propaganda för bättre småbåtshamnar, att i stället göra propaganda på ostkusten för kommunala småbåtshamnar som gör det enklare, renare och snyggare, ty det finns då större möjligheter att utnyttja det nuvarande statsbidraget. Svårigheten i Stockholm är att det finns en mångfald små hamnar som förvaltas av båtklubbarna, och i dagens läge innebär detta en stark ekonomisk belastning som klubbarna tyvärr inte går i land med.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Thylén om att Göteborgs stad inte enbart betalar avgifter för hamnverksamheten utan att det också blir in-

Transportnämnden: Förvaltningskostnader

komster. Dessutom har jag ett intryck av att Göteborgs hamn kanske är en av de hamnar i landet som står sig bäst.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Kommunikationsministern hänvisar till den pågående utredningen som försvar för att man har minskat anslaget till byggande och underhåll av fiskehamnar, men det är ju detta jag opponerar mig emot. Det kan inte vara rimligt att stoppa byggande och underhåll av fiskehamnar därför att en utredning tillsatts. Tänk hur mycket pengar som skulle ha kunnat sparas på budgeten, om vi varje gång en utredning tillsatts lade ned all verksamhet på området i fråga! Det går helt enkelt inte att fortsätta i dessa spår, d. v. s. att anvisa en symbolisk summa på 1 000 kronor om året i avvaktan på att utredningen skall bli färdig, ty som jag nyss sade äger det under tiden rum en ständig igensandning och nedlortning av fiskehamnarna som inte är försvarlig. Det är inte heller försvarligt att helt och hållet stoppa byggandet av nya fiskehamnar.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Bästekille (h).

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag gick, herr Thylén, över huvud taget inte in på huvudmannaskapsfrågan. I det avseendet kan det väl få vara ett blandat system. Enligt min mening är huvudsaken att man får till stånd större kapacitet och bättre förhållanden vad gäller hamnarna för fritidsbåtar. Jag tror att det finns många båtklubbar, som här kan göra synnerligen goda insatser bara de får tillräckligt ekonomiskt stöd av det allmänna för att arrangera de erforderliga småbåtshamnarna.

Till kommunikationsministern skulle jag vilja säga att jag faktiskt alltjämt tycker att jordbruksdepartementet är litet avlägset beläget såsom departement

för livsmedelsproduktion, då det här dock gäller småbåtstrafikens problem, men jag förstår mycket väl att det väl blir så helt enkelt därför att naturvårdsverket åtminstone f. n. sorterar under jordbruksdepartementet.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Eftersom herr Norrby ställde ett yrkande om bifall till motionen II: 754 ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 754; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Transportnämnden: Förvaltningskostnader

Sedan punkten föredragits anförde

Herr BENGTSOEN i Solna (h):

Herr talman! Jag vill helt kort beröra motionsparet I: 599 och II: 742, där vi pläderar för att den nya transportnämnden skall få ett organ under sig, som vi föreslår skall utses av landstingen.

Det är möjligt att denna fråga är för tidigt väckt, men när länsdemokratiutredningen framlägger sitt betänkande — som vi nu har väntat ganska länge på — kommer den med all säkerhet

Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer

upp. Genom omständigheternas makt har vi i Stockholms län redan ett förtroendemannaorgan som övertagit ansvaret för den regionala trafiken. Jag tror också att det måste finnas ett regionalt organ som har det ansvaret, och om jag inte är felunderrättad finns det redan sådana organ i andra landsting. Arbetsuppgifter kommer förvisso inte att saknas för det organet. Jag behöver bara nämna upprättandet av trafikförsörjningsplaner, en fråga som vi diskuterade här förra veckan.

Statsutskottet har avstyrkt motionerna därför att utskottet inte ansett att den föreslagna lösningen skulle vara rationell. Möjligt är också att den lösning som föreslagits inte är den mest rationella, men det är i varje fall den mest demokratiska lösningen på problemen. Och om det är någonting som den statliga trafikpolitiken i dag behöver, så är det en starkare förankring hos Sveriges folk.

Med tanke på arbetet i länsdemokratiutredningen och eftersom kommunikationsministern nu bedriver viss försöksverksamhet när det gäller glesbygdstrafiken har jag emellertid för dagen inget yrkande, herr talman.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 17 och 18

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 19***Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Vid denna punkt i statsutskottets utlåtande, som gäller ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer, vill jag erinra om att det finns en järnvägslinje som får bidrag från ifrågavarande

anslag, nämligen inlandsbanan, som bl. a. går genom Härjedalen och Jämtland. Den järnvägen har en mycket stor uppgift att fylla för befolkningen både när det gäller gods- och persontrafiken, speciellt som den går genom glesbygder med långa avstånd. Jag vill därför poängtera befolkningens bestämda mening att den järnvägslinjen bör vara kvar. Jag gör detta uttalande mot bakgrunden av 1963 års riksdagsbeslut. Om jag fattat saken rätt står det i det beslutet bl. a., att om en järnväg fyller sociala och näringspolitiska ändamål bör statsbidrag lämnas till icke lönsamma järnvägslinjer.

Jag vill också erinra om att statens järnvägar har trafikförpliktelser även mot folket i glesbygderna. Jag vet förvisso att det är för tidigt att nu diskutera denna fråga, men jag har velat göra kommunikationsministern uppmärksam på detta spörsmål och hoppas att vad jag nu anfört kommer att vinna beaktande när nedläggning av den bandelen kommer på tal.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Under den punkt vi nu diskuterar behandlas indirekt även frågan om SJ:s kollektivbiljetter. De flesta av kammarens ledamöter har väl förra veckans debatt om SJ:s trafikpolitik i färskt minne. SJ har nu begärt 210 miljoner kronor för kollektivbiljetter. Systemet med sådana biljetter infördes i och med 1963 års beslut, och beloppet var första året 215 miljoner kronor. Meningen var då att summan skulle skäras ned år från år. Så har också skett fyra år å rad, men nu har kommunikationsministern för första gången ökat beloppet, trots att han prutat 5 miljoner kronor på SJ:s äskanden. Utskottet har också följt statsrådet i det fallet.

Det intressanta ur min synpunkt är emellertid statsrådets motivering. Bland annat uttalar han att det är vanskligt att bedöma anslaget med hänsyn till de

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

framställningar som väntas om bannnedläggningar. Med hänsyn till att han inte ger SJ vad man därifrån begärt torde han således förutse en större förekomst av bannnedläggelser än SJ räknat med, och det har utskottet tydligen också funnit sig i.

I en motion, II:740, har jag velat pruta ytterligare 5 miljoner kronor på kollektivbiljetten. Jag anser, herr talman, att dessa miljoner gör större nytta när det gäller att stödja busslinjer och annan linjetrafik, t. ex. sådan som efter norskt mönster utförs med den s. k. rutebilen. Jag har därför föreslagit att en summa motsvarande min nedprutning av kostnaden för kollektivbiljetten anvisas till dessa bägge ändamål. Det uttalades förvisso år 1963 att SJ skulle ha full täckning för sina kostnader för det trafiksvaga nätet. Men det framhölls också att skälet härtill skulle vara att säkra en tillfredsställande transportförsörjning på de linjer det gäller. Men handen på hjärtat, ärade kammarledamöter, har SJ uppfyllt detta krav?

Enligt vad vi hörde under förra veckans debatt finns det många bland kammarens ledamöter som inte anser det, och ute i bygderna är det ännu fler som har denna uppfattning. Tar man betalt för en biljett — den må vara individuell eller kollektiv — skall man också uppfylla sina åtaganden. För egen del anser jag inte att SJ har gjort detta, och därför skulle jag vara benägen att yrka bifall till motionen II:740. Jag skall dock, herr talman, inte göra detta.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 20

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Kungl. Maj:t hade (punkt H 3, s. 143—145) föreslagit riksdagen att till Ersättning till trafikföretag för drift av

icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade riksdagen behandlat

dels de likalydande motionerna I: 354 av herr *Svanström m. fl.* och II: 437 av herr *Josefson* i Arrie *m. fl.* vari hemställdes att riksdagen måtte besluta 1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att statsbidrag för drift av icke lönsamma busslinjer medgäves med tre kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete fr. o. m. kalenderåret 1968 samt 2. att till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 241 av herrarna *Strandberg* och *Schött* samt II:755 av herr *Petersson* vari hemställdes att riksdagen till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 måtte anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels motionen II:740 av herr *Bengtson* i Solna vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen måtte anvisa ett reservationsanslag på 13 000 000 kr. till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:241 och II:755, I:354 och II:437 samt II:740, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Nyman* (fp), *Bengtson* (cp), *Ståhl* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Gustafsson* i Kårby (cp) och *Tobé* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 241 och II: 755 samt II: 740, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, och med bifall till motionerna I: 354 och II: 437, till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Strandberg*, *Cassel* och *Nordstrandh* (samtliga h), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 354 och II: 437 samt II: 740, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, och med bifall till motionerna I: 241 och II: 755 till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Diskussionen om förevarande utlåtande från statsutskottet börjar ju dra ut på tiden, och många ärenden står därefter i kö. Jag skall därför fatta mig kort, skulle kanske ha kunnat nöja mig med att rätt och slätt yrka bifall till reservationen 4 a, som fogats vid punkten 20 av centerpartiets och folkpartiets ledamöter i utskottet. Jag vill dock säga att Kungl. Maj:t också har föreslagit en höjning av ersättningen till de bussbolag som går med

förluster. Det gäller i regel sådana bussföretag som verkar i glesbygderna. Skulle detta bidrag inte utgå är det överhängande risk för att dessa bygder skulle bli helt och hållet utan de, ofta bristfälliga, trafikförbindelser som de nu har. Det har på flera håll bland motionärerna gjorts undersökningar om Kungl. Maj:ts bud, och man har därvid funnit att det ligger i underkant för att kunna ge sådana nöjaktiga trafikförbindelser för glesbygderna, som får sägas ingå i den garanti om godtagbar trafikförsörjning, vilken innefattades i 1963 års trafikpolitiska beslut.

Vid sin granskning har motionärerna stannat för olika alternativ. I en motion har föreslagits en höjning till 11 miljoner kronor. I en högermotion har föreslagits en höjning till 10 miljoner kronor och i en annan högermotion en höjning till 13 miljoner kronor.

När vi i utskottet har ägnat denna fråga uppmärksamhet har det så småningom utkristalliserats två alternativa yrkanden till utskottsmajoritetens hemställan, som självfallet innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I en reservation från folkpartiet och centerpartiet har föreslagits en höjning till 11 miljoner kronor, överensstämmande med ett motionsyrkande i denna del. Ökningen per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete skulle enligt reservationen icke bli, såsom Kungl. Maj:t föreslår, från 2 kronor till 2:50 kronor utan från 2 kronor till 3 kronor. Högerreservanterna har för sin del stannat för en höjning till 10 miljoner kronor.

Jag vill, herr talman, understryka att det finns goda grunder för det yrkande om ett anslag på 11 miljoner kronor som vi ställt i reservationen 4 a, och jag hemställer om bifall till denna reservation.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Det är väl för alla uppenbart att i glesbygderna spelar de

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

nu återstående bussarna en helt avgörande roll för de människor som på grund av ålder eller på grund av små inkomster inte har — och kanske aldrig haft — möjlighet att hålla sig med egen bil. Om man tar bort den sista resten av offentliga trafikmedel — sedan järnvägarna lagts ned är det ju bussen — så sitter dessa människor där de sitter och kommer ingen vart. Det gör att deras situation många gånger är synnerligen besvärlig.

Departementschefen har uppmärksammat detta och föreslagit att den generella maximigränsen för statsbidrag fr. o. m. år 1968 höjs från 2 kronor till 2 kronor 50 öre per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete. Samtidigt uttalar departementschefen att han skall tillsätta en utredning som verkligen undersöker vad som kan göras för att lösa glesbygdernas besvärliga problem när det gäller busslinjerna. Vi som står bakom reservationen 4 b har tyckt att man borde kunna lugna sig litet grand nu och stanna vid den av Kungl Maj:t föreslagna generella höjningen. Man bör alltså enligt vår mening inte gå så långt som mittenpartierna velat göra — till 3 kronor. Jag medger att det kan vara en smaksak — det är en miljon hit eller en miljon dit — men vi anser i alla fall att man bör lugna sig något och alltså stanna vid denna höjning till 2 kronor 50 öre. Det är mycket möjligt att man kommer att gå längre i fortsättningen.

Vi räknar emellertid samtidigt med att det kommer att uppträda en rad katastrofall, där besvärligheterna är så stora att det är nödvändigt att ge ytterligare bidrag. Sådana fall är också förutsedda i kungörelsen — högre bidrag kan ges när s. k. synnerliga skäl föreligger. Vi menar att det är nödvändigt att ge departementschefen möjlighet att någorlunda generöst pröva om ett skäl skall anses vara synnerligt eller ej, och vi har därför velat ställa en miljon utöver vad departementschefen

begärt till hans förfogande för att han skall kunna klara de verkligt besvärliga fallen. Det binder honom naturligtvis inte. Uppstår det inte några sådana besvärliga fall — jag tror dock att de uppkommer — behöver departementschefen ju inte använda pengarna, utan anslaget står kvar. Men vi har alltså velat ge departementschefen något vidsträcktare marginaler att röra sig inom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4 b.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I motionen II: 437 — likalydande med motionen I: 354 — har jag och ett par medmotionärer hemställt att riksdagen måtte besluta att statsbidrag för drift av icke lönsamma busslinjer medges med 3 kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete fr. o. m. kalenderåret 1968. Motivering för vår framställning är det i många fall allt större underskott som driften av vissa busslinjer ger. 1968 kommer att bli ett besvärligt år bl. a. med hänsyn till de betydligt ökade kostnader som uppstår genom den höjda fordonsbeskattning som trädde i kraft vid det senaste årsskiftet. Ser man tillbaka på utvecklingen under de senaste åren finner man att enligt preliminära uppgifter från statens biltrafiknämnd har det totala underskottet ökat med 6,1 miljoner kronor från 1966 till 1967.

Denna utveckling är mycket oroande. De aktuella busslinjerna är ju de enda kollektiva trafikmedel som betjänar ifrågavarande områden, och om det inte går att på något sätt få täckning för driftunderskottet läggs busslinjerna ned. Vad det kommer att betyda för berörda bygder förstår alla.

För fjorton dagar sedan diskuterade vi statens järnvägar och de problem som uppstår vid nedläggning av järnvägslinjer och järnvägsstationer. Även om mycken kritik kan riktas mot dessa nedläggningar förekommer ändå en

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

viss utredning och kontakt med berörda kommuner om vad som skall respektive inte skall läggas ned. Ofta hänvisar SJ till den ersättningstrafik som erbjuds genom busslinjerna. Vi skall i detta sammanhang dock inte glömma bort de risker som finns för att även busslinjerna visar sig gå med förlust.

Om man inte på ett bättre sätt med allmänna medel bistår de berörda bussföretagen kommer utan tvivel de icke lönsamma busslinjerna att försvinna ur trafiken till stor olägenhet för berörda medborgare.

Nu föreslås i propositionen en höjning av bidraget från 2 kronor till 2 kronor och 50 öre per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete. Detta innebär givetvis en viss förbättring, men samtidigt skall vi vara medvetna om att ingen höjning har genomförts sedan 1961. Skall vi återställa förhållandena till det utgångsläget måste vi få en större höjning än den som föreslagits i propositionen.

Utskottsmajoriteten hänvisar till det pågående utredningsarbetet och understryker kraftigt vikten av att utredningen bedrivs skyndsamt samt att av dess arbete föranledda förslag om möjligt skall läggas fram till nästa års riksdag. Jag är naturligtvis tacksam för den positiva skrivningen i utskottsutlåtandet, men enligt min uppfattning räcker inte detta. Trafikpolitiken skall enligt riksdagens beslut syfta till en tillfredsställande trafikförsörjning för olika delar av landet. Den målsättningen kan inte anses uppfylld. Ett sätt att skapa bättre förhållanden på detta område är att höja bidraget till den förlustbringande busstrafiken.

Skall vi ha möjlighet att undvika en allvarlig försämring av den kollektiva trafikförsörjningen i glesbygderna måste vi redan nu besluta om ett högre bidrag för att täcka de uppkomna underskotten.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid statsut-

skottets utlåtande nr 6 under punkten 20 fogade reservationen 4 a av herr Axel Andersson m. fl.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Det råder enighet inom utskottet om att busstrafiken, som vi nu behandlar, utgör ett allvarligt och synnerligen svårbemästrat problem. Härtill bidrar bl. a. dels den befolkningskoncentration som har ägt rum under de senaste 10—15 åren och dels privatbilismens utveckling. Dessa faktorer har samverkat till att detta mycket besvärliga problem uppstått. Jag vill icke säga att detta enbart är ett bekymmer för glesbygdsbefolkningen, utan det finns strängt taget i hela vårt land.

Fjärde avdelningens ärade ordförande har redogjort för Kungl. Maj:ts förslag, varför jag inte närmare behöver gå in på det. Han har emellertid samtidigt förklarat att man inom folkpartiet och centerpartiet icke är nöjd med den ökning som Kungl. Maj:t föreslagit utan vill öka på ytterligare med en 50-öring per körmil. Jag tror inte att dessa problem kan lösas på det sättet. Det inser också Kungl. Maj:t, som har aviserat en översyn av frågan. Utskottsmajoriteten har kraftigt understrukt vikten av att denna översyn kommer till stånd och påpekat att det är synnerligen önskvärt att förslag kan föreläggas redan nästa års riksdag.

Högerreservanterna har yrkat på ytterligare en miljon kronor för att Kungl. Maj:t skall kunna ge ett särskilt bidrag till vad herr Cassel kallade katastrofall. Jag tror lika litet i detta avseende att man kan lösa de problem, som är rådande från syd till nord, med någon miljon i bidrag. Vi bör i stället avvakta utredningens resultat.

De här aktuella svårigheterna är mycket svårbemästrade. Fortfarande lever både yngre och äldre kvar i mer eller mindre utpräglade glesbygder, och de har och får det besvärligt genom

Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

den utveckling som den växande bilismen medför.

Utskottsmajoriteten har stannat för Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 4 a) av herr Axel Andersson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 4 b) av herr Virgin m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr andre vice talmannen Cassel votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 20) i statsutskottets utlåtande nr 6 antager reservationen 4 a) av herr Axel Andersson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 4 b) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-

propositionen. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 69 ja och 32 nej, varjämte 100 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 82 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

En allmän förskola

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av garantin för exportkredit,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av uppgörelse om ändring av överenskommelsen med Finland den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter,

nr 53, i anledning av motioner om undervisningen i miljövård samt om undervisning och utbildning i miljöfrågor, samt

nr 54, i anledning av motioner om komplettering av skolbetyg.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

En allmän förskola

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av motioner om en allmän förskola.

I de likalydande motionerna I: 217 av herrar *Thorsten Larsson* och *Wirtén* samt II: 276 av herrar *Källstad* och *Mattsson* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av sådana reformer.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 217 och II: 276.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajiser* (h), *Bengtson* (cp), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Källstad* (fp), *Tobé* (fp), *Westberg* (fp), *Nordstrandh* (h) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 217 och II: 276 hos Kungl.

Maj:t anhänga om utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av en sådan reform.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Det torde vara obestriddt att förskolan i de allra flesta fall utgör en god förberedelse för inträde i grundskolan. I anledning av detta finner jag det angeläget att det görs en utredning om förutsättningarna för inrättande av en allmän förskola samt om de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av en sådan reform. Det kan inte under några förhållanden vara rättvist och det visas inte heller solidaritet om bara en del av sexåringarna skall beredas möjlighet att gå i förskola. Enligt skolöverstyrelsen innebär förskola att själva skolstarten underlättas.

Under inlärningsstiden har förskolan sin alldeles speciella betydelse, och alla torde vara överens om att själva starten måste tillmätas en mycket stor betydelse. Skolöverstyrelsen säger i ett remissyttrande i anledning av en skolutredning, att »barn som kommer från mindre studievänliga miljöer är ofta handikappade i förhållande till kamrater som växt upp i studievänlig miljö. Detta påverkar i hög grad möjligheterna vid den första inläringen. En bättre förutsättning för en god skolstart skulle barnen få om förskoleorganisationen utbyggdes.»

Enligt detta uttalande kan man sålunda säga att det här är fråga om att ge barnen bästa möjliga skolstart. Vilka förutsättningar vi har att låta barnen gå i allmän förskola bör emellertid utredas. Utskotts majoriteten har inte velat vara med om en utredning utan framhållit att det behövs mera forskning rörande den psykologiska utveckling-

En allmän förskola

en hos förskolebarnen. Hur man ser på den förskola som nu är i gång på många håll har utskottsmajoriteten inte velat yttra sig om.

Många utredningar har under årens lopp ägnat sig åt skolfrågor, men ingen utredning har haft i uppdrag att utreda det som reservanterna önskar. Olika organisationer, som avgivit remissvar i anledning av betänkanden beträffande skolfrågor, har beklagat detta; jag behöver bara nämna LO, TCO och SACO. SSU, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, har i ett remissvar sagt att utbildningskapaciteten bör dimensioneras efter målsättningen att alla barn efter uppnådda fem år beredes plats i förskolan. Av den utbyggnad som skett av förskolor kan man också dra den slutsatsen att det står en stark föräldraopinion bakom kravet på att förskolan skall bli allmän. Det finns således anledning tro att det är en utbredd mening att förskolan är populär. Det är också en utbredd mening att den bör anknytas till skolväsendet i övrigt. Skolöverstyrelsen har för sin del sagt att detta skulle vara naturligt med hänsyn till förskolans pedagogiska funktion.

Givetvis kommer inrättandet av en allmän förskola att ställa stora krav: det kommer att kosta pengar, det kommer att krävas lärare och lokaler. Men hur mycket det kostar och hur mycket lärare och lokaler som behövs vet man inte förrän en utredning gjorts. Inte heller vet vi vilka de pedagogiska och psykologiska verkningarna kan bli av en allmän förskola. Vi vet emellertid att förskolan är uppskattad av barnen, deras föräldrar och lärarna.

Vi reservanter vill i lika hög grad som utskottsmajoriteten att forskningen om den psykologiska utvecklingen hos förskolebarn och barn i lägre skolåldrar skall fortsätta. Här föreligger alltså inga skiljaktiga meningar, utan vi vill understryka att denna forskning kraftigt bör utvecklas. Enligt vår me-

ning är det angeläget att barn i dessa åldrar liksom alla andra barn får det bästa som vi har möjlighet att ge dem, och det gäller att komma fram till den pedagogiskt lämpliga avvägningen. Intet hindrar att forskningen fortsätter samtidigt som den utredning pågår som reservanterna har begärt — det är i stället i högsta grad önskvärt. Däremot anser vi det inte riktigt att vänta med utredningen tills man fått fram mer avancerade resultat av forskningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag kan inte förstå, att utskottets majoritet så enständigt skall behöva sätta sig emot en utredning om inrättandet av en allmän förskola, kombinerad med vissa undersökningar av pedagogisk, psykologisk och undervisningsmetodisk karaktär, som kan visa sig erforderliga. Det är beklagligt, att utbildningsministern inte är i kammaren, så att vi kan få höra hans synpunkter på denna problematik.

En utredning kommer att ta sin tid, och varje uppskov med dess tillsättande försenar ett ställningstagande, som under alla förhållanden redan ligger långt fram i tiden. I dagens läge föreligger knappast ekonomiska möjligheter för ett genomförande av en allmän förskola, hur stor efterfrågan på en sådan än kan vara. Det behövs fler lärare och lokaler, och det drar betydande kostnader, som det statsfinansiella läget inte medger. Försörjningen med lärare tycks dock inte bli något större problem, vilket det skulle ha varit för bara några år sedan. Allt talar för att en utredning omgående tillsätts. Någon motion i saken från högerhåll föreligger inte, men jag vill med detta ha sagt, att vi helt instämmer med folkpartiet och centerpartiet i kravet på en dylik utredning. Det är nu över 125 år sedan, som gränsen för skolpliktsåldern sattes till sju år. Mycket har hänt och mycket

En allmän förskola

har förändrats sedan dess. Vi kan inte undgå att någon gång företa en omprövning.

Icke oväsentligt är — det bör kanske till sist understrykas — att föräldrar och målsmän i stor utsträckning redan nu önskar en fortsatt utbyggnad av förskoleverksamheten.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det synes mig som om statsutskottets socialdemokratiska ledamöter nästan helt blundar för att motionärerna i klämman på sin motion anhåller om »utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt i motionerna angivna riktlinjer samt av de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av en sådan reform». I stället ordar statsutskottets socialdemokratiska ledamöter väsentligen kring frågan om en sänkning av skolinträdesåldern. Det bör stå klart att motionen i år har en något annan formulering och struktur än föregående års motion. Men utskottets majoritet säger att detta är samma fråga som behandlades av utskottet i dess utlåtande nr 177 förra året.

Man blundar alltså för det enkla faktum att det verkligen skett en förskjutning och förändring i motionens innehåll. Att i motionen också diskuteras frågan om en sänkning av skolinträdesåldern är helt riktigt — att frågan bör vara med i bilden är uppenbart — men man kan ju fördensskull inte undgå att ta hänsyn till motionens kläm.

Vi motionärer säger att det är fråga om »en sådan sänkning av skolinträdesåldern, som införandet av ett allmänt förskoleår innebär, men anser att ett ställningstagande till frågan måste föregås av en utredning». Vi poängterar att det är »mycket som talar för att en skolgång i någon form som på-

börjas tidigare än den nuvarande kan ha många fördelar ur social, medicinsk och psykologisk synpunkt».

Jag menar alltså att det förr eller senare måste uppkomma en situation, där man överväger om barnen skall ha rätt och möjlighet att gå i en allmän förskola. Därför är det riktigt att så snart som möjligt ta befattning med den saken och förbereda en sådan reform.

I sitt utlåtande till förra årets riksdag i denna fråga uttalade också statsutskottet, att det angelägna i dagens läge är att man inom ramen för den nuvarande organisationen successivt bygger ut förskolan och etablerar ett närmare samarbete mellan förskolan och grundskolans lågstadium. Statsutskottet sade alltså förra året någonting väsentligt, som vi anser att det är värt att bygga vidare på.

En kort historik kanske ändå kan vara på sin plats — den får bli mycket summarisk.

Jag vill erinra om att 1940 års skolutredning uppmärksammade behovet av att vid uppgörandet av framtidsprogram för skolan ta större hänsyn till den s. k. förskoleåldern inte bara ur social utan även och icke minst ur pedagogisk synpunkt. 1946 års skolkommission framhöll förskolornas praktiska betydelse i samband med skolmognadsavgörandet.

Man betonade då också att många av de uppfostringsuppgifter och mycket av det stoff, som nu måste räknas som tillhörande lågstadiet, med större utvecklingspsykologisk rätt torde böra komma på förskolestadiet. Man uttalade att en utbyggnad av förskoleinstitutionerna låg i linje med kommissionens planläggning för skolväsendet.

Ett närmare pedagogiskt samarbete mellan förskola och de egentliga skolstadierna måste uppmuntras, hette det t. ex. Och skolöverstyrelsen framhöll i det sammanhanget att det är fullt naturligt att förskoleinstitutionerna organisatoriskt anknyts till skolväsendet

En allmän förskola

i övrigt, dock utan att därigenom förlora sin egen karaktär.

Om jag ett ögonblick får dröja vid vad 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården anförde, så framhöll kommittén att målet är att förskolor en gång i framtiden skall finnas i sådan utsträckning att »alla familjer» — observera uttrycket — som så önskar kan begagna sig av dem. Och i grundskolebetänkandet 1961 sades det att vi säkerligen inte kommer ifrån att förr eller senare allvarligt överväga inrättandet av förskoleklasser eller att låta barnen börja skolan redan i sexårsåldern. Det är alltså en viktig uppgift under kommande decennier att bygga ut förskoleväsendet i syfte att så småningom införliva detta med det allmänna skolväsendet. Ett flertal remissinstanser förordade också att förskolan införlivades i det obligatoriska skolväsendet, så att förskolorna skulle kunna lyda under skolstyrelserna och skolöverstyrelsen.

När det gäller yttrandet över familjeberedningens PM angående utbyggnad av samhällets barntillsyn och departementspromemorian angående ökat statligt stöd till barnstugor 1965 så underströk skolöverstyrelsen hur viktigt det var att förskolefostran för åldrarna 4—7 år kommer alla barn i dessa åldrar till godo så snabbt resurserna det medger.

1967 hävdade skolöverstyrelsen att samhället och dess skolmyndigheter i första hand bör satsa på en snabb utbyggnad av förskoleinstitutionen. Den lokala samordningen och det praktiska samarbetet mellan förskola och lågstadium är därvid av väsentlig betydelse liksom också en intensifierad forskning rörande förskoleåldrarnas psykologi och pedagogik.

Att sedan skolöverstyrelsen efter detta yttrande trollade bort kravet på en utredning är så mycket märkligare. Men betydelsen av forskning fram-

hölls, och jag vill till sist säga ett par ord om den saken också.

Det är ett vedertaget faktum att en människas fem, sex första levnadsår är av utomordentlig betydelse för hela hennes framtida tillvaro. Men vi vet skrämmande litet om hur barnens livsmönster påverkas av de tidigaste uppväxtåren. I vårt land har under de nära 140 år som förskolor funnits t. ex. skrivits bara två doktorsavhandlingar om barnutvecklingen i de här åldrarna. Och varken utvecklings- eller barnpsykologi finns som självständiga ämnen vid något av våra universitet.

Betecknande för vår snedvridna syn på förskoleålderns problem är också den svenska debatten om daghemmen. De senaste åren har en stark opinion med all rätt drivit fram riksdagsbeslut om en väsentlig utbyggnad av både familjedaghem och vanliga daghem. Men i det sammanhanget har barnens situation nästan helt förbisetts. Daghemsdebatten har utgått från de krav som samhället och de vuxna ställt upp, men ingen forskning som motsvarar den som föregick grundskolans genomförande har ägt rum.

På samma sätt förhåller det sig med de då och då återkommande kraven på sänkt skolålder. En sådan åtgärd motiveras med i huvudsak samhälls-ekonomiska skäl. Barntillsynen ordnas, individen kommer tidigare ut i förvärvslivet o. s. v. Men barnens situation har också här ställts i bakgrunden, helt enkelt beroende på bristande forskning med åtföljande gissningar i stället för kunskaper.

Det finns alltså, herr talman, alla skäl för att acceptera reservanternas önskemål om att få till stånd en utredning och förslag angående förutsättningarna för inrättandet av en allmän förskola enligt de i motionerna angivna riktlinjerna och de pedagogiska, psykologiska och ekonomiska effekterna av en sådan reform, och jag vill

En allmän förskola

därför yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Det låter på herr Källstad som om utbyggnaden av daghemmen och ökningen av samhällets barn-tillsyn hade tillkommit för arbetsmarknadens och mödrarnas skull och att man inte alls hade tänkt på barnen. Nej, herr Källstad, det förhåller sig tvärtom så att de undersökningar som gjorts i samband med familjepolitiska kommitténs betänkande visade hur ytterligt otillfredsställande förhållandena är för ett mycket stort antal av våra förskolebarn. De har otillräcklig tillsyn eller vad beträffar en hel del av de äldsta, alltså fem- och sexåringarna, som den egentliga förskolan är avsedd för, ingen tillsyn alls. Vidare vet man att småskolebarnen som bara går ett par timmar om dagen i skolan i mycket stor utsträckning får sköta sig själva under återstoden av föräldrarnas arbetsdag.

Vi har alltså bedömt det så att det angelägnaste för närvarande för stat och kommun är att se till att barn-tillsynen för förskolebarnen ordnas på ett tillfredsställande sätt. Daghemmen är mycket dyrare än förskolorna vad beträffar lokaler, personal, o. s. v., och det är alltså mycket lättare för kommunerna att ordna förskolor. Detta kan kommunerna göra med betydligt mindre investeringar och betydligt lägre driftkostnader. Det är därför som vi har flyttat över statsmedel på så sätt, att bidragen till daghem ökats; vi vill förmå kommunerna att koncentrera sig på daghemmen, både familjedaghem och de egentliga daghemmen i första hand.

Det är således icke fråga om någon undervärdering av lekskolan. Vi är alla överens om att det skulle vara synnerligen tillfredsställande om, såsom herr Källstad sade, de föräldrar som så önskar kan få sina fem- och sexåringar placerade i lekskola. Jag skulle vilja utvid-

ga detta till fyraåringar. Även dessa mår i de flesta fall bra av att någon timme av dagen vistas i sällskap med jämnåriga barn under pedagogisk ledning.

Det hela är emellertid också en fråga om resursanvändning och prioritering. Den väldiga omstöpning av vårt undervisningsväsende som vi har varit i färd med under de senaste årtiondena och som ännu långt ifrån är genomförd åstadkommer mycket stora automatiska kostnadsökningar under många år framåt. Vi får därför lov att säga oss att vi inte kan göra allting på en gång, utan måste genomföra det angelägnaste först.

Däremot bör vi se till att när ett alltmera ökat antal barn vistas på daghem eller i förskolor deras vistelse där blir till största möjliga nytta för dem. Därför har även utskottsmajoriteten understrukit att det behövs både psykologisk, pedagogisk och social forskning för att utröna hur man bäst skall kunna ta hand om dessa småtingar, för vilket vi hoppas att varje år få allt större resurser. Riksdagen har också på statsutskottets enhälliga förslag för några år sedan begärt en utredning på området, som då och då efterlysts i debatterna om förskolorna. Statsrådet Palme har i dag i första kammaren meddelat att denna utredning antligen kommer till stånd — jag var inte själv inne i första kammaren utan jag har hört det berättas av kamrater där. Om det förhåller sig på det sättet blir alltså motionens syfte tillgodosett på denna punkt och vi är väl alla överens om att det är angeläget att där få veta mer.

Vad däremot beträffar en allmän förskola finns det enligt majoritetens uppfattning inte någonting att utreda. Det är här fråga om ren matematik. Vi vet hur många fem- och sexåringar som finns, vi känner till hur stora grupper man rimligtvis kan ha i en förskola, och vi vet också vad lärarna och lokalerna kostar. Det är alltså bara att sätta sig ned och räkna ihop och därefter

En allmän förskola

fastställa, att så och så mycket behöver satsas på lokaler och så och så många lärare är nödvändiga, varför utbildningen måste utökas i den och den utsträckningen o. s. v. Det behövs således ingen särskild utredning, utan frågan är bara den: Finns det resurser härför nu? Vi anser inte att så är fallet. Vi måste först se till att angelägnare åtgärder genomförs. Under tiden hoppas vi att den frivilliga utbyggnaden av lekskolorna skall fortgå som hittills. Om sedan skolöverstyrelsen, barnavårdsnämnden, en särskild stiftelse eller någon annan är huvudman spelar inte så stor roll. Huvudsaken är att det råder ett gott samarbete inom kommunens olika organ — och det bör det göra.

Var och en av oss kan ju lokalt undersöka möjligheterna att göra något inom ramen för de nuvarande resurserna och att åstadkomma ett verkligt samarbete. Inte minst bör vi se till med det begränsade antal barnstugor vi har — det må vara daghem eller lekskolor — att det läggs ned omsorg på att få dit de barn som bäst behöver detta. Här om någonsin är det nödvändigt med en uppsökande verksamhet, som man brukar tala om i sociala sammanhang. I alla de kommuner jag känner till ges förtur åt just de barn som har sådana hemförhållanden att det för deras utveckling bedöms vara viktigt att komma under pedagogisk ledning — barnstuga eller lekskola.

Det är alltså inte någon som helst underskattning av de av motionärerna framförda synpunkterna som gör att majoriteten inte heller i år har velat tillstyrka motionen, även om den skrivits något annorlunda än förra året. Skälet är helt enkelt att vi anser att vi inte vinner någonting på utredningar, utan att det som kan göras för närvarande kan ske utan någon ytterligare utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Vad utbildningsminister Palme kan ha sagt i dag i första kammaren är i varje fall mig obekant i detta ögonblick, men det är intressant att få det förmedlat av fröken Olsson.

Utskottets förslag måste uppfattas som en undervärdering av förskolorna; så upplevs det. Det är ju inte fråga om pengar just nu, utan det gäller att företa en utredning, som fröken Olsson för sin del emellertid inte anser vara så nödvändig. Men det är i alla fall ett stort pedagogiskt komplex förbundet härmed. Det rör sig om förskolans roll i samband med en eventuellt tidigarelagd skolstart, och detta är en fråga som bör utredas. Särskilt bör då uppmärksammas i vad mån och på vilket sätt förskolan skall infogas i det obligatoriska skolsystemet. Det bör också undersökas i vilken utsträckning undervisningen för sexåringar kan täcka delar av de kursmoment som nu gäller för årskurs 1 i grundskolan. Det gäller alltså frågor som berör förskolans relation till grundskolan.

En annan viktig fråga att ta upp i en utredning är skolpliktstidens längd. En uppfattning går ut på att en sänkning av skolinträdesåldern med ett år genom ett obligatoriskt förskoleår skulle medföra en tioårig skolplikt, och en annan är den att det bör ske en förskjutning av den obligatoriska utbildningen ett levnadsår nedåt. Detta skulle resultera i att sexåringarna redan från början ges en skolmässig utbildning, om än av något enklare slag än den som sjuåringarna nu får. Men den här uppfattningen skulle alltså i motsats till den förstnämnda innebära en oförändrad skolpliktstid, d. v. s. nioårig skolgång.

Såvitt jag kan förstå finns det inga möjligheter att nu ta ställning till dessa olika alternativ. De pedagogiska, ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga effekterna av alternativen är sådant som

En allmän förskola

jag menar bör utredas liksom även hela frågan om förskoleålderns pedagogik.

Inte heller kan man säga att de barn som nu ges möjlighet och rätt att gå i förskolan har börjat sin skolgång ett år före alla andra. Det är fråga om helt skilda pedagogiska system i grundskola och förskola.

Enligt min mening finns det alltså konkreta frågor att utreda, och de bör utredas nu, innan vi hamnar i den situationen att vi måste ta ställning till införandet av en allmän förskola.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag förstår att det är svårt för fröken Olsson att i dag föra utskottets talan, eftersom hon har fått rapport från första kammaren om att statsrådet Palme i ett anförande där har utlovat en utredning. Jag vill emellertid kommentera fröken Olssons inlägg något. Hon sade att en utredning kan förväntas, men samtidigt framhöll hon att det inte behövs någon utredning. Vilket skall det nu vara?

Vidare sade fröken Olsson att det inte spelar någon större roll vem som är huvudman för förskolan, men skolöverstyrelsen är en av de instanser som uttalat att det är naturligt att skolöverstyrelsen är huvudman, och jag betraktar skolöverstyrelsen som auktoritet på området.

Det skulle också bli ett ganska underligt förhållande om var och en hade att bevaka att ett samarbete etableras mellan förskolan och grundskolan och det inte skulle finnas någon fast organisation för förskolan. Det är väl all anledning att önska att vi får en sådan fast organisation.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag beklagar ännu en gång, att statsrådet Palme inte är närvarande i kammaren nu. Jag har hört sägas, att han i första kammaren har talat om en utredning, och det hade verkligen varit på sin plats att han även

i denna kammare meddelade vad han har bestämt sig för i det avseendet.

Låt oss emellertid utgå från att det igångsättes en utredning om vissa pedagogiska, psykologiska och liknande problem som sammanhänger med förskoleåldern. Men även om en sådan utredning mycket snabbt kommer till stånd, finns det ändå en hel del andra ting som man samtidigt kan börja överväga redan nu. Fröken Olsson sade, att det inte finns någonting att utreda. Vi vet, sade hon, hur stora grupper vi skall ha i en förskoleklass, vad lärare och lokaler kostar o. s. v. Det är bara fråga om enkel matematik, slutade hon. Det förefaller mig, som om fröken Olsson menade, att uträkningen således skulle vara gjord i en handvändning. Men det är den ingalunda. Vi har erfarenhet av att sådant tar sin tid.

Kanske är det i stor utsträckning enkla ting som bör utredas, frågor som i stor utsträckning har med summeringar o. d. att göra, men så mycket har vi ändå av forskning, att vi vet, att vi behöver planera utbildningen av förskollärare på ett annat sätt än hittills. Vi måste utöka och bygga nya utbildningsanstalter samt övertänka deras dimensionering, och vi har frågan om huvudmannaskapet, som jag inte vill bagatellisera. Den saken måste under alla förhållanden in i ett sådant övervägande. Vissa spörsmål rörande läroplanen för förskolan — om jag får använda ett så fint ord i sammanhanget — kan tas upp, och en viss vidareutveckling av undervisningsmetodiken är redan nu möjlig.

Det finns förvisso en hel del frågor att tänka över och penetrera i en utredning, alldeles oavsett vad en forskningsutredning rörande förskoleålderns problem kommer att syssla med.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Herr Källstad tog här på nytt upp de delar av förra årets motion som inte återfinns i klämman

En allmän förskola

i årets motion, nämligen det som rör frågan om huruvida man kan förlägga en del av undervisningen som nu sker i grundskolan till förskolan och därigenom vinna tid i grundskolan.

Såsom jag förut framhållit var denna tanke med i diskussionen under hela föregående års behandling.

Det finns två alternativ i detta sammanhang. Det ena är en tioårig grundskola omfattande ett obligatoriskt förskoleår och den nuvarande grundskolan. Såsom jag framhållit i mitt föregående anförande har vi för ögonblicket inte råd med detta.

Det andra alternativet är ett tidigare läggande av en del av undervisningen, varigenom man kunde vinna den fördelen att eleverna får sluta skolan ett år tidigare än nu. Det skulle alltså vara fråga om en bibehållen nioårig grundskola, som dock börjar vid sex och slutar vid femton år i stället för att som nu börja vid sju och sluta vid sexton år.

Detta vill vi inte heller vara med om, eftersom det betyder ett upprivande av hela grundskolans uppläggning. Grundskolan är nämligen icke upplagd enbart med tanke på att det behövs nio år för att lära in ett visst kunskapsmått, utan ett av de väsentliga skälen till att 1946 års skolkommision föreslog en nioårig skola och inte stannade för en åttaårig var att man ansåg det vara så stora fördelar förenade med att få behålla eleverna i skolan fram till sexton i stället för femton års ålder. Man räknade nämligen med att puberteten då i stort sett skulle vara över. Eleverna skulle vara på väg in i de vuxnas värld. Det är över huvud taget inte möjligt att ta upp en hel del angeläget stoff, t. ex. inom samhällskunskapen, förrän eleverna nått en viss mognad.

Mot detta kan visserligen invändas, att den biologiska mognadsåldern tydligen är stadd i ganska starkt sjunkande, och det är också det argumentet som

har åberopats när man hävdar att sexåringarna i dag hunnit längre än de som var i motsvarande ålder när vi fastställde skolgångens början till sju års ålder. Men såsom alla undersökningar i detta sammanhang visar följs inte den biologiska och den sociala mognaden åt. Det är detta faktum som vållar en mycket stor del av dagens ungdomsproblem. Eleverna är biologiskt mogna men socialt synnerligen omogna.

Detta resonemang fördes i alla instanser när vi bestämde oss för att ha en obligatorisk skolgång upp till sextonårsåldern. Det skulle alltså betyda ett upprivande av hela detta resonemang om man nu skulle låta skolgången sluta ett år tidigare. Dessutom får vi snart en proposition om översyn av grundskolans läroplaner och vid alla läroplansrevisioner har ett av de stora problemen varit att man i så stor utsträckning velat utnyttja de sista åren av skolgången. Det finns så många moment som man då måste skjuta in, inte därför att man inte hinner gå igenom dem tidigare utan därför att eleverna inte förrän på detta stadium nått den mognad som behövs för dem.

Beträffande de främmande språken har man visserligen funnit att en tidigare start kan vara fördelaktig, vilket har lättat trycket på de senare skolåren, men detta är nästan det enda område där ett sådant förhållande gäller. I de flesta fall blir trängseln på schemat större ju högre upp man kommer.

Nionde årsklassen kan alltså inte ersättas med ett förskoleår — det går helt enkelt inte. Detta är fakta. Det är inget som behöver utredas, och det är anledningen till att vi inte velat vara med om en utredning.

Nu säger herr Mattsson att det ändå eventuellt blir en utredning. Också jag beklagar att statsrådet Palme inte haft tillfälle att här lämna samma upplysningar som i första kammaren, men vi får väl så småningom reda på vad det

En allmän förskola

gäller. Det är i varje fall inte fråga om den utredning som är aktuell i detta sammanhang utan om en av en enhällig riksdag begärd utredning om det pedagogiska innehållet i den frivilliga förskolan, sådan denna nu är och kommer att förbli ännu någon tid framåt.

Att denna utredning blivit ännu angelägnare än när riksdagen begärde den beror på att vi nu tar hand om ännu fler barn på detta sätt än vi tidigare gjort. Vi hoppas också att det skall bli allt fler. Hur sedan samordningen mellan förskolan och den övriga skolan skall ske får visa sig så småningom. I vilket fall som helst har saken inte någon överväldigande betydelse så länge vi inte har en allmän förskola. Vi måste räkna med att flertalet barn än så länge inte gått i förskola, och det gör att undervisningen i första klass i småskolan inte kan läggas upp som om alla barn hade gått i förskola. Problemet kommer på allvar att uppträda den gång då småskolan kan bygga på förskolan. Det hindrar inte att man bör söka få till stånd ett samarbete mellan skolorna, men detta bör än så länge vara mera informellt och helt beroende av de lokala förhållandena. Det är därför jag anser att vi skall ta upp problemet var och en på sin ort och se vad som kan göras.

Skolöverstyrelsen kan naturligtvis utfärda råd och anvisningar. Såsom framhållits av ett par talare har skolöverstyrelsen uttalat sig för att förskolorna och därmed samtliga barninstitutioner skall läggas under skolöverstyrelsen. Jag har också varit med om att uttala den meningen, bl. a. när utredningen om utbildningen av förskollärare pågick. Denna utredning ledde till att förskoleseminarierna flyttades från socialstyrelsen till skolöverstyrelsen.

Jag har förut från denna talarstol omvittnat att den våldsamma föräldrapinionen mot att flytta över förskolan till skolöverstyrelsen för mig kom som en chock. Man ville absolut inte vara

med om det. Om skolöverstyrelsen ansåg att överflyttningen skulle ske, så ansåg en överväldigande del av föräldrarna att den inte borde ske. Nu tror jag att man börjat tänka om härvidlag — i varje fall hoppas jag att man, om det blir möjligt att få till stånd ett gott samarbete, skall finna att det hela inte är så farligt. Men det går alltså inte att enbart på basis av skolöverstyrelsens yttrande framställa saken som om det skulle vara en allmän önskan att barnstugorna kom under skolöverstyrelsen. Jag vill bl. a. hänvisa till det yttrande som Stockholms stads barnavårdsnämnd avgav över förskollärarytredningen och som var synnerligen bestämt på denna punkt.

Det finns alltså många skäl som talar för att vi skall avvakta något innan vi igångsätter en utredning av det slag som motionärerna och reservanterna önskar. Och som sagt: När det gäller det som för oss är väsentligt — det pedagogiska innehållet — så hoppas vi att det nu äntligen blir en utredning.

Om forskningen vill jag säga, att visst har vi för litet forskning rörande de första barnåren. Men det är nog typiskt, som det sades här, att det inte skrivits mer än två doktorsavhandlingar i ämnet. Forskare brukar ju leta efter ämnen, och om det verkligen funnits forskare som hade något att komma med på detta område, så hade också mera forskning förekommit. För att bedriva forskning behöver man ju forskare, och det är för närvarande mycket magert med forskare på området. — Mot detta resonemang kan naturligtvis invändas, att om man på allvar uppmuntrar forskningen, så får man mera forskning. Och vi skall naturligtvis innerligt hoppas att forskningen på området utvidgas. Men vi får gå ganska långsamt fram — det tar tid att bygga upp en forskarorganisation och det är dock en hel del på gång inom området som bör få tid att utvecklas. Först när vi sett hur långt det går att

Vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

komma därvidlag bör vi börja med något nytt.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag kan inte diskutera vad utbildningsministern sagt i första kammararen. Det föreföll som om fröken Olsson kände till vad han sagt, men den frågan kan vi alltså inte fördjupa oss i.

Hela det anförande som fröken Olsson höll och som visade hennes goda kunskaper i skolfrågor är ändå enligt min uppfattning ett klart belägg för att det — som fröken Olsson också flera gånger framhöll — finns en hel del problem på detta område och att det behövs en utredning, innan vi kan er hålla en allmän förskola.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 95 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av motion om anpassning av skrivundervisningen till data-tekniken.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m. jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! För två månader sedan hade jag tillfälle att besöka Oslo universitet. Det var en stor upplevelse. Det var inte det gamla ärevärdiga universitetshuset vid Karl Johan jag såg, utan stora nybyggen i Oslos omedelbara närhet, en stor universitets-campus med många olika institutioner. Studenterna hade nära till de olika byggnaderna och kunde arbeta i nya, moderna lokaliteter.

Vad Oslo-universitetets utbyggnad beträffar befinner man sig alltså nu vid en punkt där vi också skulle ha befunnit oss, om man hade följt riksdagens beslut av år 1959. Frescatiuniversitet avsågs nämligen stå inflyttningsklart redan läsåret 1967/1968. Först nu har vi en plan, som innebär att det kommer att dröja åtskilliga år innan universitetet står färdigt. Jag vill ta tillfället i akt att kraftigt understryka statsutskot-

Vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

tets beklagande på denna punkt: »Trots att principbeslutet om utflyttning av Stockholms universitet från innerstaden till Frescatiområdet ——— fattades redan 1959 har hittills endast en mycket ringa del av universitetets verksamhet kunnat förläggas till nämnda område. Utskottet som finner detta beklagligt med hänsyn till de stora lokal-svårigheter för universitetet som efter hand uppkommit ser med tillfredsställelse att planeringsarbetet nu resulterat i förslag om ett byggnadskomplex, som är avsett att kunna inrymma undervisningslokaler för omkring 10 000 studenter.» Jag skulle vilja uttrycka det så att planeringsarbetet äntligen resulterat i förslag om ett byggnadskomplex.

För Stockholms del föreslås alltså en nybyggnad för 60 miljoner kronor inom frescatiområdet för icke-laborativa institutioner och en laboratoriebyggnad för 17 miljoner kronor för läkarutbildningen vid karolinska institutet. I Göteborg föreslås bl. a. en nybyggnad för cirka 16 miljoner kronor inom chalmersområdet för fysisk institution och en nybyggnad för 5 miljoner kronor inom det s. k. medicinarområdet för institutionen för hygien.

Jag vill betona att vi känner glädje över att frescatiprojektet nu verkligen kommer till stånd. Stockholms universitets utflyttning från innerstaden till modernare och för undervisningen mera ändamålsenliga lokaler kan därmed äntligen inledas i större skala. Vi vet att trångboddheten för studenterna nu är kolossal. Vårterminen 1967 hyrdes lokaler i 33 fastigheter, spridda över västra Kungsholmen, Norrmalm och Östermalm. Det kan inte vara särskilt nyttigt för studenterna med ett sådant utspritt universitet, »scattered university» som det kallas.

Som jag nämnde fattade riksdagen beslut redan år 1959. Byggnaderna avsågs då vara klara 1967—1968, men kraftiga förseningar har kommit in i

bilden. Regeringen har inte heller förutsett studentantalets hastiga utveckling. Det har inte byggts mycket på Frescati under dessa år. Mellan 1959 och 1965 uppfördes lokaler för omkring 300 studenter; efter 1965 har inga lokaler alls byggts.

Den nu gällande utflyttningsplanen omfattar tiden 1970—1975, vilket innebär en försening med åtminstone två år i jämförelse med den plan som angavs i propositionen år 1965. Vi måste dessutom konstatera att de lokaliteter som nu planeras är otillräckliga och att utflyttningsens första del, omfattande tiden fram till år 1972, troligen kommer att så starkt försenas att den aktuella utflyttningsplanen för åren 1972—1975 avseende hela universitetet måste revideras en gång till, vilket är beklagligt. Planeringsmyndigheterna, inklusive byggnadsstyrelsen, har tydligen utgått från det alldeles för låga studerandeantalet 15 000 för hela universitetet. De nya byggnaderna måste få riktiga dimensioner. Jag tror inte att det ärorealistiskt att räkna med ett antal på mer än 20 000 studerande år 1975.

De tre aktuella fria fakulteterna och socialhögskolan har redan nu ett högre studerandeantal än de 10 000 som anges i propositionen. Den utbyggnadsmöjlighet på 100 procent som man redan har måste från början tillvaratas i betydande utsträckning, och planeringen måste naturligtvis starta snarast möjligt. Det gäller härvid att se till att det riksdagsbeslut som vi fattade 1959 äntligen kan effektueras och att utflyttningen kan genomföras så koncentrerat som möjligt för att därigenom begränsa den tid då universitetet är uppsplittrat på en innerstadsdel och en ytterstadsdel, till förfång för studenterna.

I detta anförande instämde herr Wiklund i Stockholm (fp).

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

§ 15

Föredrogs statsutskottets memorial nr 58, angående överlämnande till jordbruksutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, med anledning av motioner om ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare.

I de likalydande motionerna I: 128 av herr *Tistad m. fl.* och II: 172 av herr *Åberg m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning angående inkomstbeskattningen av svenska fiskare i syfte att utforma bestämmelser, som överensstämde med i Norge för närvarande gällande principer.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 128 och II: 172 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i syfte att uppnå en lindring i inkomstbeskattningen av sådana fiskare, som utövade sin verksamhet på avlägsna fiskeplatser.

Reservation hade avgivits av herrarna *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark*, herrarna *Paul Jansson*, *Arne Pettersson*, *Brandt*, *Allard*, *Asp* och *Andersson* i Essvik samt fru *Holmqvist* (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 128 och II: 172.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har alltid konsekvent vägrat att vara med 3* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 16*

om att införa någon särskild skatte- lagstiftning speciellt för en viss yrkes- grupp, och vi intar naturligtvis samma inställning även när det gäller fiskare. Vi är inte beredda att medverka till en ändring av lagstiftningen för en viss yrkesgrupp genom att införa några sär- bestämmelser i fråga om beräkningen av omkostnadsbidrag, som det här gäl- ler. Detta skulle strida mot våra grund- läggande principer för beskattningen. Vi menar att den ändring som motio- näreerna vill åstadkomma i stället kan ernås genom att vederbörande myndig- heter utfärdar anvisningar för tillämp- ningen av lagstiftningen för ifrågava- rande skattskyldiga.

Jag har i dag blivit underrättad om — detta står visserligen inte i betän- kandet — att fiskprisutredningen har framlagt ett delbetänkande, som har lagts till grund för en proposition om reglering av priserna på fisk. Denna proposition ligger på riksdagens bord. Fiskprisutredningen skall emellertid se över hela fiskets problematik, varför det inte finns någonting som hindrar att den även tar upp de problem som motionärerna har pekat på.

Men, herr talman, jag hör kanske ändå erinra om att fiskarna redan nu har rätt till avdrag med högst 440 kro- nor för merutgifter för proviant. De har också rätt till skattefri proviant- ring av tobak och sprit i vissa fall, nämligen om de är ute under minst femton dagar. Jag har frågat, hur det kan kontrolleras att en fiskare befinner sig utom hemorten i exakt femton da- gar. Jo, han får proviantera tobak och sprit skattefritt — och följaktligen kommer han i hamn efter denna tid för att hämta en ny sats! På det viset kan man kontrollera hur länge han befinner sig ute till havs. Värdet av denna förmån är inte heller alldeles betydelselöst. Vi skall senare behandla bevillningsut- skottets betänkande nr 33, som behand- lar herr Åbergs motion om att yrkes- fiskare erhåller samma rätt som till-

Ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

kommer övriga besökare i utländska hamnar att till Sverige avgiftsfritt införa vissa varor.

Fiskarna har slutligen naturligtvis samma rätt som alla andra att göra avdrag för värdeminskning på sina båtar.

Vi bestrider ingalunda att fiskerinäringen för närvarande är betryckt, men jag tror inte att man hjälper en betryckt näring genom att vidta åtgärder i fråga om beskattningen, utan det måste ske på annat sätt. Om en näring är betryckt och dess utövare får minskade inkomster samt dras med andra besvärligheter, är det endast ett fåtal som kan ha någon nytta av införandet av särbestämmelser i fråga om beskattningen. Det kan inte vara riktigt att riksdagen inför särbestämmelser för en viss yrkesgrupp.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Brandt för att han var vänlig att yrka bifall till utskottets hemställan. Det var just vad jag ville att han skulle göra, men jag förstår att det var en felsägning. Herr Brandt avsåg säkerligen att yrka bifall till reservationen.

Det måste vara felaktigt av herr Brandt att i detta sammanhang ta upp en motion som behandlas i ett annat utskottsbetänkande. Den motion som han omnämnde och som syftar till att fiskarna skall tullfritt få ta med sig varor i land i samma utsträckning som vanliga resenärer får göra skall behandlas litet senare i dag. Jag skall därför nöja mig med att något beröra motion nr 172 i denna kammare, som vi just nu behandlar.

Enligt min uppfattning har vi lämnat en god motivering för denna motion. Av herr Brandts anförande kunde man lätt få den uppfattningen, att vi i motionen begär omedelbara direkta åtgärder syftande till att ändra in-

komstbeskattningen för fiskare. Så är inte fallet. Vad vi begär är att få till stånd en *utredning* angående ändrade principer för inkomstbeskattningen för fiskarna.

I motiveringen har vi pekat på den mycket dåliga lönsamhet som fisket för närvarande har. Den som följt med vad som gång på gång framkommit i tidningspressen och i andra massmedia måste vara medveten om hur lönsamheten inom fisket gått i motsatt riktning mot vad som skett för de flesta andra branscher i vårt land. Tyvärr räknar vi med en nedgång på 30—40 procent under de två närmaste åren. Detta sker under en tid då större delen av det svenska folket kunnat notera en höjning i lönsamheten, i vissa fall med kanske samma procentsatser.

Jag är en aning förvånad över att reservanterna ställt sig så likgiltiga som de har gjort. Jag rekommenderar dem därför att läsa proposition nr 59 som herr Brandt omnämnde, i vilken jordbruksministern föreslår en viss, låt vara enstaka punktaktion. Ändå tycker jag att denna proposition andas förståelse för just det betryckta läge, i vilket fiskerinäringen befinner sig. Jag vill rekommendera ett ingående studium av denna proposition, ty utredningen har där plockat fram en hel del intressanta saker som jordbruksministern sedan har fört vidare till riksdagen.

Jordbruksministern redovisar där hursom förhållandena för fiskarna i Norge är diametralt motsatta förhållandena för fiskarna i vårt land. I Norge får fiskarna en sådan skattelättnad — de får göra avdrag med vissa procent av den skattepliktiga inkomsten, dock högst 3 000 kronor per år — som vi begärt utredning om. Vidare har de en garanterad veckoinkomst på 125 norska kronor, deras köp av fiskefartyg och redskap är starkt subventionerade och de fick en speciell subvention på grund av den engelska devalveringen. Vidare har de en kondemneringsfond för att

Ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

stimulera nedskrotning av fiskefartyg som blivit gamla och mindre lönsamma. Vi har ingenting som motsvarar något av det som jag nu har räknat upp. De norska fiskarna har också möjlighet att skapa en resultatutjämningsfond som gör att de under år med sämre lönsamhet kan tillgodoräkna sig inkomster under år med bättre lönsamhet.

Jag har ganska noga följt dessa frågor och trodde att jag visste hur många miljoner kronor det norska fisket får i subventioner per år. I förra veckan var jag emellertid på ett möte i Malmö tillsammans med jordbruksministern och inom fiskerinäringen sysselsatta personer. Av de norska representanterna fick vi då veta att man för innevarande år räknar med subventioner till det norska fisket på 201 miljoner norska kronor. När vi inte har någonting motsvarande är det inte så egendomligt om de svenska fiskarna ser sig om efter någon form av stöd som kan göra det möjligt för dem att konkurrera på något bättre villkor — på lika villkor kan det tydligen aldrig bli.

Den form av skattelindring som vi begärt utredning om finns även i Danmark — summan är inte exakt densamma som i Norge men systemet är detsamma.

Jag anser det vara betydligt bättre att vi sätter in smärre punktaktioner för att stödja en näring som — vilket herr Brandt mycket riktigt påpekade — befinner sig i trångmål. Det kan varken ur ekonomiska, sociala eller andra synpunkter vara riktigt att strunta i att hjälpa en näring och låta den gå till botten för att sedan nödgas vidta åtgärder som blir mer långtgående och ställer större krav på statsmakterna.

Jag tycker det är egendomligt när reservanterna upprepar sina argument från förra året och säger att det inte går att införa särbestämmelser i beskattningsreglerna för en särskild yrkeskategori. Det argumentet håller in-

te; det är nämligen vad man redan har gjort. Vi har sålunda en speciell sjömannsskatt som berättigar sjömän som färdas väster om linjen Hanstholm—Lindesnäs till vissa nedsättningar i skattehänseende. Jag anser det alldeles riktigt att sjömännen har denna rättighet, eftersom de inte får del av samhällets service på samma sätt som vi som är i land.

Inte minst nordsjöfiskarna är emellertid i exakt samma situation som sjömännen — en stor del av dem är för övrigt ute på sjön längre än de sjömän som går på engelska hamnar. Vissa av dessa fiskare får ligga ute ganska länge och göra långa turer och är därför som sagt minst lika berättigade att få skattelättnader.

När det bara är en utredning som begärs, har jag väldigt svårt att förstå att reservanterna med sin socialdemokratiska partitillhörighet kan ådagalägga en sådan konservatism som här är fallet och bara hänvisa till att motionärerna inte har några nya argument utan endast upprepar vad de sade i fjol. Detta tycker jag är en något egendomlig motivering.

Jag vill rekommendera reservanterna och även kammarens ledamöter i övrigt att ta del av den oro som jordbruksministern i olika sammanhang uttryckt när det gäller fiskerinäringen. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Mattsson* (cp), *Börjesson* i Falköping (cp) och *Berndtsson* (fp).

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är förvirrande när man som regel har att tala för utskottet och det så blir ett undantag och man skall tala för reservationen. Jag råkade yrka bifall till utskottets hemställan. Det vare mig helt fjärran, och

Ändrade principer för inkomstbeskattningen av fiskare

jag ber att få ändra mitt yrkande till bifall till den reservation som herr John Ericsson m. fl. har fogat till utskottets betänkande.

När jag nu ändå har ordet vill jag ta upp herr Åbergs resonemang. Herr Åberg säger, att proposition nr 59 andas förståelse för fiskerinäringen — och en sådan förståelse har också jag gett uttryck för — och att vi då borde ha varit med om den föreslagna ändringen. Det är ju bara fråga om en utredning, säger herr Åberg. Men, herr Åberg, det gäller faktiskt frågan om en ändring av skattebestämmelserna för en viss yrkesgrupp. Jag finner det naturligt att herr Åberg motionerar i denna fråga. Men vi inom bevillningsutskottet som har ansvaret är tvingade att se saken principiellt. För vår del behövs det inte någon som helst annan motivering än att vi inte kan tillstyrka införandet av särskilda skattebestämmelser för en viss yrkesgrupp. Den motiveringen är så tungt vägande att vi inte kan komma förbi den. Vi skulle i annat fall inom bevillningsutskottet hamna i en ohållbar situation, och vi skulle säkerligen många gånger få äta upp ett sådant ställningstagande.

Att man har andra bestämmelser i Norge känner vi till. Men det går inte att utan vidare göra jämförelser med förhållandena i andra länder. Då måste man ta upp en diskussion om hela deras skattesystem och även om förhållandena för deras fiskerinäring.

Jag vidhåller, att skall vi hjälpa fiskerinäringen så skall det — för att det skall bli effektivt och rättvist — ske på ett annat sätt än genom att man manipulerar med skattelagstiftningen, något som skulle få konsekvenser som jag är övertygad om att kammarens ledamöter inte vill ta.

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka att jag yrkar bifall till reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Herr ÅBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag märkte att herr Brandt mycket skickligt vek undan och inte nämnde sjömännen när han sade att bevillningsutskottet inte kan göra undantag för vissa yrkesgrupper. Det gjorde emellertid riksdagen när den fattade beslutet om sjömansskatt, vilket jag anser vara ett riktigt beslut. Sjömännen är värda denna förmån och bör ha den. Därmed har man brutit mot den princip som herr Brandt åberopade, vilket gör det mycket svårt för bevillningsutskottets reserveranter att gömma sig bakom den.

När det gäller andra länders fiskare säger herr Brandt att man inte kan göra jämförelser. Jo, det är just vad man kan och vad man måste göra, därför att det är dessa andra länders fiskare som våra fiskare skall konkurrera med. Det är de förhållanden som gäller där som gör fisket för dessa länders fiskare mera förmånligt och som gör att våra konkurrensförhållanden blir ännu svårare.

Det jag anfört medför att våra fiskare kommer i ett svårare läge. Vi måste därför hålla ett öga på vad som sker i andra länder när vi behandlar en näringsgren här i vårt eget land.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Åberg har väl argumenterat för behovet av den utredning som begärs i motionen. Förslaget om särskilt skatteavdrag innebär inte något som helst avsteg från våra vanliga beskattningsprinciper.

Här är det ju fråga om en speciell yrkesgrupp som har alldeles speciellt svåra förhållanden, och då skall man också försöka se till att vederbörande får de avdrag som är motiverade med hänsyn till det arbete och de svårigheter de har för att just skaffa sig sin inkomst. Det är en omkostnad för inkomstens förvärvande. Vi tillämpar ju avdrag i många andra situationer. Det kan vi göra i det här fallet också. Det

Indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt

är en mycket väl befogad motion och jag ber att få instämma i vad herr Åberg tidigare har sagt.

Sedan herr Brandt nu har återtagit sitt yrkande om bifall till utskottets hemställan, skall jag, herr talman, be att få framställa detta yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Kristianstad (s), som yttrade:

Herr talman! Jag röstade ja men avsåg att rösta nej.

Vidare lämnades ordet på begäran till

Herr RUBIN (mbs), som yttrade:

Herr talman! Jag röstade nej men avsåg att rösta ja.

§ 17

Indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 30, med anledning av motioner om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt.

I de likalydande motionerna I: 256 av herr *Brundin* och II: 321 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att förslag om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt snarast förelades riksdagen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 256 och II: 321.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Lothigius* (samtliga h).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Det motionspar som föranlett den blanka reservationen borde ha fått ett bättre stöd än en blank reservation — det är jag fullt medveten om. Men då jag inte fick så många kamrater med mig tyckte jag inte det var meningsfullt att skriva en motiverad reservation.

Den fråga det här gäller är ganska betydelsefull för den mindre och medelstora företagsamheten. Frågeställningen är följande. Aktiebolag som utskiftar tillgångar skall ju erlagga en skatt till

Indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningsskatt

staten på 40 procent av det utskiftade beloppet i den mån detta inte anses som återbäring av tillskjutet belopp. Med tillskjutet belopp avser man det belopp som delägarna eller andra tillskjutit för bolagets bildande. Vad man begär är alltså att det tillskjutna beloppet skall få behålla sitt värde fram till den dag då utskiftningen sker. Man skall således införa en form av indexreglering.

Varför skall den insats som ligger till grund för företagets start, den risk och det ansvar som de som har lagt ned pengarna i företaget tagit genom att starta detta, vara mindre värd den dag då en utskiftning i företaget sker? Det tycker jag är en fullt berättigad fråga.

Vi anser alltså nuvarande ordning på detta område orimlig och vi hoppas att vi skall få ett bättre stöd för kravet om en ändring härvidlag ett kommande år.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Riksdagen har vid införande av den nya fastighetsvinstbeskattningen accepterat principen att inte beskatta en på inflation beroende vinst. En utvidgning av denna princip tillämpningsområde så att även utskiftningsskatt för aktiebolag omfattas anser jag vara inte bara naturlig utan även angelägen.

För närvarande är det ju så, att därest ett aktiebolag av en eller annan anledning beslutar utskifta sina tillgångar skall man till staten erlægga 40 procent skatt på utskiftat belopp utöver den ekonomiska insats man presterat i bolaget. Om man exempelvis för 25 år sedan startat ett aktiebolag med en ekonomisk insats på låt oss säga 50 000 kronor och bolaget nu skall upplösas och det utskiftade beloppet blir 250 000 kronor skall man alltså betala skatt på 200 000 kronor. Med tanke på den inflationspolitik som bedrivs i detta land och som regeringen huvudsakligen är skuld till är detta ett helt relevant exempel.

Det rör sig alltså om en beskattning på en av inflation beroende fiktiv vinst, och detta måste väl ändå vara en orimlig ordning. Vi motionärer har föreslagit, att ett bolags ingångsvärde omräknas med de uppräkningsstal, grundade på konsumentprisindex, som fastställts för realisationsvinstbeskattning av fastighet. Motsvarande justering av värdet på belopp som tillskjutits efter bolags bildande bör göras. Särskilt med tanke på den pågående strukturuomvandlingen inom näringslivet är det av största vikt att en sådan förändring av beskattningen vid utskiftning av ett aktiebolags tillgångar åstadkommes.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna I: 256 och II: 321.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Borås (h).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Vi har ju en dubbelbeskattning av aktiebolagens vinster: dels beskattas vinsterna inom företagen, dels beskattas aktieägarna för utdelningen.

Motionärerna önskar att de pengar som satsats vid ett bolags bildande skall indexregleras, precis som vid fastighetsrealisationsvinstbeskattningen. På ingångsvärdet skall det således enligt motionärernas mening ske en uppräknings med hänsyn till penningvärdeförsämringen. Detta skulle emellertid vara helt i strid med den dubbelbeskattning vi har.

Jag skall, herr talman, inte säga mer härom utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 256 och II: 321; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, med anledning av motion om rätt för yrkesfiskare att avgiftsfritt införa vissa varor, och

nr 34, med anledning av motioner angående begränsning av rätten till avdrag för reklamutgifter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 19

Penning- och valutapolitiken

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 20, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

*Punkten 1***Penning- och valutapolitiken**

Under denna punkt anförde utskottet bl. a. följande.

När utskottet sammanfattar sin bedömning av den förda kreditpolitiken vill utskottet först uttrycka sin tillfredsställelse över att bostadsfinansieringen förlöpt utan svårigheter. Utskottet har i samband med sin granskning av kreditpolitiken vid ett par tidigare tillfällen uttalat att det bör vara en huvuduppgift för kreditpolitiken att söka tillgodose de kreditbehov som motsvarar det av statsmakterna uppställda investeringsprogrammet. Utskottet har i dessa sammanhang funnit det nödvändigt att riksbanken, under beaktande av sin primära uppgift att verka för penningvärdets stabilisering, medverkar till att anpassa tillgången på kredit till samhällets bostadsbyggnadsplaner. Även om den av konjunkturläget motiverade lättare kreditpolitiken och stora kreditexpansionen gjort behovet av speciella åtgärder mindre akut än föregående år, torde ändå överenskommelsen med bankinstituten om beviljande

Penning- och valutapolitiken

av byggnadskrediter till byggnadsprojekt som ingick i igångsättningsprogrammet för statsbelånade bostäder ha bidragit till att svårigheterna undanröjdes.

Utskottet delar helt de bedömningar som låg bakom fullmäktiges beslut att inte devalvera den svenska kronan. Det svenska näringslivets konkurrenskraft är generellt sett sådan att det hade varit omotiverat att ikläda sig de risker för den inhemska ekonomiska stabiliteten som en devalvering hade medfört. Enligt utskottets mening är det också angeläget att Sverige i möjligaste mån medverkar till att de brittiska åtgärdernas syfte fullföljs. Att den ekonomiska stabiliteten och expansionen återställs hos en av våra viktigaste handelspartners är ett uppenbart svenskt intresse. Fullmäktiges beslut i december att höja diskontot och i samband därmed vidta vissa åtgärder i syfte att begränsa tillgången på kortfristig kredit ledde till att valutaströmningen från Sverige avstannade. Enligt utskottets mening visade utvecklingen under månaderna efter diskontohöjningen att fullmäktiges beslut hade avsedd verkan. Med hänsyn till den inhemska konjunktursituationen är det tillfredsställande att det sedermera varit möjligt att sänka diskontot och lätta kreditåttstramningen.

Utskottets utlåtande avseende denna punkt utmynnade i en öförmälan om vad i detta ärende förekommit.

Reservationer hade avgivits beträffande ovan intagna avsnitt i utskottets öförmälan

1) av herr *Regnéll* (h), som ansett att ifrågavarande avsnitt bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Såsom utskottet ovan redovisat föredes fram till slutet av 1967 en lätt kreditpolitik, motiverad av konjunkturavmattningen. Inom ramen av de ökade lånemöjligheterna kunde bostadsfinansieringen förlöpa utan svårigheter i enlighet med den överenskommelse som

Penning- och valutapolitiken

träffats med bankinstituten. Den i jämförelse med tidigare år förbättrade överensställningen mellan det uppställda programmet för bostadsinvesteringar och tolerabel kreditgivning noteras av utskottet med tillfredsställelse.

Utskottet delar helt — — — (= utskottet) — — — och lätta kreditåstramningen.»;

2) av herrar *Akerlund* och *Enarsson* (båda h), vilka ansett att ifrågavarande avsnitt bort utbytas mot ett avsnitt av i denna reservation angiven lydelse;

3) av herrar *Mattsson* och *Börjesson* i Glömminge (båda cp), vilka ansett att ifrågavarande avsnitt bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»När utskottet sammanfattar — — — (= utskottet) — — — att svårigheterna undanröjdes.

Utskottet delar, särskilt med hänsyn till att den norska kronans värde bibehölls oförändrat och att Danmark vidtog endast en mindre devalvering, den uppfattning som kom till uttryck i bankofullmäktiges beslut att inte devalvera den svenska kronan.

Bankofullmäktiges beslut i december att höja diskontot med 1 procent var olyckligt under rådande konjunktur med omfattande arbetslöshet och svag investeringsvilja. Den valutautströmning som ägde rum efter den 18 november synes ha kulminerat vid tidpunkten för diskontohöjningen. Dess betydelse för den därpå följande återinströmningen av valutor till landet kan därför bedömas som ganska begränsad. Med en mindre snäv inställning till terminshandel i svenska kronor skulle förmodligen fluktuationerna i valutaroörelsen i viss utsträckning ha kunnat undvikas. En mindre sänkning av diskontot har sedermera skett. Med hänsyn till den inhemska konjunktursituationen synes det emellertid utomordentligt angeläget att diskontot snabbt kan sänkas ytterligare och kreditåstramningen lättas utöver vad som redan skett på dessa områden.»;

4) av herr *Hilding* (fp), utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! När kammarens ledamöter nu skall ta ställning till riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning kanske jag först bör säga några ord om vilken period granskningen avser.

Den tidigare ordningen har inneburit en eftersläpning som väl egentligen har svarat dåligt mot en modernare uppfattning om lämpligt tidsintervall mellan förvaltning och granskning. Riksbanken har kalenderår som räkenskapsår och riksdagens revisorer har hittills granskat riksbanksförvaltningen på hösten efter räkenskapsårets utgång; till riksdagen har ärendet på så sätt kommit först på andra året efter räkenskapsårets utgång. Detta måste anses vara helt otillfredsställande.

Genom att bifalla ett förslag av bankoutskottet beredde riksdagen i december i fjol formell möjlighet att lägga om tidtabellen. Det har nu också skett.

Övergången innebär att vi i dag har på bordet två berättelser över riksdagsrevisorernas granskning av riksbanken: dels en modell ä, daterad den 15 december 1967 och avseende 1966 års räkenskaper, dels en modell y, daterad den 15 februari 1968 och avseende 1967 års räkenskaper.

Också en annan förskjutning i kalendariet skall jag be att få fästa uppmärksamhet på. Enligt den tidigare ordningen gick bankoutskottet vid granskningen av fullmäktiges protokoll en eller annan vecka in på det nya kalenderåret. Någon saklig anledning till en sådan ambition kan väl inte redovisas. Den decharge som nu är aktuell bör därför i tiden formellt begränsas till kalenderåret 1967.

För riksgäldskontorets del har någon

förändring av riksdagsrevisorernas befattning med ärendet inte behövts. Riksgäldskontoret har det statliga budgetåret som sin räkenskapsperiod och har som vanligt granskats under den höst som följer på avslutat räkenskapsår. Den redovisning som föres fram till årsskiftet lämnar riksgäldskontoret vid början av varje riksdag. Den ligger också till grund för bankoutsrottens nu aktuella utlåtande.

Beträffande de överskjutande dagarna av 1968 gäller vad jag nyss sade beträffande riksbankens förvaltning; även i fråga om granskningen av riksgäldskontoret har vi gjort halt vid årsskiftet. Vi hoppas från utskottets sida att riksdagen skall betrakta nyheterna som en rationalisering och en förbättring.

Detta om det formella. Vad sedan beträffar det reella kan det kanske vid första påseendet te sig litet magert att själva bedömningen från utskottets sida av penning- och valutapolitiken redovisas på mindre än en trycksida. I stort får fåordigheten tolkas efter det gamla talesättet: den som tiger, han samtycker. Att det likväl kan noteras politiska nyanser i bedömningen skall jag återkomma till, när jag kommenterar de tre motiverade reservationer som fogats till utskottets utlåtande.

Att penningpolitiken bara är en del av den ekonomiska politiken är ett faktum som riksbankschefer och deras fullmäktigeförsamlingar världen över säkert ofta har anledning att konstatera. Den andra delen är finanspolitiken, den statliga verksamheten med dess utgifts- och inkomstsida, den senare dominerad av skatterna. Statsbudgeten och de med statsbudgeten nära hierade budgeterna i primärkommuner och landsting visar världen över en klar tendens att svara för en allt större andel av omslutningen i samhället. Den allmänna sektorn växer, som det heter. Detta betyder att en allt större del av samhällsekonomin blir relativt okänslig för penningpoli-

tikens medel. Den allmänna sektorn är hårdför och hårdhudad. Räniteändringar påverkar t. ex. den enskilda sektorns agerande, däremot knappast den statliga. Om man där behöver låna, så betalar man priset och debiterar skattebetalarna. Intressegemenskapen med en rad stora placerare innebär relativ trygghet för att upplåningen skall kunna genomföras av statsmakterna.

För centralbankens del betyder den allmänna sektorns okänslighet för penningpolitiska åtgärder att aktionerna måste sättas in mot de känsliga delar av samhällsekonomin som representeras av den enskilda sektorn. Under de år då penningpolitiken varit restriktiv har ingreppen som vi vet känts nog så smärtsamma av den enskilda sektorn. Bostadsfinansieringen har varit besvärlig, industrierna har stått i obligationskö och kreditinstituten har fått sig pålagda diverse restriktioner som hämmat deras möjligheter att tillgodose kundkretsens låneönsknings. I ett läge där kreditvolymen tillåtes expandera uppkommer inte dessa bekymmer. Det är inte längre fråga om hårda bandage. Den fria sektorn pustar ut och känner sig lättad.

Detta är, med något slarviga termer, en beskrivning av 1967 års penningpolitik, och som jag ser det förklaringen till att de klagomål och invändningar mot penningpolitiken, som vi annars varit vana vid, i stort sett har uteblivit under 1967.

Från bankofullmäktige, som ju är politiskt sammansatt, har inte försports några allvarliga meningsskiljaktigheter. Inte heller i den livliga ekonomiska debatt som förs i landet i tidskrifter, vid »dagar», möten och mässor av olika slag har man kunnat registrera några väsentliga invändningar mot den penningpolitik som förs.

Att den svaga hemmakonjunkturen krävde en lätt penningpolitik har ju varit fullt klart. Graden av lämplig expansivitet kan naturligtvis diskuteras,

Penning- och valutapolitiken

men inte en gång i efterklokhetens ljus kan väl de som nu säger sig velat ha en något annan avvägning komma med fakta, som styrker deras uppfattning. Utskottsledamöterna herrar Åkerlund och Enarsson tycker i sin reservation att marknaden blivit för mycket påspädd med kredit, men herrar Mattsson och Börjesson i Glömminge menar i sin reservation att man bör ha en närmast motsatt uppfattning. I båda fallen vågar jag kanske tala om anteckningar i marginalen.

Enighet har på samma sätt rätt inom utskottet när det gäller att bedöma riksbankens agerande både när den under året deltagit i internationella aktioner för att stödja pundet och när den självständigt haft att agera ur svensk synpunkt i samband med punddevalveringen i december. Också på den punkten kan det ju för resten sägas att det inte varit många röster i den offentliga debatten, som höjts till kritik. Att den lätta kreditmarknad, som motiveras av interna förhållanden, temporärt måste stramas åt för att möta valutaöron i december har man i allmänhet varit införstådd med. Herrar Mattsson och Börjesson i Glömminge är emellertid kritiska beträffande valet av medel; de betecknar diskontohöjningen i december som »olycklig» och menar, att en frimodigare s. k. terminshandel skulle ha kunnat räcka för att markera vårt lands beslutsamhet att upprätthålla kronvärdet.

Detta frågetecken inför riksbankens politik vad beträffar terminsaffärerna är jag för min del också benägen att sätta. Jag tror dessutom att de i sak betydelselösa åtstramningar på de utländska betalningarnas område, som riksbanken vidtog — utskottet redovisar dem på s. 7 — snarast framkallade oro och tveksamhet i utlandet och alltså var okloka. Att vi från högerhåll inte aktualiserat detta i våra reservationer beror på att vi räknar med att problematiken lämpligen kan diskuteras när valutalagstiftningen kommer upp

som särskilt ärende senare under vår-sessionen.

Över huvud är programmeringen av riksdagens ekonomiska debatter en besvärlig sak. Ännu för några år sedan brukade det ämne, som vi i dag har framför oss, dechargen för riksbank och riksgäldskontor, kavlas ut till en stor ekonomisk debatt, vilket ju i och för sig var mycket rimligt. Men efter hand som man fann, att skattepolitik och den offentliga sektorns utgiftsbeslut måste tas med i diskussionen för att ge en rättvisande bild av penningpolitikens möjligheter övergick man till att som den egentliga ekonomiska debatten betrakta den som förs i anslutning till tilläggspropositionen. Från bankoutskottets sida må vi beklaga detta — våra intressen och våra synpunkter drunknar kanske delvis i de upprörda vågor som går kring partiledare och talesmän för de mäktiga stats- och bevillningsutskotten. Men när så sker är det inget annat än ett utslag av det skeende som jag pekade på i början av mitt anförande: hur riksbankspolitiken tenderar att få ett mera avgränsat inflytande allteftersom den allmänna sektorn blir större.

Om jag nu slutar att framträda som talesman för utskottet och snabbt kostymerar om mig till enskild reservant vill jag kommentera min reservation på följande sätt.

I majoritetsskrivningen nederst på s. 7 i utlåtandet används formuleringar som ligger snubblande nära ett besked om att »statsmakterna», d. v. s. regering och riksdag skall kunna ge bankofullmäktige bundna mandat. För mig är en sådan tanke oacceptabel. Att riksbanken alltid har statsmakternas intentioner för ögonen är en självklarhet. Men för mig är det också en självklarhet att riksbanken — dess chef och de valda fullmäktigeledamöterna — har sitt självständiga ansvar och att utövandet av det ansvaret kan komma i konflikt med statsmakternas intentioner. En maktba-

Penning- och valutapolitiken

lans har man eftersträvat genom att skapa en självständig riksbank i stället för att låta finansdepartementet handlägga penningpolitiken. Jag tror alltså inte att de 300 år som snart har gått sedan denna konstruktion gjordes har inneburit att maktfördelningen blivit inaktuell. Den växande offentliga sektorn — som jag nu visst återoppar för tredje gången — gör tvärtom en uppbackning av riksbankens möjligheter till obundna ställningstaganden ytterligare angelägen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föranleds av bifall till reservationen 1.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Till förevarande utskottsutlåtande har herr Mattsson och jag fogat en reservation, nr 3.

Det finns mycket som skulle vara värt att kommentera av det som behandlats i detta utskottsutlåtande, men jag skall koncentrera mig till några punkter.

Den händelseutveckling som kulminerade med Storbritanniens devalveringsbeslut och konsekvenserna av detta har naturligtvis varit det mest intressanta i diskussionen under senare delen av 1967 — vilket också bankoutskottets ärade ordförande underströk i sitt anförande. Den händelsen visade med all önskvärd tydlighet hur besvärligt det är när man samtidigt har att ta hänsyn till en osäker balans i utrikesbetalningarna och en dämpad konjunktur på hemmaplan. Resultaten av olika åtgärder blir i ett sådant läge otillfredsställande hur man än vänder sig. Då dylika förhållanden föreligger måste man bedriva en sådan ekonomisk politik att man helt — eller åtminstone i största möjliga utsträckning — undviker att ställas i en valsituation.

En stabil betalningsbalans är en förutsättning för handlingsfrihet inom den inhemska ekonomiska politiken. Tyvärr

har regeringspolitiken inte lyckats härvidlag. Beviset fick vi som sagt i slutet av 1967. Vi har inte direkt reserverat oss emot bankofullmäktiges beslut att inte devalvera den svenska kronan i samband med den engelska punddevalveringen.

Det har i synnerhet från socialdemokratien sagts att centerpartiet vid det tillfället skulle ha varit splittrat på denna punkt. Det vill jag här demotera. Det ligger ingen grund i detta påstående.

Man kan ändå inte undgå att fundera över verkningarna av en sådan devalvering samtidigt som vi i Sverige vidhåller värdet av vår krona. Enskilda personer och enskilda företag får bära bördan för de avigsidor som en sådan åtgärd medför.

När utskottet anför att det svenska näringslivet generellt är så pass konkurrenskraftigt att det skulle vara omöjligt med en devalvering, så drabbas enskilda företag som är verksamma just inom en viss bransch och som har sina affärer med t.ex. Storbritannien. Det förhåller sig verkligen så att det hänt att enskilda firmors ekonomi kommit under isen — firmor som gjort sina affärer i engelsk valuta. I synnerhet inom trävarubranschen känner jag själv till företag som fått sin ekonomi undergrävd genom denna åtgärd.

Ett helt annat förhållande är naturligtvis att enskilda människor spekulerat i en kommande devalvering genom att växla till sig USA-dollar. Om de gjort förluster får de naturligtvis skylla sig själva.

Vad vi mest understrukt i vår reservation är höjningen av diskontot med en procent under december månad. Vi anser att böljegången i valutaströmmarna kunde ha jämnats ut ändå. Det har vi också anförat i reservationen. Bl. a. har vi nämnt terminshandeln.

Utskottets ordförande sade ju här nyss också att han anser att handhavandet av just terminshandeln under

Penning- och valutapolitiken

sista kvartalet 1967 var, som han uttryckte det, en oklok behandling av valutapolitiken.

Det är med räntevapnet som det är med devalveringsfrågan att det blir enskilda människor som får ta stötarna.

De grundläggande felgreppen gäller alltså den ekonomiska politik som lett fram till en svag position i konkurrensen med utlandet. Enligt vår uppfattning var dessutom beslutet att höja räntan som ett medel mot valutautströmningen i slutet av 1967 ett mycket tveklaktigt steg. Det stred också helt emot vad vi tidigare ansett om räntevapnet i vårt konjunkturläge. Vi har ju tidigare gjort antydningar om att man i stället borde försöka få ett lägre ränteläge.

Om man ser tillbaka på den senaste femårsperioden, finner man att räntepolitiken har blivit allt mindre flexibel och nästan uteslutande använts i åtstramande syfte. En beräkning visar att Sverige under senare tid haft ett diskonto på i genomsnitt 5 procent, vilket måste betecknas som anmärkningsvärt högt. Det har betydande negativa konsekvenser för kapitalkostnaderna inom näringslivet och inte minst för hyresnivån. Detta har också på sistone diskuterats. Eftersom uppgångsperioderna i allmänhet är längre än avmattningsperioderna hinner inte räntan gå tillbaka till ett mera normalt läge. Vi kan bara se på dagens situation. Alla väntar — eller i varje fall hoppas — på att konjunkturuppgången skall komma under innevarande år. I en sådan situation är det naturligtvis en fördel, om de penningpolitiska medel som finns tillgängliga också kan användas och inte är lästa i en stram position.

Räntehöjningen i mitten av december förra året sattes in först då åtskilliga utländska valutor redan försvunnit ur landet. Därmed kom den att framstå såsom den direkta orsaken till den därefter följande omsvängningen. Det finns anledning att se med

skepsis på detta obevisade orsakssammanhang. Som vi framhållit i reservationen kunde kanske andra åtgärder i någon mån ha dämpat utflödet och valutareserven ha betraktats med något mindre nervositet — vilket också utskottets ordförande här underströk — i sin naturliga funktion som buffert i våra utrikesbetalningar.

Jag skulle vilja säga några ord om den Åkerlundska och Enarssonska reservationen på en viss punkt; det är beträffande herr Åkerlunds gamla funderingar om den metalliska kassan som kommer tillbaka där. Han anser denna vara värdefull att ha kvar och menar att det är ett felgrepp att inte ha ökat landets guldreserv.

Sedan denna reservation skrevs har det emellertid som vi vet hållits en internationell konferens på hotell Foresta på Lidingö mellan de tio stater som har större inflytande på valuta-problemet och där dessa har försökt nå fram till en lösning av detta problem. Nio av dem blev eniga — alla utom en. Den som inte anslöt sig till deras mening var Frankrike.

För min personliga del har jag svårt att föreställa mig att man i framtiden kommer att upprätthålla denna vidskepliga tro på guldets saliggörande verkan. Guldets är ju en lös metall, som inte är särskilt användbar till nyttoproduktion inom den metalliska industrin, och det ger heller ingen ränta.

Herr talman! För att en för landet lycklig valuta- och penningpolitik skall kunna föras krävs en sammanfogning både av hänsyn till landets välfärd och det enskilda näringslivets intressen och av de enskilda människornas väl.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen 3 av herr Mattsson och mig i bankoutskottets utlåtande nr 20.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Föreliggande utlåtande behandlar granskningen av riksbankens

Penning- och valutapolitiken

och riksgäldskontorets verksamhet. Av detsamma framgår att vi inom utskottet är helt överens om att tillstyrka ansvarsfrihet för de båda institutionerna för den tid revisionen omfattar.

Efter att i samband med behandling- en av penning- och valutapolitiken ha konstaterat att konjunkturen redan vid årets ingång befann sig i ett relativt lugnt läge, inte minst till följd av den förda ekonomiska politiken, så kunde man också lätta på kreditpolitiken — denna fick som bekant en mindre restriktiv utformning än tidigare.

Till följd av utvecklingen kunde också räntan sänkas vid två tillfällen under fjolåret med 0,5 procent varje gång. Den förda ekonomiska politiken medförde också att vår bytesbalans i förhållande till föregående år förändrades i starkt gynnsam riktning. Fram till utgången av oktober 1967 förbättrades vår valutareserv med ungefär 750 miljoner kronor. Det var bl. a. mot bakgrunden av bytesbalansen och valuta-reservens utveckling som bankofullmäktige beslöt att inte devalvera den svenska kronan i det läge som uppstod då en rad länder, bl. a. England, devalverade.

I samband med punddevalveringen ledde utvecklingen på valutamarknaden till en inte obetydlig utströmning av valutor från Sverige. Vår valuta-reserv minskade på ungefär en månad med i runda tal en miljard kronor. Det stod klart för regering och riksbanks ledning att vårt fasta beslut att inte devalvera måste markeras genom särskilda åtgärder. Räntan höjdes med en procent den 15 december, och samtidigt vidtogs åtgärder för att begränsa tillgången på kortfristiga krediter. Effekten av de vidtagna åtgärderna blev den avsedda. Återströmningen av valutor till riksbanken blev ungefär 400 miljoner kronor från den 15 december till årets slut, en utveckling som fortsatt även efter årsskiftet. Den totala valutaavtappningen under

året blev därför inte mer än omkring 200 miljoner kronor.

Vi noterar med tillfredsställelse att bostadsfinansieringen har förlöpt utan svårigheter under det gångna året. Vi finner det också naturligt att riksbanken, samtidigt som den beaktar sin primära uppgift att verka för penningvär- dets stabilisering, också medverkar till att anpassa tillgången på kredit till de av samhället fastställda bostadsbygg- nadsplanerna. På denna punkt föreligger reservationer, men jag konstaterar i likhet med utskottets ordförande att skillnaderna inte är stora. Det är närmast nyanser, uttryckssättet.

Jag finner det tillfredsställande att nu i efterhand kunna konstatera att vi är helt överens om riktigheten i de åtgärder som vidtogs genom beslutet att inte devalvera kronan. Meningarna var som bekant något delade inom centerpartiet, men av dess reservation 3 framgår att enigheten nu är fullständig. Det vill jag notera med tillfredsställelse. Däremot tycker jag att skrivningen på denna punkt i reservationen 2 verkar litet pretentiös. Det heter: »Utskot- tet, som på förhand varskotts, får uttala sitt stöd åt bankofullmäktige.» Detta uttalande kan kanske få en läsare att tro att fullmäktige lämnat utskot- tet något bindande löfte på denna punkt, innan de offentliggjorde sitt beslut att inte devalvera. Så var emeller- tid inte fallet; vad som förekom var att riksbankschefen i en redogörelse inför utskottet i den aktuella situationen bestämt betonade att det inte fanns någon anledning för oss att devalvera. Jag tror det är angeläget att slå fast vår roll i detta sammanhang.

I reservationen 3 bedömer man från centerns sida den företagna diskonto- höjningen som olycklig mot bakgrund av bl. a. den rådande konjunkturen. Den uppfattningen kan jag inte dela. Vi hade att ta till mycket kraftiga åtgärder för att markera vårt allvar i föresatsen att inte devalvera. Hade inte denna

Penning- och valutapolitiken

diskontohöjning genomförts, kanske spekulationerna mot den svenska kronan hade fortsatt. Vi kan nu konstatera att diskontot sedan dess sänkts med en halv procent. Skulle läget utveckla sig i samma gynnsamma riktning kan kanske det gå i uppfyllelse som herr Börjesson i Glömminge önskade, nämligen ytterligare justeringar nedåt på räntan.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Det i reciten intagna avsnittet i utskottets ömförmälan

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde; 2:o) att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 1) av herr Regnéll; samt 3:o) att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 3) av herrar Mattsson och Börjesson i Glömminge; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Börjesson i Glömminge votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 20, såvitt avser bostadsfinansieringen, valu-

tapolitiken och diskontopolitiken, antager reservationen 1) av herr Regnéll, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 3) av herrar Mattsson och Börjesson i Glömminge.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 31 ja och 50 nej, varjämte 115 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren lägger bankoutskottets utlåtande nr 20, såvitt avser bostadsfinansieringen, valutapolitiken och diskontopolitiken, till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt denna del av utskottets utlåtande till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 3) av herrar Mattsson och Börjesson i Glömminge.

Användande av riksbankens vinst för år 1967

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömnings begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 44 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså beslutat att lägga utlåtandet i denna del till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört.

Utskottets omförmålan i övrigt under punkten 1

Lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20

Användande av riksbankens vinst för år 1967

Föredrogs bankoutskottets memorial nr 21, angående användande av riksbankens vinst för år 1967.

Utskottet hade i fråga om bankovinsten för år 1967 inhämtat yttrande från *fullmäktige i riksbanken*. I skrivelse den 29 februari 1968 hade fullmäktige hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen besluta att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor

skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1967/68;

b) ett belopp av 58 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 171 477 kronor 40 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 150 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1967/68;

b) ett belopp av 58 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 171 477 kronor 40 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlund, Enarsson och Regnéll (samtliga h), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 200 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1967/68;

b) ett belopp av 8 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 171 477 kronor 40 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Det kan ju synas egenodligt, att folkpartiets ledamöter i bankoutskottet här anslutit sig till majoritetens utlåtande. Under en lång följd av år har vi företrätt den meningen, att riksbankens vinst i större utsträckning än vad bankofullmäktige tidigare har föreslagit skall inlevereras till statsverket.

Användande av riksbankens vinst för år 1967

I årets statsverksproposition har upptagits en inleverans av 200 miljoner kronor, alltså det belopp som vi tidigare stritt för. Vi har nu ansett det vara riktigt att gå på utskottets linje i detta fall med yrkande om 150 miljoner till denna inleverering. Orsaken härtill är det läge som vi för närvarande befinner oss i: det råder för närvarande en kris när det gäller valutor och värdepapper, och man vet inte hur den finansiella utvecklingen kan komma att gestalta sig. Utskottet föreslår därför att 150 miljoner kronor inleveras till statsverket och att 58 miljoner kronor överförs till kursdifferenskontot.

Herr talman! Med den anförda motiveringen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Detta är ett välkänt ämne för kamrarnas ledamöter; resonemanget har återkommit år efter år när det gäller att ta ställning till hur mycket av riksbanksvinsten som bör inlevereras till statsverket. En del av oss har fört det resonemanget, att vinstmedlen inte i någon större utsträckning bör hållas utanför riksstaten, utan att man, med andra ord, bör leverera in ungefär den vinst som år efter år redovisas av riksbanken.

I sitt anförande nyss menade herr Berglund, att det i år föreligger särskilda omständigheter. Han pekade på den valutaoro, som onekligen fortfarande härskar ute i världen, och ansåg att man därför borde se till att hålla mycket pengar på kursdifferenskontot. Men mycket pengar finns där faktiskt redan, eftersom man år efter år gjort betydande reserveringar på detta konto. Det är bakgrunden till att vi på högerhåll anser att vi fortfarande bör hålla fast vid den politiska linje som vi företrätt i fråga om riksbankens inleveranser av vinstmedel. Vi förordar att en så-

dan inleverans skall ske med ett belopp upp till 200 miljoner kronor. Det innebär en möjlighet att överföra ytterligare 8 miljoner kronor till kursdifferenskontot. Detta betraktar vi då, som sagt, som väl uppladdat inför alla eventualiteter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! Jag kan fatta mig lika kort som de båda föregående talarna i det här ärendet. Vi har som sagt behandlat precis samma sak många gånger tidigare. Ibland har ärendet debatterats två gånger på en vårsession, dels då riksdagen haft att ta ställning till dispositionen av riksbankens vinst från närmast föregående år, dels då riksdagen senare haft att bedöma storleken av riksbanksvinsten för innevarande år.

Den senare frågan behöver vi inte behandla i år, eftersom finansministern tagit upp 200 miljoner kronor i statsverkspropositionen, vilket såvitt jag förstår t. o. m. högern måste vara belåten med. Att utskottsmajoriteten inte gått med på ett större belopp än de 150 miljoner, som rekommenderats av bankofullmäktige, beror på att utskottsmajoriteten efter den avtappning av kursdifferenskontot som skedde 1960 även för sin del bedömt det som klokt att också i år avsätta medel till detta konto. Efter årets tillskott uppgår detta emellertid till 509 miljoner kronor, vilket kan anses vara ganska betryggande.

Utskottsmajoriteten anser således att riksbanksvinsten i år skall disponeras på så sätt att 150 miljoner kronor inleveras till statsverket och 58 miljoner kronor överförs till kursdifferenskontot.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 29 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 21

Föredrogs vart för sig

bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sve- riges riksdag»; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motion om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen, och

nr 21, i anledning av motioner om ersättning åt enskild för kostnad i förvaltningsförfarande.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 22

Studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner angående studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner.

1) De likalydande motionerna I: 271 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt II: 350 av herrar *Wedén* och *Hedlund*. I motionerna yrkades, »att riksdagen måtte besluta att korrespondensstuderande som bevisar korrespondensinstitutens preparandkurser må komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhåller i samband med de muntliga undervisningsperioderna».

2) De likalydande motionerna I: 277 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* samt II: 341 av herr *Dahlgren m. fl.* I motionerna yrkades bl. a. att riksdagen måtte besluta »för sin del att elev vid lokal vuxenutbildning som bedriver heltidsstudier skall omfattas av studiehjälpsreglementets bestämmelser».

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 271 och II: 350 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 277 och II: 341, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I

vid utskottets hemställan under A och B

av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Edström* (fp), *Anderson* i Sundsvall (fp), *Gomér* (cp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionerna I: 271 och II: 350 i skrivelse

Studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

till Kungl. Maj:t måtte anhålla att korrespondensstuderande som bevistade korrespondensinstitutens preparandkurser skulle komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhöles i samband med de muntliga undervisningsperioderna;

B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 277 och II: 341, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att elev vid lokal vuxenutbildning som bedrev heltidsstudier skulle omfattas av studiehjälpsreglementets bestämmelser;

II

vid utskottets hemställan under A

av herrar *Hübinette* och *Carlshamre* (båda h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 271 och II: 350 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att korrespondensstuderande som bevistade korrespondensinstitutens preparandkurser skulle komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhöles i samband med de muntliga undervisningsperioderna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande behandlar frågor som rör studiesociala förmåner till vissa korrespondensstuderande och till elever, som deltagar i s. k. lokal vuxenutbildning. I utskottsutlåtandet upptages två motionspar till behandling.

Det ena motionsparet är motionerna I: 271 och II: 350, vari yrkas, »att riksdagen måtte besluta att korrespondensstuderande som bevisar korrespondensinstitutens preparandkurser må komma i åtnjutande av samma studiesociala stöd som eleverna vid de statliga vuxenskolorna erhöles i samband

med de muntliga undervisningsperioderna».

Riksdagen fattade i följande beslut om reformering av vuxenutbildningen, men därvid uppstod beträffande möjligheterna att erhålla studiesociala förmåner en ojämnhet mellan å ena sidan eleverna vid det statliga korrespondensinstitutet i Norrköping, knutet till vuxenskolan i Norrköping, och eleverna vid de privata korrespondensinstituten. I korthet är förhållandet det att under det att de som bedriver brevstudier vid vuxenskolan i Norrköping kan erhålla studiesocialt stöd i form av stipendier och reseersättning i samband med de tentamenskurser som vuxenskolan i Norrköping anordnar, kan däremot icke de elever som studerar vid privata korrespondensinstitut erhålla motsvarande stipendier eller reseersättningar vid de tentamenskurser, preparandkurser, som de privata instituten anordnar.

Det är detta som motionärerna vill rätta till — det är en rättvisesak — och vi har därför fullföljt motionsyrkandet i reservationen I, där vi begär att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till ändring så att även de korrespondensstuderande elever som är knutna till de privata korrespondensinstituten erhöles stipendier och reseersättning på motsvarande sätt som brevkoleeleverna vid de statliga vuxenskolorna.

Med det jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till hemställan under punkt A i reservationen I av fru Hamrin-Thorell m. fl. Låt mig samtidigt säga att yrkandet under punkt A i reservationen I är exakt lika med motsvarande yrkande i reservationen II. Vad som skiljer reservationerna på denna punkt är enbart motiveringen.

Det andra motionsparet som behandlas i utskottsutlåtandet är motionerna I: 277 och I: 341, i vilka det yrkas att elev vid lokal vuxenutbildning som bedriver heltidsstudier skall omfattas

Studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

av studiehjälpsreglementets bestämmelser.

Det beslut som riksdagen fattade i fjol innebär, att kommunerna fr. o. m. nästa läsår kan anordna s. k. lokal vuxenutbildning. Det är meningen att denna utbildning skall anordnas i form av deltidskurser i anslutning till läroplanerna för grundskolans högstadium, fackskolan, gymnasiet eller yrkesskolan. Det är alltså väsentligen fråga om en gymnasiell utbildning. Då kurserna skall anordnas som deltidskurser kan emellertid inte studiehjälpsreglementets bestämmelser tillämpas, eftersom stipendiegivningen enligt studiehjälpsreglementet syftar till att ge stipendier till elever vid heltidskurser. Även om kommunen anordnar flera kurser som kompletterar varandra och eleverna samtidigt ägnar sig åt studier i flera av dessa deltidskurser och alltså får en sammanlagd studietid, som för deras vidkommande uppfattas som heltidsstudier, kan de på grund av reglementets bestämmelser icke erhålla stipendier. Motionärerna anser detta vara oriktigt och anhåller att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära ändring i nämnda avseende. Utskottet säger att frågor som rör studiefinansiering inom vuxenutbildningen är under prövning i Kungl. Maj:ts kansli. Det är möjligt, men när vi frambär även detta motionsyrkande i reservationen I, så är det för att vi vill att riksdagen skall stryka under angelägenheten av att de orättvisor som vi påtalar i reservationen må bli tillrättlagda.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall jämväl till yrkandet under punkten B i reservationen I av fru Hamrin-Thorell m. fl.

I detta anförande instämde herrar Westberg och Källstad (båda fp).

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Herr Anderson i Sundsvall har så utförligt redogjort för detta ärende att jag inte tänker hålla något längre anförande. Jag vill liksom han

yrka bifall till reservationen I under såväl mom. A som mom. B, och därmed är det mesta sagt av det som behöver sägas.

I sitt utlåtande nr 45 till 1967 års riksdag anförde andra lagutskottet, efter att ha påpekat att det i propositionen i ärendet uppgivits att undersökningar pågick rörande konsekvenserna i skilda avseenden av ett för vuxenutbildningen särskilt utformat studiefinansieringssystem: »Mot denna bakgrund anser sig utskottet kunna acceptera propositionens förslag om det studiesociala stödet till vuxenstuderande. Motionärernas förslag, som f. n. endast torde vara av betydelse för ett mindre antal studerande, kan emellertid enligt utskottets mening vara värt att beakta i samband med övervägandena om det framtida studiefinansieringssystemet.»

Vi hade ju tillfälle att lyssna till ordföranden i centrala studiehjälpsnämnden, och han anförde att det skulle vidtas långtgående åtgärder så småningom på detta område. Han menade därför att utskottet borde gå emot motionärerna. Vi ansåg inte detta vara riktigt, utan avgav reservationen I.

Då jag har en stilla fundering om att herr talmannen tänker göra slut på hela föredragningslistan före middagen, skall jag inte förlänga diskussionen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Andra lagutskottets högerledamöter delar utskottsmajoritetens uppfattning att vi inte utan vidare kan lösa de vuxenstuderandes studiesociala problem genom att koppla in det system som gäller för andra studerande. Vi menar att frågan bör prövas och utredas. Vi har därför inte kunnat ansluta oss till hemställan i reservationen I under det moment som handlar om studiesocialt stöd till vuxenstuderande.

Däremot är det vår mening att det inte behöver och inte bör gälla någon

Studiesociala förmåner vid korrespondensstudier och vid lokal vuxenutbildning

skillnad mellan korrespondensstuderande vid de statliga vuxenskolorna och korrespondensstuderande vid andra korrespondensinstitut. Den frågan är enkel. Ett beslut är möjligt utan föregående utredning. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen II, som innehåller samma yrkande som hemställan under mom. A i reservationen I.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av här aktuella motioner inte funnit anledning tillstyrka dem. Det första skälet härtill har varit att bidrag redan nu kan utgå till kurser som uppfyller villkoren: åtta veckors längd och 23 timmar i veckan samt lärarledd undervisning.

Det andra skälet för avstyrkande har varit att centrala studiehjälpsnämnden enligt vad utskottet inhämtat prövar ansökningarna generöst, så att exempelvis en serie kortare kurser får slås ihop till en, varigenom man uppfyller bestämmelserna och bidrag kan utgå.

Det tredje skälet — som bl. a. har åberopats av herr Carlshamre och av utskottets vice ordförande — har varit att denna fråga är föremål för beredning i Kungl. Maj:ts kansli och att man därför kan emotse förslag till åtgärder syftande till att bereda vuxenstuderande möjligheter att erhålla studiebidrag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Bestämmelsen att studiekurs skall omfatta åtta veckor och 23 lärarledda undervisningstimmar i veckan kan möjligen tillämpas vid de statliga vuxenskolorna men knappast vid de lokala kommunala skolorna. Det är bl. a. på denna punkt som vi vill få till stånd en ändring.

När det gäller de statliga vuxen-

skolorna har man genom en undantagsbestämmelse i tillämpningskungörelsen vissa möjligheter att lägga ihop kortare kurser, så att de tillsammans uppfyller kravet om åtta veckors längd. Detta gäller heltidskurser men däremot inte de deltidskurser, som kommer att anordnas vid de kommunala vuxenskolorna. Bestämmelserna behöver alltså ses över, och det är därför vi håller fast vid vårt yrkande om bifall till reservationen I.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Låt mig bara tillägga att den lokala vuxenutbildningen tar sin början först i höst. Det är väl orimligt att begära att man skall ompröva gällande bestämmelser innan man fått erfarenhet av denna utbildning, som ännu inte är påbörjad.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I) i motsvarande del och reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl. i motsvarande del samt reservationen II) av herrarna Hübinette och Carlshamre.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, m. m.

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 94 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 67 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 23

Belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner angående dels belysningsanordningar för traktorer och motorredskap, dels placeringen av huvudstrålkastare på plogfordon.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Vi har tidigare i dag diskuterat vägenslagen och kommit in på olycksfallsriskerna på landsvägar. Med den biltäthet som nu finns och den ökade trafiken på våra vägar måste allt göras för att förhindra trafikolyckor. Det är med tanke på detta som motionerna I: 423 och II: 533 kommit till med mig som huvudmotionär i andra kammaren.

Jag hoppas att Nordisk vägtrafikkommitté, som nämns i utskottets utlåtande och som har i uppdrag att utarbeta förslag till gemensam vägtrafiklagstiftning för Danmark, Finland, Norge och Sverige tar upp den fråga vi här har motionerat i, nämligen fordonens belysningsanordningar.

Jag har velat lämna denna korta kommentar men har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner angående straffet för nedskräpning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Obligatorisk kommunal bostadsförmedling

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 489 i första kammaren av herr *Werner* och nr 615 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes, »att riksdagen måtte besluta en sådan ändring av lagen av den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande att i 4 § första stycket tillägges: 'Bostadsförmedlingen skall förmedla alla inom området nyproducerade och ledigblivna lägenheter'».

Utskottet hemställde att motionerna I:489 och II:615 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *JANSSON* (vpk):

Herr talman! Motiven för en obligatorisk kommunal bostadsförmedling har tidigare lagts fram ifrån den grupp jag representerar. Jag skall därför fatta mig ytterst kort.

Det står klart för var och en som har sysslat med dessa frågor att de skäl som 1962 års bostadsförmedlingsutredning anförde gentemot en obligatorisk kommunal bostadsförmedling inte är bärande. Till skälen mot hör bland annat att en sådan lagstiftning skulle bli mycket omfattande och att det därtill skulle behövas en grundlig kontrollapparat för att lagstiftningen skall bli effektiv.

Dessa skäl är inte relevanta. Att en obligatorisk kommunal bostadsförmedling skulle bli arbetskrävande kan inte vara en negativ faktor av den art

att den bör leda till ett negativt ställningstagande för den reform som har föreslagits.

De negativa faktorerna med nuvarande ordning är av större och kvalitativt annat slag. Dit hör

1) Att det nu råder en splittring på lägenhetsförmedlingens område;

2) att den privata förmedlingsverksamheten inrymmer klart asociala tendenser med hyresocker, s. k. svart börs, och fullständig avsaknad av social bedömning;

3) att den privata förmedlingsverksamheten inte eftersträvar eller kan tänkas eftersträva någon som helst rättvis turordning utan låter ett krasst penningförhållande bestämma vem som skall tilldelas den lediga bostaden.

Försöken att utan lagstiftning tillförsäkra de kommunala bostadsförmedlingarna de nyproducerade lägenheterna, som riksdagens beslut 1967 innebar, är en otillfredsställande lösning. Beslutet innebär att kommun — som utskottet framhåller — kan bestämma om i vilken utsträckning bostäder, som byggs med statligt bostadslån, skall förmedlas av kommunens bostadsförmedling.

Detta beslut innebar utan tvivel ett visst framsteg. Men å andra sidan kan man inte blunda för att denna lagstiftning kom till stånd vid en tidpunkt, då det politiska styrkeförhållandet i en rad kommuner i samband med 1966 års val ändrats i sådan riktning, att de som starkast vände sig mot obligatorisk kommunal bostadsförmedling kom i majoritet. Därmed följer att den lagstiftning vi fått inte kommer till utnyttjande. Dessutom kommer den äldre bebyggelsen, som är mycket omfattande i exempelvis det inre Stockholm, utanför. Slutsatsen blir att den lag som genomfördes vid förra årets riksdag inte i tillräcklig grad kommer att utnyttjas för att sanera förhållandena på bostadsförmedlingsområdet.

Den kommunala bostadsförmedlingen kan bli effektiv endast under *en*

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

förutsättning, nämligen att den göres obligatorisk och får till uppgift att förmedla alla inom kommunen nyproducerade och ledigblivna lägenheter. Denna syn ligger bakom motionens tillkomst, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 489 och II: 615.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Som herr Jansson framhöll är denna fråga en gammal bekant för oss i riksdagen; vi behandlade den senast under förra året. Tredje lagutskottets majoritet har inte funnit någon motivering för att frångå den hållning som utskottet tidigare har intagit. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I:489 och II:615; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner angående avgiften för kontrollbesiktning av motorfordon.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner angående åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk.

I de likalydande motionerna I: 197 av herr *Fälldin m. fl.* och II: 258 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Maj:t måtte uttala att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta hand borde inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familj jordbruk.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 197 och II: 258 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta hand borde inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familj jordbruk.

Reservation hade avgivits av herrar *Mossberger, Lage Svedberg, Magnusson, Augustsson, Manne Olsson* och *Lindström*, fru *Lindskog* samt herrar *Johansson* i Västervik, *Persson* i Skänninge och *Lundmark* (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte lämna motionerna I: 197 och II: 258 utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Förra året beslutade riksdagen att ändra då gällande bestämmelser för rationaliseringsstöd. Enligt de regler som nu tillämpas kan andra företagsformer än familj jordbruk erhålla stöd för rationalisering.

I det motionspar som ligger till grund för detta utskottsutlåtande anføres att man har lagt märke till att stora företag har för avsikt att etablera sig inom branschen, varför risk skulle föreligga att de belopp som kan tas i anspråk för stöd blir så stora att familj jordbruket kan komma i kläm. I anledning härav vill jag framhålla att endast ett företag har sökt och erhållit kreditgaranti.

Det kan också anföras att ökningen av rationaliseringsstödet inom de ramar, som vi här har att hålla oss inom, var 45 procent under förra året. I år har ytterligare 33 miljoner kronor tillförts familj jordbruket. De farhågor som utskottets talesmän gör sig till tolk

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

för anser jag vara betydligt överdrivna, varför jag, med hänsyn till att denna fråga var föremål för debatt under förra året och med hänsyn till att inga nya aspekter på den har tillkommit — i varje fall inte från min synpunkt sett — ber att få yrka bifall till reservationen.

Jag har nu kommenterat det mycket tunna utskottsutlåtande som föreligger. Det är möjligt att centerpartiets representanter vill ta upp en allmän jordbrukspolitisk debatt i denna fråga. — I så fall är jag, herr talman, beredd att återkomma.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Det är inte min avsikt att ta upp någon allmänpolitisk jordbruksdebatt vid detta tillfälle. Den väsentliga orsaken till att jag begärde ordet är heller inte, såsom herr Persson i Skänninge förmodade, den fabriksmässiga produktion som skall startas i Sörmland, utan anledningen är att lantbruksnämnderna har börjat tillämpa fjolårets riksdagsbeslut på ett sätt som ger anledning till uppmärksamhet.

Jag vill inte bestrida att det kan ligga någon sanning i vad man säger i reservationen, nämligen att det inom familj jordbrukens ram kan rymmas, som det heter, »relativt stora företag». Det kan vara riktigt. Det beror helt och hållet på den form man har för driften. Jag skulle tro att ett jordbruk på låt oss säga 30 ha med full djuruppsättning i högre grad lägger beslag på familjens arbetsinsats än ett jordbruk på låt oss säga 60 ha som brukas kreaturslöst. Det är emellertid så att driftformen inte är fastställd vid den tidpunkt då vederbörande egendom genom strukturrationaliseringen får sina ägoarealer utvidgade och efterfrågar lantbruksnämndernas kreditgarantier.

Herr Perssons i Skänninge hänvisning till de ökade anslagsramarna är knappast heller något hållbart argument för att de mindre brukningsdelarna

skall få del av dem i rättvis utsträckning. I vissa landsdelar torde redan nu tillgängliga ramar vara disponerade, inte minst därför att de har tagits i anspråk för relativt stora egendomar och icke för de mindre. De mindre egendomarerna har fått söka sig fram på andra vägar för att få sitt kreditbehov tillgodosett. Jag fattade inte riksdagsbeslutet i fjol så, att det kreditstöd som vi skulle ge i huvudsak skulle gå till de stora fastigheterna. Jag trodde att det skulle gå till de mindre.

När vi i fjol fattade beslutet angående rationaliseringsmålsättningen var skillnaden i uppfattning mellan å ena sidan majoriteten och å andra sidan reservanterna till synes ganska ringa när det gällde familj jordbrukens roll och ställning.

Utskottets majoritet framhöll då, att det fortsatta arbetet på jordbrukets rationalisering bör i främsta rummet inriktas på åstadkommande av bärkraftiga familj jordbruk. Det var alltså den borgerliga skrivningen. Utskottet påpekade också vad man tidigare sagt om möjligheterna till en *successiv uppbyggnad* av effektiva jordbruksföretag.

Reservanterna, som i fjol segrade i riksdagen, uttalade, att rationaliseringsverksamheten under överskådlig tid kommer att domineras av arbetet med att bygga upp bärkraftiga familj jordbruk. Utskottet vill tillägga, heter det, att anledning saknas befara att rationaliseringsinsatserna kommer att försvagas för de mindre storleksgrupperna inom jordbruksföretagen.

Tyvärr finns allaredan nu anledning att ta upp detta riksdagens uttalande. Som jag sade går nämligen på sina håll tillämpningen av riksdagsbeslutet i en helt annan riktning. Exempel finns på lantbruksnämnder, som förbehåller kreditgarantierna åt jordbruk över 30 ha och endast i undantagsfall ger sådana åt företag därunder. I sådana län håller inte riksdagsuttalandet om att rationaliseringsinsatserna för

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

de mindre företagen inte skall komma att försvagas. Det är inte bara fråga om att dessa mindre utsätts för en försvagad insats — de är nästan helt avstängda från rationaliseringsverksamhetens kreditstöd.

Det var väl inte precis detta vi avsåg när vi fattade beslut om de nya riktlinjerna. Vi har dock inom det svenska jordbruket över 80 procent brukningsdelar under 20 ha. Dessa skulle alltså inte komma i fråga för statligt stöd till rationalisering, om sådana tillämpningsbestämmelser som redan praktiseras skall följas. Det är ändå inom dessa brukningsenheter som det primära och viktigaste rationaliseringsarbetet måste bedrivas under en relativt lång tid framöver.

I den reservation som segrade i riksdagen uttalades också, såsom jag förut anfört, att rationaliseringsarbetet kommer att domineras av uppbyggandet av bärkraftiga familj jordbruk. Såvitt jag förstår bygger man alltid upp någonting större med hjälp av mindre delar. Så var nog också i föl den allmänna meningen: uppbyggandet av rationella familj jordbruk skulle ske på det sättet. I uttrycket successivt uppbyggande skulle man inlägga den meningen att man av »icke bärkraftiga» enheter skulle bygga upp bärkraftiga sådana.

Det finns alltså inte täckning för det handlande som vissa lantbruksnämnder nu tillämpar, d. v. s. att göra redan bärkraftiga enheter ännu större. De låter detta handlande gå före stödet åt de mindre enheterna. Därför finns det också fullt fog för vad utskottet nu säger: »För att motverka en dylik utveckling bör riksdagen enligt motionärernas mening uttala att det fortsatta rationaliseringsarbetet i främsta rummet bör inriktas på att åstadkomma bärkraftiga familj jordbruk.»

Som herr Persson i Skänninge påpekat berörs den s. k. fabriksmässiga animalieproduktionen i de motioner

som behandlats av utskottet. Det bekanta fallet från Sörmland har tagits som exempel. I riksdagsbeslutet i föl hette det bl. a. att rationaliseringsarbetet i princip skulle avse uppbyggandet av effektiva jordbruksföretag utan begränsning till någon särskild företagsform. Det är riktigt som herr Persson i Skänninge säger att fjolårsbeslutet lämnar utrymme för statsstöd även till sådana företag, och dessa kan heller inte hindras på grund av näringsfrihetsbestämmelserna. Men den springande punkten är *under vilka förhållanden* och när statligt stöd till sådan fabriksmässig produktion bör ges. Genom en utredning som verkstälts inom jordbrukets utredningsinstitut har klarlagts, att man inte producerar billigare i storföretag än man gör i rationellt bedrivna familjeföretag med sådan specialisering. Den tro på motsatsen som man hyser på visst håll är betydligt överdriven; konsumenterna tjänar ingenting på denna fabriksmässiga produktion.

I riksdagens beslut i föl hette det också bl. a. att produktionsresurserna i jordbruket skall minskas och att det var särskilt angeläget att produktionen i snabb takt anpassades så att för jordbruket kostsam överproduktion undveks. Jordbruksministern har vid många tillfällen framfört kritik mot den tillfälliga överskottsproduktionen inom jordbruket och beklagat sig över denna.

Under valrörelsen 1966 anförde statsrådet bl. a. följande i det ämnet: »Jag roade mig med att se på ett jordbruk här i Mellansverige, medelstort, cirka 30 hektar, med blandad produktion av mjölk och fläsk. Det visade sig» — säger statsrådet — »att en sådan jordbrukare får betala inte mindre än tvåtusen kronor för att finansiera den överproduktion vi har genom att han får erlägga slaktavgift och genom att han får bidra till viss avgift för mjölk. Det gör faktiskt så mycket, så jag tror

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

därför att man skulle vara överens om nödvändigheten av en begränsning.» Så långt jordbruksministern.

Även jordbrukarna är överens om att vi måste begränsa produktionen och försöker göra det också. Vi har just nu en så besvärande överskottsproduktion av fläsk att den nyssnämnde jordbrukaren i Mellansverige — i samma trakt som den fabrik statsrådet tidigare beklagade sig över — nu kanske får betala en ännu större summa än han gjorde då. Jag tror dock att han har svårt att fatta att samma jordbruksminister som tog hans sak i sina händer 1966 nu går den motsatta vägen och pålägger honom ännu större ekonomiska bördor. Fläskfabriken i Sörmland åstadkommer nämligen i dagsläget en ökad exportförlust på ungefär två miljoner kronor, men genom slaktdjursavgifter bidrar den själv inte med mer än en halv miljon. Den lägger följaktligen över en och en halv miljon till den stora förlust som statsrådet 1966 beklagade sig över att jordbruket fick bära. Jag har i alla fall väldigt svårt att finna någon logik i uttalandet från 1966 och kreditgivningen till fabriken.

Nu skall emellertid denna fabrik få en kreditgaranti på 4 miljoner kronor. Indirekt betyder det en förmån på låt oss säga 40 000—80 000 kronor per år beroende på räntevinsten. Man kan också säga att staten hjälper till att betala driftkostnaderna eller åtminstone en betydande del av dem. Vi har dock ofta hört talas om att de stora företagen är så effektiva. Varför skall de då behöva dessa indirekta förmåner av staten?

Jag är litet förvånad över — det får jag säga — att statsrådet i sin förklaring över beslutet säger, att detta företag skall leverera sina varor direkt till Kooperativa förbundet och till ICA. Det är väl ändå inte meningen att detta skall utgöra ett stöd för beslutet? Det kan jag aldrig tänka mig. Som jag

har sagt tidigare är jag dock fullt medveten om att riksdagsbeslutet i fjol lämnar täckning för denna kredit. Det råder ingen tvekan om den saken. Som jag förut har framhållit passar det dock inte i dagens läge att öka en överproduktion, som är mycket besvärlig just nu för jordbrukarna.

Dessa 4 miljoner kronor i kreditgaranti skulle ha kunnat hjälpa 40 familj jordbrukare med 100 000 kronor vardera i kreditgaranti. När 80 procent av jordbruken ännu är under 20 ha hyser jag den uppfattningen att det ur samhällsekonomisk synvinkel och med tanke på rationaliseringen skulle vara riktigare att göra 40 familj jordbruk bärkraftigare än att satsa pengarna på en fabrik, som med största säkerhet hade kommit till utan detta statliga stöd.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag hade nog en känsla av att herr Hansson i Skegrie ville lufta en del andra problem än just dem han tagit upp i sin motion, som inte var särskilt omfångsrik. I motionen anför herr Hansson, att han i tidningar sett uppgifter om att vissa stora företag skulle etablera sig i branschen, o. s. v.

Jag skall gå förbi frågan huruvida lantbruksnämnderna följer de tillämpningsföreskrifter som lantbruksstyrelsen har utfärdat. Jag vågar inte säga om så är fallet. De ärenden som kommit in till lantbruksstyrelsen har — såvitt vi kunnat finna — inte handlagts på ett sätt som står i strid mot de utfärdade föreskrifterna.

Nu säger herr Hansson att det är en allmän tendens att lantbruksnämnderna förbehåller kreditgarantierna för företag på över 30 ha och att företag med mindre areal alltså skulle komma i kläm. Men, herr Hansson, vad menas egentligen med ett familj jordbruk? Om

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

ett konventionellt jordbruk med djurhållning, produktion av fodersäd o. s. v. — låt oss säga ett jordbruk på 60 tunnland eller 30 ha — visar sig vara lönsamt, så skall ägaren av ett sådant jordbruk inte stå tillbaka för ett större företag. Det kan finnas familj jordbruk med uteslutande spannmålsodling och oljeväxtodling, som ligger på 100 ha och som familjen ändå klarar. Det är alltså mycket svårt att säga vad som är ett familj jordbruk. Det är ingenting som säger att ägare av jordbruk på omkring 30 ha skall stå tillbaka; det avgörande är om företaget är lönsamt.

Låt mig nu gå över till det företag som herr Hansson tar upp, nämligen Holms livsmedel i Södermanland. Detta företag har författningens rätt att erhålla kreditgarantier, och herr Hansson medgav att det inte fanns några bestämmelser som gjorde att man kunde avstyrka dessa. Det har från alla håll vitsordats att det är ett företag som ämnade driva en rationell produktion av just ägg, fläsk m. m. Det har vidtagit alla åtgärder som måste förknippas med ett så stort företag, kontaktat länsläkarorganisationen, länsveterinären m. fl. för att lösa de problem som bl. a. föroreningarna i luften kan förorsaka. Man har vidtagit alla rekommenderade åtgärder, och företaget är berett att även i fortsättningen ställa sig till efterrättelse det som kommer att föreskrivas.

Den utredning som gjorts av lantbruksnämnden i Södermanland har redovisat alla dessa synpunkter. Dessutom meddelar herr Hansson att företaget kommer att ha ett äggpackeri, vilket innebär att man anställer ungefär 50 personer som får sin sysselsättning på orten.

Lantbruksnämnden i Södermanland var enig i sitt beslut om att tillstyrka 6 miljoner kronor i kreditgarantier, men sedan tillfogades två särskilda yttranden, ett av ledamoten i denna kammarer herr Sundkvist och ett av en herr Stockenström.

Vad avsåg nu dessa särskilda yttranden? Herr Stockenström säger bara att om detta företag får 6 miljoner kronor, skall Södermanland få en ökning av sin ram med motsvarande belopp. Om jag tolkat herr Sundkvists särskilda yttrande rätt, har han i varje fall gått med på att ge garantier för att täcka driftkostnaderna — det framgår inte av yttrandet, men han kan kanske förklara det själv. Nämnden var emellertid enhällig i detta fall.

Nämnden redovisar också, herr Hansson, en annan sak som jag tycker att det finns anledning att här påpeka. Under en lång följd av år har man i Sörmland diskuterat önskvärdheten att få en större animalieproduktion i länet, eftersom man i alltför hög grad ökat den vegetabiliska produktionen. Man har från Sörmland levererat spannmål till Skåne, och skåningarna har sedan köpt spannmålen för att använda den till animalisk produktion. Inom hushållningssällskapet i Sörmland har det varit många diskussioner om just dessa problem.

Det företag det här gäller sökte först kreditgaranti för 9 miljoner kronor. Lantbruksnämnden minskade beloppet till 6 miljoner på grund av att vissa byggnader var påbörjade o. s. v. Ärendet kom författningens till lantbruksstyrelsen, som hade att avge yttrande. Lantbruksstyrelsen prutade beloppet till 3 miljoner kronor. Ärendet avgjordes sedan i konselj, och företaget fick 4 miljoner kronor i kreditgaranti.

Det förhåller sig väl på det sättet, herr Hansson, att vilket företag som helst på landsbygden — en plastindustri för att ta ett exempel — som går till företagarföreningen och begär ett lån, erhåller sådant lån under förutsättning att företaget bedrivs rationellt och att det är ett företag som man räknar med skall kunna klara sig på sikt. Jag tror inte att det görs något undantag från denna regel. Varför skall då inte ett företag inom jordbruksproduktionen ha samma möjligheter?

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

Innan frågan avgjordes i lantbruksnämnden hördes jordbruksnämnden som redovisade sina synpunkter och anförde att vi här i landet har ett nettoöverskott av fläsk på ungefär 23 000 ton, som måste exporteras. Men jordbruksnämnden tillägger en sak som är intressant, nämligen att vi också bör ta hänsyn till att det råder ett överskott av spannmål här i landet. Förra året var detta överskott särskilt stort, eftersom det var ett gott skördeår, men även normala år får vi avsätta ganska stora kvantiteter på utlandsmarknaderna. Jag kan som exempel anføra att vi förra året exporterade korn för 27 å 28 öre per kilogram, medan priset var det dubbla här i landet. Jordbruksnämnden anför, att det kan ifrågasättas om vi skall exportera spannmål eller om vi skall låta den förbrukas av djuren och exportera överskottet i form av fläsk eller bacon. Vi måste ta hänsyn också till dessa förhållanden.

Utskottet har icke föreslagit att bestämmelserna skall ändras, så att företagen i fortsättningen skall få stöd, utan endast att man skall eftersträva att ge familj jordbruken dessa kreditgarantier i första hand.

Herr Hansson i Skegrie tar upp en diskussion med jordbruksministern i denna fråga. Jag gissar att jordbruksministern kommer att tala för sig själv, men det är ändå så, herr Hansson, att vi förra året fastslog att vi måste få bort detta överskott som nu ställer till besvärligheter för många jordbrukares ekonomi. Vi måste minska underlaget för jordbruksproduktionen i detta land. Vi måste med andra ord dra bort en del marker ur produktionen. Det tror jag är enda möjligheten att komma till rätta med svårigheterna på detta område.

Herr Hansson i Skegrie säger att han inte har föreslagit någon ändring av det beslut som fattades förra året. Han sade att det då fanns en borgerlig reservation. Det var om jag inte minns fel två högermän som röstade med so-

cialdemokraterna, men det spelar mindre roll.

Herr Hansson säger i fråga om överskottet att vi måste försöka hålla det nere. Det står i riksdagsbeslutet och även i författningen att därest ett överskott uppstår får man icke vidta åtgärder mot ett visst sorts företag, utan då skall åtgärderna drabba alla. Menar herr Hansson att vi i det läge vi nu befinner oss i skall missgynna de högrationaliserade företagen och ge till de mindre rationaliserade företagen? Det går inte enligt nuvarande bestämmelser att göra så, utan om vi inte skall ge några garantier måste det även drabba familj jordbruken. De får finna sig i att bli behandlade på samma sätt som övriga jordbruk.

Herr talman! Jag fick väl i viss mån rätt i att det är möjligt att herr Hansson ville ha en liten förövning inför morgondagens jordbrukspolitiska debatt. Jag hade svårt att tro att man kunde bygga upp en diskussion på denna motion, men det visade sig ju att herr Hansson hade förmågan att göra det och kunde komma in på kontroversiella frågor. Jag kan för min del bara säga att det är klart att det är bekymmersamt med dessa överskott. Det har vi klargjort många gånger, men ni har inte velat lyssna på vad vi har sagt i detta avseende.

Om herr Hansson hade satt på radion en kvart i åtta — då sänder man en jordbrukskvart — skulle han ha fått höra två jordbrukare som diskuterade med en intervjuare ifrån radion. Den ene jordbrukaren, som är smågrisuppfödare, sade att »de däruppe» — och då menade han Lantbruksförbundet — kan ju inte planera någonting. I början av 1966 fick uppfödarna 6 kronor per kg för en smågris. Det medförde en ökning av just denna produktion. I dag är priset 4 kronor. Han sade vidare, och han är alltså en aktiv småjordbrukare med denna produktion, att för eningsrörelsen borde ha kunnat inse,

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

att det höga smågrispriset skulle leda till just detta resultat, och jag tror att han har rätt. När det på visst håll talar om att det inte kan planeras tror jag, att man skall tänka på att sopa rent framför egen dörr.

Herr talman! Jag har inte något mer att tillägga, och säkert hälsar många med tillfredsställelse att jag nu slutar.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den här debatten, som föranletts av en motion. Anledningen till att jag över huvud taget tar till orda var att herr Hansson i Skegrie fann anledning att särskilt uppehålla sig vid ett nyligen fattat beslut. Jag skall inte gå in på det men får kanske erinra honom om att det väl skulle ha varit mer uppseendeväckande, om jag hade gått emot lantbruksnämnd, lantbruksstyrelse och gällande författning. Då hade det, herr Hansson, funnits anledning att ta upp en diskussion. Nu får vi tillfälle att fortsätta vårt samtal i morgon kväll på herr Hanssons hemmaplan, och därför skall jag spara diskussionen till dess. Då kommer vi kanske där att kunna diskutera Holms livsmedel. Måhända får vi göra det i en krets av jordbrukare som är familjeföretagare och som producerar mer än vad detta företag i Sörmland kommer att göra. Då skall vi fortsätta debatten med alla de konsekvenser som herr Hanssons i Skegrie resonemang kan få i detta avseende.

Jag skall således be att få avstå från att i dag ta upp en rad saker som annars skulle ha kunnat föranleda en kommentar från mig.

Herr **SUNDKVIST** (cp):

Herr talman! Jag har tidigare i utskottet haft tillfälle att med herr Persson i Skänninge diskutera huruvida mitt ställningstagande i lantbruksnäm-

den i Sörmland är särskilt yttrande eller en reservation. Skall man ge beteckningen reservation den innebörd som ordet har här i riksdagen, så är det fullt riktigt att det närmast är ett särskilt yttrande.

Det fanns dock en ganska god förklaring till att det blev ett särskilt yttrande. Vi tog upp denna fråga i lantbruksnämnden första gången den 29 augusti 1967. Vi hade varit ute vid företaget den 23 augusti, efter det att ansökan inkommit till lantbruksnämnden några dagar innan.

När vi för första gången tog upp frågan i lantbruksnämnden gjorde vi det för att diskutera den ur rent principiella synpunkter. Vi begärde av bolaget att det skulle redogöra för vilka möjligheter det fanns att klara av de sanitära angelägenheterna. När sedan protokollet kom, visade det sig att vi, utan att jag märkt det, hade fattat principbeslut om ett tillstyrkande. Då var det för sent att reservera sig, och följderna blev ett särskilt yttrande.

I och för sig är det inte av så stor betydelse om jag i ett särskilt yttrande har givit uttryck för en helt avvikande mening eller om jag gjort det i en reservation.

Det är fullt riktigt, som herr Persson i Skänninge sade, att jag i mitt särskilda yttrande kommit fram till att det inte borde vara möjligt för företaget att er hålla driftlån. Jag har nämligen inte helt samma åsikt som statsrådet Holmqvist om att man för att kunna följa gällande författning var tvungen att ge detta stöd. Tvärtom är jag ganska tveksam om huruvida den gällande författningen ger möjlighet att till detta företag i någon form lämna bidrag till själva byggnationen.

Innan ansökan om stöd hade kommit lantbruksnämnden i Södermanlands län till handa, hade en mycket stor del av byggnadsverksamheten påbörjats. Arbetet med en hel del av den byggnation för vilken man sökte lån var redan av-

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

slutat. Så stora anläggningar som det här gäller uppförs givetvis inte i en enda huskropp; man bygger anläggningen i olika huskroppar, och alla var kanske inte påbörjade. De var emellertid planerade i ett sammanhang, och det är detta förhållande som gör att jag anser att hela bygget var påbörjat.

Det finns även en annan punkt i författningen som kommer mig att känna mig tveksam om huruvida det författningsenligt kan utgå något stöd till själva byggnationen. I författningen står nämligen, att sökande som har möjlighet att finansiera sitt bygge utan stöd av staten inte skall lämnas stöd. Genom att driva byggnationen så långt innan statligt stöd söktes hade företaget klart bevisat att det hade möjlighet att klara sitt projekt utan statligt stöd. Företaget skulle alltså även från den synpunkten enligt författningen vara diskvalificerat att få statligt stöd.

Sedan vill jag också säga något om vad det kan bli för följder av att starta ett företag av detta slag. Det mest beklagliga med ett sådant företag är att man sätter in storproduktion i ett område där det redan råder stark överproduktion som medför stora problem. Jag är inte heller helt övertygad om att företag av denna typ med framgång kan konkurrera med vanliga jordbruk — om jag får använda det uttrycket. Denna min uppfattning bygger jag först och främst på att sådana rent fabriksmässiga företag som det här gäller blir oerhört känsliga för svängningar i konjunkturerna. En produktion i mindre skala på en lantgård är lättare att lägga om vid en konjunktursvängning, men en produktion i mycket stor skala måste man fortsätta med även om konjunktursvackan på grund av överproduktion inom området kommer att sträcka sig över tre—fyra år. Och under den tiden hinner det stora företaget att gå omkull. Jag anser det därför vara en mycket farlig väg att gå att satsa på en storproduktion av detta slag.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag emotser med stort intresse diskussionsträffen med herr statsrådet i morgon kväll. Men såvitt jag vet är jag inbjuden att då diskutera Arbete, trygghet och utveckling, inte speciellt jordbrukspolitik. Men det är möjligt att även jordbruket för en hel del människor kan inrangeras under begreppet trygghet. Det får vi väl höra i morgon kväll.

Jag håller med jordbruksministern om att det skulle ha väckt uppseende om han sagt nej till detta företag. Det kunde han helt enkelt inte göra, eftersom han har bundit sig genom vissa uttalanden. Jag förstår att det inte fanns någon »vej udenom».

Jag är dock tacksam i varje fall för den nedprutning som man gjort på denna punkt. Den visar att man inte är så alldeles övertygad om att det är riktigt att i dagens läge ge det stöd vi nu diskuterar.

Jag var också tacksam mot herr Persson i Skänninge när han sade att han skulle avsluta sitt anförande, ty hela det långa försvarstal som han höll för den fabriksmässiga produktionen var fullkomligt överflödigt. Jag har ju inte på något sätt bestritt att vad han syftade på går in under fjolårets riksdagsbeslut. Det är vi alla fullt medvetna om. Jag ifrågasatte bara om tidpunkten nu var den rätta för att ge så stort stöd till ett företag, när 80 procent av våra jordbruk, såsom jag påpekat, är under 20 hektar och behovet av rationalisering av dessa jordbruk är ännu mycket större.

Anledningen till att vi inte skall lämna ett sådant stöd är alltså i och för sig inte att företaget i fråga inte skulle ha en rationell produktion. Vi vet alla att företagsformen i detta avseende är likvärdig med rationella familj jordbruk. Den är dock inte rationellare än dessa. Vad jag vill ifrågasätta är hur beslutet överensstämmer med uttalandet under valrörelsen för två år sedan om att det

Åtgärder för att åstadkomma bärkraftiga och effektiva familj jordbruk

är nödvändigt att nedbringa överproduktionen med hänsyn till att den förorsakar jordbrukarna väldiga förluster. Nu ökar man trots detta förlusten med 2 miljoner kronor. Hur får man det att gå ihop? Det måste ändå vara någon ordning och reda i resonemanget.

Nu menar herr Persson i Skänninge att vi så länge jordbrukarna i vårt land inte inser faran med överskottsproduktionen måste dra in en del av jordbruksarealen. Men, herr Persson i Skänninge, genom fabrikmässig produktion kan man åstadkomma hur stora överskott som helst utan att ta i anspråk någon areal alls. Herrarna kan lägga ned all Sveriges odlade åker om ni vill och ändå åstadkomma ett besvärande överskott på animalier genom att bygga dylika fabriker. Det var inte de resultaten bland andra herr Persson i Skänninge och jag önskade nå när vi under sex år försökte knåpa ihop det aktuella jordbruksbeslutet.

Jag vill dock stryka under att detta inte är det viktigaste i denna debatt. Det viktigaste för mig är det sätt på vilket lantbruksnämnderna tenderar att tillämpa fjolårets riksdagsbeslut. Jag ifrågasätter starkt huruvida riksdagsbeslutets anda och mening följs.

Om man ger mycket stora krediter åt ett håll — åt stora jordbruk — kanske vi under lång tid får ha kvar alla de små. Det är inte meningen, ty det är de små jordbruken vi skall rationalisera först genom sammanslagning till större. Vi skall inte börja med att göra de stora jordbruken ännu större.

Herr Persson i Skänninge tycker att lantbruksnämnderna — såvitt han vet — tillämpar bestämmelserna på ett riktigt sätt. Jag vill nämna några exempel, som enligt min mening tyder på en felaktig tillämpning.

En ung jordbrukare ville köpa 60 tunnland på vad jag vågar kalla Sveriges bästa jord. Där fanns 16 tunnland utmärkt bete. Ett sådant jordbruk bedömdes såsom icke varande samhälls-ekonomiskt önskvärt eller bärkraftigt.

En annan jordbrukare — en ung pojke — ville köpa sin föräldragård på 40 tunnland och en morbrors gård på 20 tunnland, som låg vid sidan om. Han skulle alltså få 60 tunnland och avsåg att driva stor djurproduktion. Jorden var utmärkt och han tänkte odla vete och sockerbetor på den största delen. Detta projekt bedömdes såsom icke varande bärkraftigt. Han fick ingen kreditgaranti.

En annan jordbrukare arrenderade en kronoegendom på ca 100 tunnland. Han ville köpa sin föräldragård på 60 tunnland en halv mil därifrån — men han nekades kreditgaranti därför att det inte bedömdes som företagsekonomiskt lönsamt att göra investeringen! Det gällde dock sammanlagt 160 tunnland.

En godsägare, som har 1 300 tunnland, begärde att få köpa en gård, också den belägen en halv mil från huvudgården. Hans ansökan blev tillstyrkt.

Tycker herr Persson i Skänninge att bestämmelserna skall tillämpas på det sättet? I så fall har vi delade meningar om tillämpningen.

Herr Persson i Skänninge kan naturligtvis säga att det är svårt att bedöma dessa fall lösryckta. Men tendensen går i denna riktning, och jag menar att man tar sig alltför stora rättigheter när man tillämpar de beslut vi fattade. — Jag vill än en gång stryka under att riksdagen beslöt att det *successivt* skulle byggas upp bärkraftiga enheter. Det gör man inte på detta sätt — det gör man genom att lägga samman gårdar på 10, 15, 20 och 30 tunnland till större. Så har åtminstone jag för min del fattat riksdagsbeslutet i fjol.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Det är självfallet alldeles omöjligt för mig att veta om nämnden har följt tillämpningsföreskrifterna. Men möjligheten finns ju att anföra besvär över ett beslut och få ärendet prövat ända uppe hos Kungl.

Kreditgarantier till deltidjordbrukare

Maj:t. Då får man klarhet i huruvida bestämmelserna följts eller inte.

Herr Hansson i Skegrie säger att han är glad över att det gjorts prutningar. Ja, dessa prutningar har ju gjorts närmast därför att byggnationen — det vet herr Sundkvist — var påbörjad och i vissa fall t. o. m. färdig, och då skall kreditgaranti inte lämnas.

Jag vill bara säga till herr Sundkvist att det måste ha varit ett beslut som lantbruksnämnden första gången fattade i denna fråga. Det är klart att man kan göra misstag. Jag är beredd att godta den motivering som herr Sundkvist här har anfört, men det var ett beslut som nämnden fattade. Så har vi tolkat det i lantbruksstyrelsen, och jag förmodar att Kungl. Maj:t också har tolkat det så. Nu har styrelsen gått ned till tre miljoner och Kungl. Maj:t till fyra, alltså betydligt under det belopp som vi nu diskuterar.

Herr Hansson i Skegrie säger att det inte är påkallat för mig att hålla något anförande kring Holms livsmedel. Men, herr Hansson i Skegrie, det är ju det som denna motion egentligen handlar om. I motionen står bl. a. att enligt tidningspressen har det framkommit att vissa företag ämnar etablera sig i branschen. Holms Livsmedel hade då figurerat i tidningarna. Herr Hansson blir väl medlem av nästa regering, gissar jag, om de borgerliga vinner, och Dagens Nyheter blir väl organ för den nya regeringen. Denna tidning hade häromdagen en liten underledare, där man skrev att Kooperativa förbundet tänker nu etablera sig inom jordbruket. Det tycker vi, skriver DN, är riktigt därför att man skall bryta det monopol som jordbrukarna har på detta område. Det är alltså Dagens Nyheter's ord som jag har refererat.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Skänninge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Mossberger m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 81 ja och 95 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Mossberger m. fl.

§ 28

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner angående statligt stöd för kombinerat jord- och skogsbruk, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29

Kreditgarantier till deltidjordbrukare

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående kreditgarantier till deltidjordbrukare.

I de likalydande motionerna I: 287 av herr *Per Jacobsson* och II: 361 av

herr Larsson i Umeå *m. fl.* hade hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om förslag om sådan ändring i bestämmelserna om kreditgarantierna till jordbrukare att även deltidjordbrukare kunde komma i åtnjutande av dessa garantier.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 287 och II: 361 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Carl Eskilsson (h), Skärman (fp), Karl-Erik Eriksson (fp), Wikberg (cp), Hansson i Skegrie (cp), Eliasson i Moholm (h), Jonasson (cp), Berndtsson (fp) och Åberg (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 287 och II: 361 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ändring av bestämmelserna rörande statligt stöd till jordbrukets rationalisering i enlighet med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! I de motioner vi nu har att behandla föreslås att deltidjordbrukare skall ges möjligheter att erhålla statlig lånegaranti för investering. Denna fråga är inte ny; den diskuterades våren 1967 i samband med förslaget om riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, då det förelåg motioner i ämnet från såväl centerpartiet som högern och folkpartiet. Dessa motioner avslogs med mycket knapp majoritet.

De nuvarande förhållandena är inte tillfredsställande; det framgår av att denna fråga kommer upp på nytt. Enligt nu föreliggande regler kan inte en deltidjordbrukare erhålla kreditgaranti för inre rationalisering utan endast i samband med en större yttre rationalisering. På många håll föreligger inte möjligheter till tillköp. Yttre rationalisering genom trappvis företagna tillköp kan alltså ske endast mycket lång-

Kreditgarantier till deltidjordbrukare
samt, varigenom möjligheten till kreditgaranti bortfaller.

Varför skall en fastighet utestängas från sådana möjligheter, när den i en framtid kan utgöra en kärna till ett rationellt jordbruk och under över-skådlig tid ge sin innehavare en god utkomst?

Det förekommer också personer som har ett deltidjordbruk och ett säsongarbete i närheten. Detta är en mycket passande kombination. Varför skall de utestängas? Det kan också gälla deltidjordbrukare med en specialisering av ett eller annat slag.

Med kreditgaranti skulle en hel del kunna göras för sådana människor utan att det skulle kosta samhället någonting; vederbörande skulle tvärtom slippa stå i arbetslöshetskön, man skulle i många fall också slippa betala ut kontantbidrag till honom. Dessutom skulle kanske personen i fråga bli betydligt lyckligare, om han finge lånegaranti, så att han kunde fortsätta i sin vanliga gärning. Man kan givetvis även peka på en rad andra åtgärder som i detta sammanhang är intressanta, exempelvis bostadsfrågan.

Klart är alltså att den stelhet som råder i systemet bör opereras bort. Majoriteten i utskottet har avstyrkt motionen. Här föreligger en reservation, vari hemställs om bifall till motionerna, och jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Den befolkningsuttuning som ägt rum på landsbygden har under de senaste åren skett i mycket snabb takt. Det enda som man kan säga har varit återhållande är väl den grupp av jordbrukare som har kunnat kombinera sin näring med arbeten i närbelägna orter.

Det är en mycket stor grupp av människor som bor kvar på sina gårdar och som pendlar in till närbelägna arbetsplatser på större orter. Detta förhållande har haft till följd att trycket på bo-

Kreditgarantier till deltidjordbrukare

stadsmarknaden inte har blivit fullt så stort som det annars skulle ha blivit.

Med den brist på bostadsmarknaden som nu råder måste man väl säga, att man haft större nytta av att dessa människor kunnat bo kvar på sina gårdar och ändå utföra sina arbetsinsatser på de olika arbetsställena. De har dessutom utgjort en reservarbetskraft både för landsbygdssdelen och för tillfälliga behov inom tätorterna. Denna form av rörlighet har varit av mycket stort värde, samtidigt som landsbygdssdelen har kunnat behålla ett befolkningsunderlag i en del regioner och med detta även kunnat behålla en viss storlek av den samhälleliga servicen. De samhällsinvesteringar som har gjorts inom dessa områden har därför kunnat utnyttjas på ett bättre sätt.

Kombinationen med jordbruk och ibland fasta anställningar eller deltidsanställningar, vad det nu kan vara, har för en hel del av dessa människor utgjort ett väsentligt villkor för deras försörjning. Rationella jordbruk är ur alla synvinklar önskvärda. Målsättningen är att få största möjliga produktion med minsta möjliga arbetsinsats. Detta åstadkommer man genom att mekanisera och rationalisera, vilket i sin tur får till följd att det fordras vissa kapitalinsatser. Den regeln torde väl gälla vare sig ett jordbruk är stort eller litet, att man genom att rationalisera och mekanisera kan vinna större avkastning per arbetad timme.

Vad reservanternas här vill är att deltidjordbrukare skall få kreditgarantier för rationaliseringsåtgärder. Lösningen med kreditgarantier är för statsverkets del, såsom herr Jonasson sade, en både billig och bra lösning, då själva investeringen i och för sig är självbärande. Ur samhällssynpunkt måste det dessutom vara värdefullt, att de investeringar som redan har gjorts i möjligaste mån utnyttjas. En nedläggning av deltidjordbruken skulle dessutom innebära att samhällskostnaderna skulle

ställa sig onormalt höga för den kvarvarande befolkningen, ty man måste anta att det, även om dessa deltidjordbruk skulle försvinna, ändå blir ett visst befolkningsunderlag kvar, som måste ges den service som är erforderlig.

Man kan väl säga att deltidjordbrukaren gör en dubbel insats genom att utnyttja sin fritid och familjemedlemmarnas insatser för att komma i ett högre inkomstläge. Både stat och kommun har nytta av dessa insatser. Man får ett bättre skatteunderlag och därigenom större inkomster för kommunerna och även för staten.

Vi vet att många människor vill bo kvar på landsbygden och driva deltidjordbruk. Därför tycker jag att de bör ges möjligheter att med hjälp av statsgarantier rationalisera sin jordbruksdrift och få bättre avkastning av den. Deltidjordbrukarna är en rörlig grupp ur arbetsmarknadssynpunkt och utgör en synnerligen värdefull tillgång i samhället. Att behandla denna grupp så ogint, som utskottsmajoriteten vill, måste enligt min uppfattning vara ett mycket stort misstag. Dessa människor är nyttiga i allra högsta grad, inte bara därigenom att de kan skapa sig inkomster genom sitt extra arbete, utan också genom att skapa inkomster för samhället.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERNDTSSON (fp):

Herr talman! Enligt förra årets riksdagsbeslut bör tillkomsten och fortvaron av stödjordbruk ej längre främjas genom ekonomiskt stöd. Otvivelaktigt kommer denna typ av jordbruk, som tidigare kallades stödjordbruk eller arbetarsmåbruk, fortsättningsvis inte att spela någon särskilt stor roll. Därom vittnar den pågående utvecklingen.

När man emellertid fastslår, att så-

som stödjordbruk i detta sammanhang bör betraktas även deltidjordbruk, vill jag i likhet med flera andra anmäla min reservation. Enligt min mening talar starka skäl för ett bevarande av lämpliga deltidjordbruk. Den alltmer rationaliserade driften och maskinavvändningen gör det möjligt för många att skaffa en välkommen inkomstförstärkning genom att utföra annat arbete vid sidan av gårdens skötsel på den tid de friställs från jordbruket. Deltidjordbrukarna representerar på så sätt en form av elasticitet hos näringslivet och rörlighet hos arbetskraften, som det allmänna har all anledning att slå vakt om.

Inte minst det senaste årets utveckling på arbetsmarknaden visar detta. Hänsyn borde tagas, inte bara till produktionen utan även till den möjlighet till bosättning sysselsättning i denna form ger. Deltidjordbruket utgör i många fall framtidsdugliga jordbruksenheter, som kanske behöver kompletteras för att en gång bli bärkraftiga och som under alla omständigheter bör hållas kvar i drift. Nu utstänges de dock från de fördelar som statliga lånegarantier kan ge.

Jag tror, herr talman, att man såväl vid riksdagsbehandlingen av denna fråga förra året som vid utskottsbehandlingen i år inte riktigt gjort klart för sig vad som menas med deltidjordbruk. Det har enligt mitt sätt att se ingenting med gångna tiders stödjordbruk att göra. Där höll man på sina små jordbruksdelar en eller två kor. Deltidjordbruket i dag är oftast av den storleksgrupp, som tidigare kallades familjejordbruk, och det är inte ovanligt att dessa brukningsdelar har 20 till 30 tunnland åkerjord, ja, i vissa fall ännu mera. Självfallet kan en familj med moderna jordbruksmaskiner sköta en mycket större areal nu än förr och därigenom få tid över till annat arbete.

Men även inriktningen av driften beroende på gårdens läge, ekonomihusens

Kreditgarantier till deltidjordbrukare

storlek, det egna intresset och fallenheten gör att deltidjordbruket kan vara av mycket varierande storlek.

Det förekommer ofta att andra näringar hämtar sin reservarbetskraft — både manlig och kvinnlig sådan — från brukarna av dessa deltidjordbruk. Denna arbetskraft är mycket eftertraktad. Ur servicesynpunkt utgör denna grupp av kombinerade hantverkare och jordbrukare ett värdefullt tillskott. Exempel härför finns många, inte minst från mitt hemlän. Starka skäl talar för att denna grupp av yrkesutövare bör stimuleras att fortsätta sin verksamhet och erhålla samhällets stöd härför.

Den nuvarande utvecklingen med att bevilja statslån till fläsk- och äggproduktion i industriell skala och samtidigt utestänga stora grupper av våra deltidjordbrukare från samma förmån kan ur samhällssynpunkt inte vara riktig. Kombinationen jordbruk och skogsbruk samt ett kompletteringsarbete i hela den utsträckning som de ekonomiska och praktiska möjligheterna medger bör tas till vara, och det torde för stora grupper av mindre jordbrukare vara ett livsvillkor att så sker. Kreditgarantier till denna grupp torde ur samhällets synpunkt vara en billig form av stöd.

Men även andra synpunkter talar för att vi bör bevara så mycket som möjligt av odlingsmark och jordbruk i våra bygder. Detta blir ett led i vår naturvård och säkerligen den billigaste metoden för samhället att bevara och förvalta det ljusa och vackra landskap vi har. Endast på det sättet kan dessa marker förbli attraktiva för fritidsbebyggelse och rekreation — en levande bygd. Lika väl som det för närvarande kan utgå statsanslag för plantering av skog på åkerjord borde samhället kunna hålla sådan jord fri från skog.

Samtidigt bör framhållas att en person som lämnar jordbruket kan få statligt bosättningslån. Varför skall han då inte kunna få kreditgaranti för att köpa

Kreditgarantier till deltidjordbrukare

ett mindre jordbruk, som även tjänar som boplats?

Deltidjordbruken bör i hela samhällslets intresse få bestå och accepteras som en företagsform så länge det finns människor som önskar bruka dem och som i denna boendeform finner en tillfredsställande miljö med trivsel och frihet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utlåntandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Mattsson* (cp) och *Carlshamre* (h).

Herr *JOHANSON* i Västervik (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag kan göra det med hänsyn till att de talare, som tidigare yttrat sig, framhållit att riksdagen föregående år i samband med att man drog upp riktlinjerna för den kommande jordbrukspolitiken hade att behandla även den fråga som nu diskuteras.

Det förefaller emellertid, som om de som yttrat sig i denna fråga skulle ha den uppfattningen att de som bedriver dessa stödjordbruk skulle vara fullständigt utestängda från möjligheterna att få krediter i den händelse staten inte ställer kreditgarantier. Det förhåller sig väl inte på det sättet. De som har sin huvudsakliga utkomst av annan sysselsättning har väl möjlighet att få lån på grund av att de vid sidan om jordbruket har en inkomst som bör ge dem kreditvärdighet.

Det finns enligt mitt förmenande ingenting sakligt nytt, som har inträffat i denna fråga, om man inte bör beakta vad herr Hansson i Skegrie framförde om en viss rädsla för att vi kan få ett för jordbrukarna inkomstreducerande överskott av de produkter det här gäller och jag förmodar att dessa överskott inte minskas, om man ger kreditgarantier även åt dem som har dessa s. k. sidjordbruk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *JONASSON* (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanson i Västervik sade, att dessa deltidjordbrukare i alla fall har möjlighet att få krediter på annat håll.

Ja, vad vet vi om det? Det kanske de kan få i vissa fall. Men vad som är avgörande är att om de får en kreditgaranti, så får de också en billigare ränta, och det är den lättnaden som jag tycker att man väl kan unna dessa människor som gör en god insats i samhällslivet.

Herr *LINDSTRÖM* (s):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till utskottets hemställan. Men trots den framskridna timmen kan jag ändå inte underlåta att försöka ta ner kammarens ledamöter från denna fritidstorparfolkets himmel, som har målats upp här i eftermiddag. Jag skulle känna mig otillfredsställd om jag inte fått göra det innan jag lämnar talarstolen.

Mittenpartiernas resonemang klaffar ju inte. Här står en av deras mest framskjutna representanter, den ärade ordföranden i jordbruksutskottet, och beskärmar sig över det produktionsöverskott som vi har, och nu har en lång rad av hans själsfränder sprungit upp här och tyckt att jordbruket skall få fortsätta och bidra till detta överskott.

Inte heller i övrigt stämmer resonemang, eftersom ett ofullständigt jordbruk vilket bedöms som en kärnfastighet i ett blivande bärkraftigt jordbruk inte är utestängt från ett statligt stöd i form av kreditgarantier. Den saken är vi väl överens om.

Man kan också fråga sig om det är ett mänskligt sätt att exploatera arbetskraft, att dessa människor först skall göra sitt fulla arbetsskift på en annan arbetsplats och sedan åka hem och sköta detta deltidjordbruk. Det kanske är styggt av en gammal man

att säga det, men jag tycker att man har anledning hysa vissa misstankar om att det är hustruplågare som kommer att utnyttja dessa möjligheter, om de ställs till förfogande.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta denna utläggning mycket längre, men så mycket måste jag säga att när jag har hört detta resonemang från mittenpartiernas sida, tycker jag att det är en rätt missbildad morot som de går ut i valrörelsen med, när de har varit framme här. Jag tycker att de borde skaffa sig en mer adekvat partibeteckning. Jag tillåter mig att komma med förslaget »söndagstorparfolkpartiet». Det namnet skulle täcka såväl det agrara och socialliberala som även det konservativa inslaget i denna mixtur.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERNDTSSON (fp):

Herr talman! Det är väl inte tid att ta upp någon debatt med herr Lindström, men början och slutet på hans anförande var sådant, att jag i alla fall vill säga några ord till honom.

Han började med att tala om »fritidstorparfolkets himmel». Jag skall ta ett litet exempel från Bohuslän. Vi har en stuveriarbetarfackförening i Uddevalla som har ungefär hundra medlemmar. Av dessa är 30 fast anställda. De övriga 70, som är bosatta på olika håll i länet, är deltidsanställda på så sätt, att de arbetar vissa dagar i veckan. Det är en omtyckt arbetskraft, och de är viliga att komma både vinter och sommar de dagar det behövs. De hade i fjol en genomsnittlig inkomst på ungefär 10 000 kronor för detta sitt arbete. Inkomsten kan variera år från år, mest beroende på hurudana vintrarna är.

De har alla gårdar av det slag som vi förut kallade för familj jordbruk, d. v. s. gårdar på 20 à 30 tunnland. En sådan areal är numera väl liten för att de skall kunna försörja sig och sin familj på den. De får då en sidoinkomst, och

Kreditgarantier till deltidsjordbrukare

på det sättet klarar de sitt levebröd. Men inkomsten blir ibland så pass hög, att de inte kan få det rationaliseringsstöd som annars skulle utgå till dem.

Jag vill hålla ord och inte tala längre. Jag vill bara sluta med att säga, att det inte alls är fråga om något söndagstorparfolk, utan om vanliga enkla människor som har ett deltidsarbete vid sidan om jordbruket.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag tycker att herr Lindström talade alltför nedsättande om denna grupp av människor. Det här är inte så mycket att skoja om! Det är dock människor som vill göra rätt för sig i samhället och som vill göra en extra arbetsinsats. Det finns ingen anledning att kalla dem hustruplågare eller något i den stilen.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det är synd att dra ut på tiden med den här debatten, men jag har inte yttrat något nedvärderande om någon. Om möjligheter ges så finns det folk i våra tätbygder som skulle vilja köpa sommartorp — t. o. m. TV hade ju reklam häromkvällen för vad som finns att köpa ute i bygderna. Men skulle det bli möjligt för dem att få kreditgaranti, så skulle dessa människor många gånger komma att bli käppar i hjulet på den rationalisering som vi var överens om här i fjol, i stort sett åtminstone.

Om mitt uttryckssätt tolkas som något nedsättande om någon viss befolkningsgrupp, så är det i så fall inte första gången, herr Larsson. Jag har blivit missförstådd många gånger, men jag har aldrig haft något ont av det.

Sedan vill jag till herr Berndtsson säga, att han må ha sin tro om vilka grupper som skulle komma att utnyttja de här möjligheterna, men jag måste få ha min. Och jag tror jag att jag står mera på verklighetens mark än vad han gör.

Måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill bara till herr Lindström ha sagt, att vad beträffar partinamnfrågan så kanske man kan hitta på något kortare namn. Den saken kanske vi kan sköta om själva.

Sedan måste jag bara konstatera, att herr Lindström sade här i talarstolen att han ville beteckna deltidsjordbrukarna som hustruplagare. Jag vill till herr Lindström bara säga, med den livserfarenhet som han borde ha, att det som en man och en kvinna gemensamt ger sig in i det skall man inte betrakta som plågeri, om det är frivilligt!

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Jonasson vet lika bra som jag, att det är mycket som en man och kvinna ger sig in i som slutar med hustruplågeri, även om det är aldrig så frivilligt!

Till sist vill jag bara säga att kärnfrågan för mig är den: Skall vi här införa någonting som kan bli en broms på den jordbruksrationalisering, som vi är i full färd med och som är den enda framkomliga vägen för morgondagens jordbrukare?

Vi skall komma ihåg, att det är de unga som träder till. De vill inte gå bakom en häst, de vill ha moderna grejor. Det kan de inte få med mindre än att ett större brukningsunderlag åstadkommes. Inför vi något som bromsar upp denna utveckling, gör vi ungdomen en björntjänst.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller

jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av herr Carl Eskilsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 90 ja och 80 nej, varjämte 4 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 30

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner angående anpassning av jordbrukets rationaliseringsstöd till konjunkturen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 31

Måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om måltider för gamla och handikappade inom skolbespisningen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 91 av herrarna *Johan Olsson* och *Svanström* samt II: 128 av herrarna *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte rekommendera kommunerna att beakta möjligheterna att

inom skolbespisningen bereda tillfälle för gamla och handikappade att erhålla daglig måltid.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 91 och II: 128 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Med stöd av vad jag anfört i motionen nr 128 i denna kammarberedning ber jag att få yrka bifall till de likalydande motionerna I: 91 och II: 128.

Herr **JOHANSSON** i Växjö (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 91 och II: 128; och biföll kammarberedningens utskottets hemställan.

§ 32

Åtgärder mot den ökande brottsligheten

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motion om åtgärder mot den ökande brottsligheten.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **NYBERG** (fp):

Herr talman! I den motion som behandlas i detta utskottsutlåtande har jag föreslagit att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att allsidigt undersöka orsakerna till den ökande brottsligheten och föreslå de åtgärder som utredningen kan föranleda. Allmänna beredningsutskottet har av-

Åtgärder mot den ökande brottsligheten

styrkt med hänvisning till de många utredningar som redan pågår. Några ledamöter i utskottet har dock avgivit en blank reservation, och jag får väl tolka detta så, att de velat anlägga en något mera positiv syn på frågan än utskottet i övrigt har gjort.

Jag tvekar icke, herr talman, att säga att motionen berör ett av de allra största och svåraste problem som vi i vårt samhälle har att brottas med. Brottsligheten fortsätter att stiga, och framkommer några tendenser till minskning, så är de endast tillfälliga. Jag skall inte här anföra några siffror som belyser utvecklingen. Jag hänvisar till dem som finns i motionen och som refereras i utskottsutlåtandet. Dessa siffror, vilka utan tvekan måste betecknas som skrämmande, är hämtade ur justitiedepartementets statförslag för nästa år. Jag vill också erinra om att denna fråga tagits upp även tidigare under denna riksdag — bl. a. under remissdebatten och vid behandlingen av anslagen till polisorganisationen. Går man utanför riksdagen kan man även konstatera, att den stigande brottsligheten och de problem av skilda slag som denna skapar hör till de mest diskuterade frågorna. För att använda ett något slitet uttryck anser jag mig ha rätt att påstå, att motionen är väckt i ett mycket angeläget ärende.

Frågan är, herr talman: Vad skall man göra? Vilka åtgärder skall sättas in för att vända utvecklingen i en mera gynnsam riktning? Jag har ett intryck av att man angriper denna svåra problematik i en känsla av vanmakt. Denna känsla har kanske också funnits i allmänna beredningsutskottet, eftersom motionen ägnats ett så kortfattat utlåtande. Situationen är ju den att vi här under årens lopp diskuterat en rad olika utvägar och genomfört en rad olika åtgärder för att tränga brottsligheten tillbaka men nödgats konstatera att det icke lett till avsedda resultat. I dag befinner vi oss väl närmast i det

Åtgärder mot den ökande brottsligheten

läget att vi vet varken ut eller in. Vi söker efter olika medel och möjligheter men vet inte om de leder till målet.

Det är i den känslan, herr talman, som jag har väckt denna motion. Jag känner väl till de utredningar som pågår och den forskningsverksamhet som förekommit eller igångsatts. I motionen hänvisar jag till en rad olika kommittéer och arbetsgrupper som sysslar med olika sidor av detta problemkomplex. Utskottet har ju också erinrat om detta. Men jag har ställt mig frågan: Är detta tillräckligt? Dessa olika utredningar har dock relativt begränsade uppgifter. Den tanke som ligger bakom motionen är att en samlande — eller som utskottet säger »övergripande» — utredning skulle tillsättas för att ta upp till granskning de avsnitt som inte berörs av pågående utredningar.

Jag medger att detta först och främst skulle bli en forskningsuppgift. Jag har i motionen framhållit att det finns åtskilliga problem som ännu icke är klarlagda men som kan ha stor betydelse när det gäller att få fram effektiva samhällsåtgärder. En viss exemplifiering lämnas i motionen, och jag skall icke upprepa den här. Vidare har jag framhållit att man måhända kan få värdefulla erfarenheter genom att studera åtgärder som vidtagits i andra länder. En del sådana finns redovisade, men de är tydligen icke fullständiga.

Effekten av förebyggande insatser borde också närmare studeras, så att samhällets stöd kunde sättas in på de områden där de bevisligen leder till positiva resultat. Det är möjligt för att icke säga troligt, herr talman, att vi i långt större utsträckning och med långt större generositet än tidigare från samhällets sida måste stödja de aktiviteter, särskilt bland ungdomen, som bevisligen har en positiv effekt. Jag vill här som exempel nämna den religiösa verksamheten, nykterhetsarbetet och idrotten.

Därutöver anmäler sig den mycket svåra frågan: Är vi inne på rätt väg när det gäller samhällets reaktioner mot brottsligheten, i synnerhet de grova brotten? Kriminalvårdsstyrelsen har i sitt remissyttrande över motionen bl. a. hänvisat till att den nya brottsbalken ännu icke prövats tillräckligt länge för att man skall kunna avgöra om några väsentliga ändringar i den grundläggande lagstiftningen nu bör vidtagas i brottsförebyggande syfte.

Det ger mig anledning att erinra om det arbete som utfördes inom strafflagberedningen, vars betänkande i stort sett ligger till grund för den nya brottsbalken. I denna beredning var man mycket angelägen om att få fram en mera human men dock effektiv lagstiftning. Man ville utmönstra straffbegreppet ur lagstiftningen, och tonvikten skulle i stället läggas vid sådana begrepp som skydd och vård. En viss skärpning skedde i justitiedepartementet men icke på något avgörande sätt.

Jag var som ledamot av strafflagberedningen helt med på dessa tankegångar, och jag har icke avlägsnat mig från dem. Samtidigt märker man dock att krav på skärpta straff håller på att växa fram. En sådan kraftfullare samhällsreaktion kan bli så stark, att den icke kan ignoreras. Vi befinner oss här i en så osäker situation, att den kräver allra största uppmärksamhet, och, herr talman, även denna omständighet ligger bakom den av mig väckta motionen. Jag vill emellertid ännu en gång understryka att jag innerligt hoppas att de principer som varit vägledande för den nya brottsbalken icke skall visa sig vara förfelade.

Jag vill till sist, herr talman, framhålla att jag med mitt förslag icke avsett att förhindra eller fördröja delreformer på det område som här diskuteras. Sådana måste genomföras i all den omfattning som vi finner vara motiverad. Vad jag velat ha fram är en samlande utredning, ett samlat grepp

Nyttiggörande av hushålls- och industriavfall

om detta stora problemkomplex med syfte att i första hand ta upp de avsnitt som ännu inte är klarlagda och att på längre sikt bevaka frågan i dess helhet. Jag tror att vårt folk väntar att vi här i riksdagen tar verkliga krafttag på detta område, sådana krafttag som läget kräver.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Då jag begärde ordet i denna fråga var anslag uppsatt om att det skulle bli kvällsplenium; nu skall jag inte hålla det anförande jag hade tänkt.

Jag delar i huvudsak de åsikter som herr Nyberg här fört fram, men jag delar också den tveksamhet som utskottsutlåtandet vittnar om. Från utskottets sida tycks man emellertid nästan vara litet rädd för utredningar. Men frågan är, om inte en stor del av människorna i detta land väntar att vi här i riksdagen skall finna något sätt att hjälpa dem.

Jag fick i förra veckan som grupporsband en liten skrift från en för mig obekant församling; varför den hade lagts i min brevlåda vet jag inte. På första sidan av denna skrift stod som rubrik över en artikel, troligen skriven av prästen i församlingen: »Och den mörknande framtid är våra barns?» Jag delar den oro som skribenten där uttrycker, när han talar om att »de samhällsupplösande och nedbrytande krafterna just nu arbetar mer målmedvetet än någonsin», och om den hedniska livsstil som gör att människorna inte blir sundare och starkare utan i stället människovrak.

Men jag undrar ändå om vi inte redan har en utredning klar, nämligen i en ganska känd bok, Bibeln. Där står det bl. a.: Där profetia ej finnes, blir folket tygellöst. Jag undrar också, om inte botemedlet kan ligga i det gamla ordspråk som stod ovanför dörren till den realskola där jag en gång gick in

för att avlägga examen: Guds fruktan är vishetens begynnelse.

Jag vet inte hur man skall bära sig åt för att få det ordet tillämpat i samhället, men till slut skall vi väl ändå komma dithän att vi i detta ord har ett hjälpmedel och ett botemedel — inte så att alla människor skall lyckas i livet men så att trenden brytes och förhållandena blir bättre.

Herr talman, det var bara detta jag just nu ville säga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 33

Nyttiggörande av hushålls- och industriavfall

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motion om utredning angående nyttiggörande av hushålls- och industriavfall.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 934 av herr Jansson *m. fl.* hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabbutredning och förslag till åtgärder för att av hushålls- och industriellt avfall framställa gödningsmedel och byggnadsmaterial.

Utskottet hemställde, att motionen II: 934 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Då jag finner det mindre lämpligt att nu motivera min motion, vill jag bara yrka bifall till denna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

**Interpellation ang. internationellt samarbete till förhindrande av luftföroreningar —
Interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag**

dels ock på bifall till motionen II: 934; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 34

Interpellation ang. internationellt samarbete till förhindrande av luftföroreningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LOTHIGIUS** (h), som yttrade:

Herr talman! Miljövårdsdebatten har på ett glädjande sätt skjutit fart i vårt land. Det är glädjande så till vida att man inom alla politiska partier och instanser tycks vara beredd på ökad satsning för att åstadkomma ett renare samhälle. Framför allt har vatten- och luftvården kommit att tilldraga sig en stor uppmärksamhet. Dessa två områden är emellertid inte endast ett nationellt problem, utan också i mycket hög grad frågor med internationell räckvidd. De luftföroreningar som förekommer i vårt land har således i mycket hög grad sitt ursprung från industriområden i andra länder, framför allt i Mellaneuropa.

Strävandena efter förbättrade luftförhållanden har lett till allt högre skorstenar, vilket samtidigt som det medfört förbättring i närheten av föroreningskällan har gjort att luftföroreningarna i dag föres avsevärt längre bort från ursprungskällan än tidigare.

Sverige befinner sig enligt vetenskapsmännen i en alldeles speciellt ogynnsam situation enär vårt land huvuddelen av året ligger under de luftströmmar som tidigare passerat över Europas största koncentrerade industriområden. Dessa luftströmmar har mottagit en stor del av de föroreningar som dessa områden lämnat ifrån sig.

Våra klimatiska förhållanden gör att nedsläppet i Skandinavien, och då särskilt i de norra delarna av Sverige, tor-

de vara alldeles särskilt stort, samtligt som assimilationen och nedbrytningen icke sker tillnärmelsevis med samma intensitet som på de varma breddgraderna. Vi befinner oss alltså i den olyckliga situationen att föroreningar här kan lagras i stället för att snabbare nedbrytas.

Då emellertid debatten om luftföroreningarna inte bara är en företeelse i vårt land, utan debatt om dessa borde föras minst lika intensivt i andra delar av den industrialiserade världen, finns det skäl antaga att man inom rimlig tid borde kunna åstadkomma internationella överenskommelser för att förhindra ett ökat utsläpp av luftföroreningar.

Det bör ligga i svenskt intresse att så skyndsamt som möjligt försöka åstadkomma ett sådant internationellt samarbete dels inom ramen för redan befintliga internationella organisationer, dels också i vissa fall genom förhandlingar direkt med berörda länder.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga för att få till stånd ett ökat internationellt utbyte på luftvårdsforskningens område?

2. Vilka vägar har man från regeringens sida prövat för att få till stånd ett ökat internationellt samarbete för förhindrande av luftföroreningar beroende på föroreningskällor i andra länder?

Denna anhållan bordlades.

§ 35

Interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag

Ordet lämnades på begäran till

Fru **RYDING** (vpk), som yttrade:

Herr talman! Överenskommelse om

Interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag

permitteringslön träffades i samband med den centrala uppgörelsen den 7 april 1964 mellan SAF och LO, och detaljerade bestämmelser om permitteringslön trädde i kraft den 1 september 1964. Dessa bestämmelser kan emellertid kringgås på olika sätt; bl. a. kan arbetaren avskedas i stället för permitteras. Enligt nämnda avtal skall permitteringslön utgå under tio dagar för ett år. Karenstiden för arbetslöshetskassan är fem dagar, och alltså kan permitteringslön för kassamedlem utgå två gånger under samma år. För icke arbetslöshetsförsäkrad arbetare kan permitteringslön utgå under tio dagar i följd.

Om arbetaren icke blir permitterad utan avskedad kan AGB-försäkringen träda till. För att komma i åtnjutande av avgångsbidrag, som är 100 kronor per anställningsår, måste man ha arbetat tio år vid företaget, vid avskedandet ha fyllt 50 år eller, om man inte uppnått denna ålder, ha varit anställd vid företaget så lång tid att anställningstid plus levnadsår sammanlagt uppgår till 65. Såväl permitteringslön som avgångsvederlag är alltså nu omgärdade med »höga staket», och det är många olika faktorer som måste passa in om dessa självklara rättigheter skall träda i funktion. Om t. ex. ett företag erbjuder ett annat och många gånger sämre betalt arbete inom samma koncern — det kan vara 100 mil från hemorten — och arbetaren vägrar att ta detta arbete och i stället blir avskedad utgår icke något avgångsvederlag. Det skall dessutom föreligga driftsmässiga förändringar vid företaget om avgångsvederlag skall kunna ges.

I den tid vi lever i, med struktur- omvandling och otrygghet i arbetslivet, är det nödvändigt att en förbättring sker för att verkligen garantera arbetaren något av den trygghet som han nu inte har i sin anställning. Ett lämpligt sätt vore att vidtaga lagstiftningsåtgärder på dessa områden och kanske i

första hand se till att en utredning kommer till stånd omgående för att klargöra förutsättningarna för en sådan lagstiftning. Men det hastar, och ytterligare tidsförlust får enligt min uppfattning icke uppstå.

Med stöd av vad jag anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att ta några initiativ till lagstiftning vad det gäller permitteringslön och avgångsvederlag?

Denna anhållan bordlades.

§ 36

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skivelse, nr 9, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

§ 37

Anmäldes följande motioner:

nr 1098, av herr *Nelander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m., samt

nr 1099, av herr *Wennerfors m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Dessa motioner bordlades.

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Umeå (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hem-

ställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., och nr 81, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 17 innevarande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 39

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Nordstrandh* (h) till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående den ökade skuldsättningen i anledning av studiemedelssystemet.

§ 40

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.49.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 4 april

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. åtgärder för att avhjälpa tjäl- och översvämningsskador i Värmland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Ståhl har frågat mig, om jag vill medverka till att de svåra tjäl- och översvämningsskador, vilka drabbat och isolerat flera trakter i övre och norra Värmland, snarast avhjälpas.

Tjäl- och översvämningsskador av varierande svårighetsgrad inträffar i samband med snösmältningen så gott som varje år i olika delar av landet. För att vägarna efter sådana skador skall bli provisoriskt trafikabla krävs några dagars upptorkning. Under förutsättning av torr väderlek beräknas trafiken komma i gång denna vecka på de unge-

fär 30 mil vägar i Värmland som herr Ståhl syftar på.

Vidare anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag skulle gärna ha framfört ett hjärtligt tack till min vän kommunikationsministern för det svar jag fått, men det kan jag inte med bästa vilja i världen göra. Det är nämligen inte mycket att tacka för.

Svaret är missvisande på många sätt. Om någon i kommunikationsdepartementet hade tagit kontakt med vägförvaltningen i Värmlands län, så skulle man ha fått besked om att det inte förhåller sig så som det står i svaret. Först och främst är det inte bara 30 mil vägar som är avstängda. Det är 30 mil som är totalavstängda, men 140 mil vägar är avstängda för all lastbilstrafik. Hela näringslivet i skogsbygderna där uppe ligger sedan bortåt 14 dagar lamslaget.

Svar på fråga ang. åtgärder för att avhjälpa tjäl- och översvämnings-skador i Värmland

Vägdirektören i området sade till mig i telefon för en stund sedan — jag ringde nämligen upp honom för att höra hur vägarna ser ut i dag — att det självfallet har blivit någon förbättring efter de senaste nätternas kyla, »men jag har inte sedan 1920-talet sett vägar i sådant tillstånd som nu på de stora, icke permanentade länsvägarna», sade han. »De är som upplöjda leråkrar; man vägar inte ge sig ut på dem», tillade han.

Detta beror på — och det är dit jag vill komma — att man har för knappa anslag för det vägunderhåll som vi bl. a. diskuterade i går. I Värmland har man 29 miljoner kronor till normalt vägunderhåll, om jag minns rätt, och därutöver får man 2,5 miljoner kronor till förstärkt vägunderhåll. Men de pengarna förslår inte alls i nu rådande situation. Denna fråga är sålunda mycket allvarligare än man tydligen bedömt den i departementet.

Eftersom jag här har fått svar på bara en enkel fråga får jag nu inte hålla på längre att utveckla detta allvarliga tema. Därför vill jag sluta med att säga, att om kommunikationsministern hade skickat någon av sina vederhäftiga medhjälpare i departementet att studera förhållandena i det område det här gäller — och det är i stort sett likadant på gränsen vid Kopparbergs län — så skulle vederbörande ha funnit att man där uppe befinner sig i ett särskilt utsatt läge. Tyvärr är heller inte prognoserna särskilt gynnsamma, eftersom snömängden på den norska sidan är mycket stor — det är den däremot inte på den svenska sidan — varför man dess värre måste räkna med att de svåra vägskadorna i år blir mera långvariga än de brukar vara.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Som jag framhållit i mitt svar inträffar tjälkadorna på vägarna — vilka vi har särskilt besvär

med i vårt land — med olika styrka i olika delar av landet varje år. Generellt kan man väl säga — och där stöder jag mig på uppgifterna från vägverket — att vi är så gott rustade att vi bör kunna bemästra svårigheterna på så kort tid som vägverket uppgivit. Jag har självfallet inhämtat upplysningar från vägverket.

Jag vill tillägga att jag inte skall tveka att skaffa mig ytterligare informationer vad gäller de förhållanden herr Ståhl nu redovisat. Men vägverket har upplyst mig om att det, under förutsättning av torr väderlek, borde vara möjligt att klara saken under denna vecka. Det är ju så att om man skall kunna påbörja reparationerna, så förutsätter det vissa väderleksförhållanden — annars är det nästan meningslöst att ge sig på vägskadorna. Jag utrepar emellertid att jag kommer att göra mig närmare underrättad om de uppgifter som herr Ståhl här lämnat.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Självfallet sätter jag stort värde på att kommunikationsministern tar detta på allvar och skickar ut någon att studera saken. Det gäller detta område nu men det kan gälla ett annat område en annan gång.

För mig står det klart att problemet hänger samman med frågorna om ett effektivt och förstärkt underhåll av vägarna. Den vägpolitik som vi i stort sett i enighet för innebär ju att vi främst tänker på den del av vägbeståndet som har den största belastningen — de 30 procent av väglängden som har 70 procent av trafiken, om jag så får uttrycka mig. Men en stor del av det andra vägbeståndet, som spelar en så stor roll för vår ekonomi, för vårt näringsliv och för dem som har sin utkomst i ifrågavarande bygder, råkar i glömska.

De uppgifter som statsrådet Lundkvist fått från vägverket tyder enligt min mening på att man inte är riktigt å

Svar på fråga ang. åtgärder för att avhjälpa tjäl- och översvämningsskador i Värmland

jour med det dagliga läget ute i de olika delarna av landet. Det kan man väl inte heller vara. Men att den bedömning som statsrådet här givit uttryck åt är för schablonartad råder det inget tvivel om. Jag är tacksam om statsrådet lämnar de mer allmänna bedömningarna på avstånd åsido och går problemen in på livet, ser på dem med egna ögon och bildar sig en uppfattning om dem. Jag är övertygad om att bilden då blir en annan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Justerades protokollen för den 27 nästlidne mars.

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1098 och 1099.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lothigius* (h), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående internationellt samarbete till förhindrande av luftföroreningar, samt

fru *Ryding* (vpk), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om samordning i mottagarlandet av projekt för utvecklingsbistånd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motion,

nr 60, i anledning av motioner om visst tillgodoräknande av fackskola som praktik, och

nr 61, i anledning av motioner om gymnasial utbildning i Strömstad och om inrättandet av ett gymnasium i Simrishamn;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m., och

nr 31, med anledning av motioner rörande beskattningen av inkomst från grus-, torv- eller lertäkt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående förfarandet vid bodelning i anledning av hem- och äktenskapsskillnad,

nr 23, i anledning av motioner om dels obligatorisk förarplatsförsäkring, dels förarplatsförsäkring för av stat och kommun ägda fordon,

nr 24, i anledning av motion om en fast organisation för offentlig försvarare i brottmål, och

nr 25, i anledning av motioner om vidgad revisionsplikt för företag;

tredje lagutskottets memorial nr 39, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motioner angående viss omläggning av skördeskadestyddet,

nr 16, i anledning av motioner an-

gående införande av ett system med skördeskadeförskott,

nr 17, i anledning av motioner angående upprätthållande av jordbruksproduktionen i norra Sverige, och

nr 18, i anledning av motioner angående anslag till mjölktransporter inom glesbygdsområden.

§ 6

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av garantin för exportkredit;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av uppgörelse om ändring av överenskomsten med Finland den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 157, i anledning av motioner om komplettering av skolbetyg;

nr 158, i anledning av motion om anpassning av skrivundervisningen till datatekniken; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 132, till Konungen, angående val av styrelse för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond för tiden den 1 april 1968—31 mars 1971;

dels till riksdagens förordnande, nr 133, för professorn herr Torgny Segerstedt

att under nämnda tid vara ordförande i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

dels till riksdagens förordnanden, nr 134—143, för

professorn herr Axel Gösta Ekman,
professorn herr Arne Vilhelm Engström,

professorn herr Sven Ingvar Svennilsson,

riksbankschefen herr Per Valfrid Åsbrink,

fröken Astrid Bergegren,

fru Elisabet Sjövall,

herr Per Olof (Olle) Reinhold Dahlén,

herr Bo Nils Olof Martinsson,

fröken Blenda Maria Ljungberg, och

herr Nils Theodor Larsson

att under samma tid vara styrelseledamöter i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

dels ock till riksdagens förordnanden, nr 144—154, för

riksantikvarien herr Sven Birger Fredrik Jansson,

professorn herr Karl Gustaf Lennart Hjelm,

professorn herr Bengt Erik Gustafsson,

docenten herr Johan Lennart Holm,
bankdirektören herr Kurt Gustaf Adolf Eklöf,

herr Hans Hagnell,

herr Kaj Åke Björk,

herr Per Hilding,

herr Tage Nils Johansson,

herr Gunnar Sigfrid Wallmark, och

herr Erik Hugo Grebäck

att under samma tid vara styrelsesuppleanter i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 79, med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.,

nr 82, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.,

nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.,

nr 87, med förslag till lag med vissa

bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m., samt

nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående familjepension åt f. d. extra tjänstemannen i riksgäldskontoret Nils Wigrens efterlevande maka Helfrid Wigren.

§ 9

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående anslag för budgetåret 1968/69 till atomenergiverksamhet samt teknisk provning och standardisering, motionen nr 1100, av herr *Ståhl*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m., motionen nr 1101, av herr *Nelander m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, motionerna:

nr 1102, av herr *Ståhl*,

nr 1103, av herr *Wennerfors m. fl.*,
och

nr 1104, av herr *Werbros*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret, motionen nr 1105, av herr *Ståhl*.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Josefson* i Arrie (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående dispensen från vissa bestämmelser om långa fordon och fordonskombinationer.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.41.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 5 april

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 28 nästlidne mars.

§ 2

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn har frågat om jag är villig medverka till att lantbruksnämnderna ges möjlighet att bevilja ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift, när det ur landskapsvårdande synpunkt anses angeläget.

Enligt gällande bestämmelser kan statligt stöd lämnas till olika åtgärder vid animalieproduktion i samband med betesdrift. Sådant stöd utgår dock endast om produktionen bedöms bli lönsam. Enligt vad jag inhämtat har i åtskilliga fall stöd utgått till fårskötsel och köttproduktion med ungnöt som haft betydelse för landskapsvården. Det ekonomiska lönsamhetskravet har dock ej eftersatts. Jag vill tillägga att fårskötseln under de senaste åren ökat i betydande omfattning.

Frågan om att hålla landskapet öppet när allmänna skäl talar för detta faller inom ramen för naturvårdspolitiken. Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t uppdragit åt naturvårdsverket att följa inverkningarna från landskapssynpunkt av minskningen av jordbruksarealens omfattning och att lantbruksstyrelsen och naturvårdsverket håller nära kontakt med varandra i denna fråga.

Vidare anförde:

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation, även om jag nödgas konstatera att svaret enligt min mening inte innehåller någon lösning på det problem jag aktualiserat, alltså hur vi på bästa sätt skall komma till rätta med de olägenheter som den ganska omfattande nedläggningen av åkerarealen har skapat ur naturvårdssynpunkt. De problemen kommer att bli ännu mer besvärande i framtiden.

Som jag framhållit i min interpellation kräver strukturförändringarna inom jordbruket att landskapsvärden ägnas större uppmärksamhet. Under de senaste fem åren har åkerarealen minskat med cirka 40 000 hektar om året, och prognoser tyder på att nedläggningstakten kommer att öka ytterligare i framtiden. En icke ringa del av den åkerareal som nedlagts under det senaste decenniet ligger för närvarande outnyttjad. Detta gör det ännu mera nödvändigt att naturvårdsproblemen uppmärksammas mer än hittills.

Det råder ingen tvekan om att landskapsbilden kommer att förändras radikalt genom den strukturförändring som pågår och som gör att det öppna landskapet växer igen. Jag förutsätter att även jordbruksministern inser detta. Risken är att landskapet förfulas genom att åkrarna förbuskas och vi får busksly i stället för öppna fält.

Om vi alltså är ense om att natur- och landskapsvårdande åtgärder måste vidtagas, så är frågan hur vi bäst skall komma till rätta med problemen. I min interpellation har jag tillåtit mig peka på situationen i mitt hemlän — och den

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

kan vara densamma i andra delar i landet — där det nu pågår en omfattande igenbuskning, inte minst i den vackra Siljansbygden. I lantbruksnämnden och även i kommunerna är man oroad av den utvecklingen, och vissa beredskapsarbeten har satts in på röjning och liknande. Men detta kan bara tillfälligtvis hålla landskapet öppet.

Dessutom är sådana åtgärder ganska kostsamma. Det finns uppgifter som tyder på att det kan kosta upp till ett par tusen kronor per hektar. Men oavsett kostnadernas storlek är det väl ingen som bestrider att det i många fall blir billigare och effektivare om landskapsvården kan ske på ett naturligt sätt, d. v. s. så att befolkningen håller djur på bete. Med betesdrift kan man hålla sådana områden fria som det ur landskapsvårdande synpunkter bedömes som angeläget att hålla öppna. Detta problem borde då kunna lösas utan några mera konstlade grepp.

Jag vill, herr talman, citera något av det som anfördes i lantbruksnämndens i mitt hemlän remissyttrande över 1960 års jordbruksutrednings betänkande, där det heter på följande sätt: »I delar av Kopparbergs län förekommer för närvarande en stark igenväxning (förbuskning) av inägor. Ur landskapsvårdande synpunkt förekommer en relativt stor satsning av allmänna medel i form av buskröjning, som tillfälligtvis håller naturen öppen. Nämnden är övertygad om vikten av de landskapsvårdande åtgärderna men ifrågasätter om det icke från det allmännas sida skulle vara billigare om landskapsvården kunde ske på ett naturligt sätt. Att med statligt stöd ur rationaliseringsanslaget stimulera till en extensiv betesdrift, där det ur allmän synpunkt är angeläget att landskapet hålls öppet, anser nämnden vara ett särskilt skäl att bevilja statsbidrag till sådana inre rationaliseringsinsatser. En förutsättning för sådant stöd bör vara att landskapsvården blir billigast på detta sätt och vi-

dare att behovet av landskapsvård är dokumenterat.»

När det gäller frågan om behovet av att ur landskapsvårdande synpunkt hålla vissa arealer öppna är vi överens — något som också framgår av naturvårdsverkets råd och anvisningar rörande landskapsvårdande åtgärder — om att det för åkrar, ängar och hagar, som tagits ur produktionen men som ur naturvårdssynpunkt bör bevaras, inte är tillräckligt med röjningsåtgärder, kombinerade med kemisk behandling av stubbar och skott, för att bibehålla ett öppet och tilltalande landskap.

Det uttalas i naturvårdsverkets råd och anvisningar bl. a. följande: »För att vegetationen i botten- och fältskiktet skall få en önskad sammansättning fordras här, förutom röjningsåtgärder, oftast även slätter och/eller betesgång. Som betesmarker skulle vissa av dessa områden kunna utnyttjas på ett meningsfullt sätt. Lokaliserings- och arronderingsförhållandena är härvid avgörande. Kan röjningar inom dessa igenväxande odlings- och betesmarker inte kombineras med slätter och/eller betesgång, är det tveksamt om de över huvud taget bör komma till stånd.»

Vi är på det klara med att en betydande del av den åkerareal som tas ur produktionen bör planteras med skog. En del av den bör dock ur det allmännas synpunkt hållas öppen. Vi är vidare överens om att omfattningen av de olika typerna av arealer naturligtvis är en fråga, som skall avgöras av naturvårdsorganen. Därför har jag synnerligen svårt att förstå varför jordbruksministern tydligen anser lantbruksnämnden icke vara ett lämpligt organ att koppla in på detta område.

Jag har över huvud taget svårt att förstå varför lantbruksnämnden, som ändå har en betydande sakkunskap på detta område, inte ens är inkopplad i det samråd som förekommer mellan länets naturvårdande organ och skogs- och naturstyrelsen vid behandlingen av frå-

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

gor om beredskapsarbeten o. d. Jag har inte denna inställning därför att jag är ledamot av en lantbruksnämnd eller skogsvårdsstyrelse. Jag är inte ledamot av något sådant organ, utan jag ser frågan ur den synpunkten att lantbruksnämnden ändå har en betydande sakkunskap på området. F.ö. finns kontakt med länsstyrelsen genom att det är landshövdingen som är ordförande i nämnden.

Jag måste ställa en fråga till jordbruksministern, som tydligen inte anser att det är nödvändigt att ändra eller komplettera 1967 års principbeslut rörande lantbruksnämndernas verksamhet. I kungörelsen om lantbruksnämndernas rationaliseringsstödjande verksamhet anges när undantag kan göras från de generella reglerna — det gäller t. ex. torrlägningsföretag. Man kan då fråga av vilken anledning det inte skulle kunna finnas en bestämmelse som medger undantag från de generella riktlinjerna när det gäller naturvårdssynpunkterna.

Ett av de krav som ställs för att garantilån och statsbidrag skall kunna beviljas av lantbruksnämnd är ju att verksamheten skall vara bevisligen lönsam. En annan bestämmelse innebär att garantilån inte ges till innehavare av stödjordbruk eller deltidjordbruk. Vad betyder det? Jo, det betyder att i de fall, då betesdrift av ifrågavarande slag är nödvändig för att en viss areal skall kunna upprätthållas på — lägg märke till detta — det billigaste och effektivaste sättet, krävs att verksamheten är bevisligen lönsam. Om så inte är fallet står alltså det allmänna utan möjlighet att göra någonting via lantbruksnämnden, t. ex. i form av ett garantilån till enkla byggnader och till stängsel för ungnöten eller fåren eller i form av ett visst statsbidrag.

Skall vi vara så oförnuftiga att vi av något slags prestigeskäl icke utnyttjar denna möjlighet? Jag vore tacksam om jordbruksministern kunde klara ut det-

ta problem för mig, ty jag förstår inte varför man av något slags principiella skäl, som är mycket svårgripbara, skall behöva avstå från en åtgärd som i och för sig är billigare och effektivare än andra åtgärder.

Låt mig så, herr jordbruksminister, gå över till det andra problemet. Vi har ju i Kopparbergs län rätt betydande områden där igenbuskningsproblemet är speciellt stort. Det är områden med en stark ägosplittring och de domineras till antalet av stöd- och deltidjordbruk. Vad betyder i det fallet den kungörelse som gäller för lantbruksnämnderna? Jo, den betyder att en småbrukare som arbetar i skogen, inom industrin, som chaufför, i en verkstad eller vad det vara må — vederbörande driver jordbruket som deltidjordbruk — inte kan få ens ett garantilån till stängsel, enkla byggnader e. d. Hur skall man kunna förklara för dessa människor att det är otänkbart att de skall få sådant garantilån, även om det är den enklaste sak i världen att bevisa att det vore den effektivaste och även ur kostnadssynpunkt fördelaktigaste formen av landskapsvård?

Varför skall man fortsätta att ha vattentäta skott mellan de naturvårdande myndigheterna och lantbruksnämnderna, som onekligen har stor sakkunskap på området? Lantbruksnämnderna är vana att handlägga ärenden om stödåtgärder och de kan väl bedöma avgränsningen mellan jordbruksdrift i vanlig mening och det som kan vara nödvändigt ur landskapsvårdande synpunkt. Varför skulle inte lantbruksnämnderna kunna medverka till att göra upp mer översiktliga planer för markanvändningen i sådana här fall? Lantbruksnämnderna skulle ju kunna upprätta förslag till områden som anses nödvändiga att upprätthålla ur landskapsvårdande synpunkt. Jag understryker, för undvikande av varje missförstånd, att jag inte tänkt mig att lantbruksnämnderna skulle avgöra vilka arealer som

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

skulle komma i fråga för sådana här åtgärder, utan det anser jag att de naturvårdande myndigheterna skall bestämma, naturligtvis i samråd med lantbruksnämnderna. Men lantbruksnämnderna skulle alltså främst få förtroendet att föreslå och praktiskt genomföra åtgärderna.

Jag behöver inte påpeka att detta är ett ytterst allvarligt problem, inte minst i det län jag räknar som mitt hemlän. Detta problem är av stor betydelse dels med tanke på trivseln, dels med tanke på värdet av att landskapet i önskvärd utsträckning bibehålles sådant att bygderna är attraktiva för turismen och för andra delar av vårt näringsliv.

Jag vore mycket tacksam om jordbruksministern närmare ville utveckla sina synpunkter i detta avseende och jag skulle vara mycket glad om han kunde ge något löfte om att en omprövning av arbetsuppgifternas fördelning härvidlag skall göras.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn behövde verkligen använda många ord för att ställa denna mycket enkla fråga: Varför får inte lantbruksnämnderna sköta naturvården i detta land?

Jag skall försöka svara på frågan, och jag vill börja med att läsa ur den nya instruktion som gäller för lantbruksnämnderna i fråga om tillämpningen av rationaliseringskungörelsen. Där står: »Där starka allmänna skäl talar för att en bygd bör hållas öppen men igenbuskning eller skogsplantering trots detta kan väntas, bör nämnden där så är möjligt och ur allmän synpunkt önskvärt samt i mån av resurser söka bidra till att förutsättningar för rationell jordbruksdrift uppkommer. Detta kan ske genom rådgivning och ekonomisk planering vad gäller bl. a. produktionsinriktningen och bistånd vid sammanförande av större arealer under gemensamt brukande. Det senare kan

ske antingen genom enskilda brukares tillköp eller tillarrendering eller genom bildande av sammanslutningar för gemensam animalieproduktion eller betesdrift. Man bör dock hålla i minnet att för exempelvis rationell köttproduktion med ungnöt eller får fordras dels goda naturliga förutsättningar för foderproduktion, dels avsevärda sammanhängande arealer.»

Jag tror man skall ha klart för sig att jordbrukspolitiken och lantbruksnämndernas verksamhet skall drivas utifrån de synpunkter som gäller när man vill främja näringens utveckling. Vi kan exempelvis när det gäller fårskötsel inte bortse från att det måste ett ganska betydande antal får till för att driften skall bli lönsam, vilket kräver ganska stora arealer.

Jag vill dessutom peka på ett annat förhållande som lägger hinder i vägen, nämligen att vi verkligen inte har lyckats väcka tillräckligt stort intresse för fårkött här i landet. Tidvis har vi kunnat avsätta produktionen, men andra gånger har det varit svårt. Jag är medveten om att den företagna ökningen av fårstammen kommer att ställa oss inför problem. Vi måste vidta åtgärder för att göra fårköttet mer attraktivt. Vi kan förmodligen inte räkna med möjligheten att kunna exportera under särskilt gynnsamma betingelser.

Vi får se dessa frågor också ur det totala jordbrukets synpunkt. Om vi skulle lägga uppgiften att driva landskapsvård hos lantbruksnämnderna med den förutsättningen att de kunde bortse från det ekonomiska resultatet, eftersom naturvården är så väsentlig, skulle vi säkerligen komma att få andra problem, vilka i och för sig kunde bli mycket besvärliga för det svenska jordbruket i dess helhet.

Det finns naturligtvis mycket man kan fundera över på detta område. Jag förstår inte varför herr Eliasson inte framhållit de insatser som arbetsmarknadsstyrelsen gör i landskapsvårdande

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

syfte; 2 miljoner kronor satsades under ett år på enbart landskapsvårdande uppgifter. Det är ett mycket betydande belopp, herr Eliasson, jämfört med den totala satsningen för exempelvis animalieproduktionen i hela det svenska jordbruket.

Herr Eliasson klagar över att det inte förekommer kontakter. I Kopparbergs län brister det tydligen. Jag har eljest en känsla av att man, när man har utsett dessa naturvårdsråd i länen, har varit angelägen att få med representanter för olika områden. Jag beklagar om det inte har blivit en sådan lösning i Kopparbergs län. Att jordbrukarna har ställts utanför anser jag vara felaktigt. Naturligtvis bör de vara representerade både som markägare och som över huvud taget intresserade i detta sammanhang.

Att det förekommer kontakter mellan naturvårdsråden och lantbruksnämnder och skogsstyrelser är alldeles självklart. Man har mycket ofta anledning att samråda kring dessa frågor. De program som har presenterats och de översikter som är lämnade inom vissa län visar hur intimt detta samarbete har varit mellan naturvårdsråd och regionala statliga myndigheter.

Jag skulle vilje be herr Eliasson i Sundborn att närmare precisera vad han är ute efter. Han vill att landskapsbildningen skall bevaras, men redan detta ger oss ett problem. Hur skall det landskap se ut, som vi skall slå vakt om? Tänker herr Eliasson på de bygder, som man på 1920-talet förändrade genom att röja skogen och bygga egnahem och arbetarsmåbruk och vilkas öppna marker en generation har vant sig att betrakta som någonting naturligt? Har vi ansvaret för att gripa in och försöka bevara dem? I så fall måste vi kanske bibehålla sådana jordbruk, som aldrig någonsin har varit lönsamma utan i dag står som ett minne av en felaktig satsning, som gjordes en gång i tiden då man hade brist på arbetstillfällen, stor fattigdom och

relativt små anspråk på tillvaron. Vem skall vi anlita när det gäller att göra en bedömning av vad som är värdefullt? Skall kanske skogen få ta tillbaka dessa marker?

Det säger sig självt att detta är en mycket svår fråga att ge svar på. Det skulle vara högst olyckligt, om vi överlämnade åt lantbruksnämnderna att försöka göra dessa bedömningar. Vi kan gå så långt, som det antydes i instruktionen, att dessa synpunkter skall vara med och att lantbruksnämnden i sådana fall där det finns behov verkligen skall undersöka om det finns möjligheter att göra någonting. Då måste det emellertid vidtas åtgärder som är vettiga även från jordbruksproduktionens synpunkt, d. v. s. de skall inte komma att belasta jordbruksnäringen i dess helhet. Det är en riktig utgångspunkt.

Det är uppenbart att om vi följde herr Eliassons önskemål skulle vi kunna föra över hans resonemang på många andra områden. Lantbruksnämnden skall enligt herr Eliasson inte bara göra en ekonomisk bedömning utan också ta andra hänsyn, bl. a. till naturvården. Det finns många andra omständigheter som även kan böra beaktas. Detta leder emellertid till orimligheter. Jordbruksrationaliseringen drabbas av kostnader som inte alls hör dit.

Utvecklingen har ändå varit god under senare år. Vi har verkligen sett vår jordbrukspolitik som en satsning för att åstadkomma en rationell näring, som kan ge god försörjning åt utövarna av yrket och som också kan ha ett mera långsiktigt värde. Att ge ett litet bidrag på några hundra kronor om året till en småbrukare, därför att han lovar att hålla marken öppen och buskarna borta genom att ha några får som betar där, skulle kanske för några år skyla över situationen. Anspråken måste emellertid komma att höjas efter hand, om han inte skall tröttna. Jag tror att detta är en fullständigt felaktig utgångspunkt.

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

Om herr Eliasson verkligen ömmar för detta, tycker jag att den rätta vägen att gå vore att väcka en motion i ärendet. Att tolka in ett nytt innehåll i gällande författning, som ju är tillkommen för att tillgodose de synpunkter jag har beskrivit, anser jag vara en fullständigt felaktig metod för att söka lösa problemet.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå jordbruksministerns senast uttalade synpunkt, att man kanske hade bort motionera i denna fråga, men tyvärr hann jag inte få fram handlingarna så att jag kunde göra det. Dessutom hyser jag den uppfattningen, att det i detta hus oftast är ganska svårt att få igenom några motionsförslag. Med hänsyn till den, som jag tycker, ganska onyanserade debatt som har förts omkring detta problem och de »vattentäta skott», som tycks finnas mellan lantbruksnämnden och de naturvårdande organen, har jag ansett det vara bättre att aktualisera frågan genom en interpellation, i förhoppning att vi till ett kommande år skall kunna få fram något förslag och påverka de organ som sysslar med frågorna och som är underställda jordbruksministern.

För undvikande av missförstånd vill jag gärna betona att jag inte hört några klagomål över bristande samråd och kontakt från lantbruksnämnden i mitt hemlän eller från andra organ på jordbrukarsidan, vilken dessutom är representerad i naturvårdsrådet. Vad jag har sagt är att jag är förvånad över att i naturvårdsverkets rekommendation om hur det landskapsvårdande arbetet bör skötas på länsplanet med bl. a. samråd står ingenting om lantbruksnämnden. Där står, att planerna lämpligen upprättas kommunvis och att planarbetet bör »utföras av skogsvårdsstyrelsen i samråd med länsstyrelsen (naturvårdssektionen), landsantikvarien, eventuellt annan sakkunnig samt berörda kommu-

ner». Det finns mig veterligt inte ett ord där om samråd med lantbruksnämnderna.

Nu måste jag ändå säga att jordbruksministern, trots att vi så länge har talat om landskapsvårdande åtgärder, tydligen ännu inte har riktigt klart för sig vad jag menar. Jordbruksministern säger, att om man vill bevara landskapsbilden så behöver detta inte innebära att all åkerareal måste hållas öppen. Nej, men det har jag inte sagt heller!

Sedan frågade jordbruksministern: Vem skall avgöra det? Det är inte lätt att avgöra, om bara en del av åkerarealen skall hållas öppen. — Ja visst, men så är det väl med all verksamhet i samhället. I alla miljöfrågor tvingas man att ta ställning och bestämma i vilken omfattning man skall göra en insats. Det är väl inte svårare för länsstyrelsen och naturvårdsverket att ta ställning till detta. Rönjningsarbete o. d. kräver uppgörande av en plan. Det är ju inte fråga om att varje åkerbit som taget ur produktionen skall vara betesfält för ungnöt eller får; det är inte detta frågan gäller. Jag har heller aldrig talat om att lantbruksnämnden skulle avgöra på vilken areal eller i vilken kommun en sådan verksamhet skall bedrivas. Detta bör naturvårdsorganet bestämma på länsnivå eller riksnivå. En lantbruksnämnd bör naturligtvis hjälpa till att göra upp planer för arbetet men avgörandet i vilken omfattning det skall ske bör träffas icke av lantbruksnämnden utan av naturvårdsorganen. Det praktiska genomförandet av de uppgjorda arbetsplanerna kan däremot lämpligen ske genom lantbruksnämnderna.

Det är alltså inte meningen att »blanda ihop» jordbrukspolitik och naturvårdsåtgärder. Även om jag på den punkten har en annan uppfattning än jordbruksministern, nämligen att dessa områden hör samman, är det inte fråga om att lantbruksnämndernas vanliga verksamhet skall ändras av detta skäl.

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

Avsikten är att lantbruksnämnderna på detta område skall handla efter direktiv av naturvårdsorganen.

Å ena sidan är man beredd att satsa på landskapsvårdande åtgärder — samhället har bl. a., såsom jordbruksministern sade, nu satsat ett par miljoner på röjningsåtgärder.

Å andra sidan avvisar man varje tanke på att välja former för genomförandet av dessa åtgärder som är de mest praktiska och ur kostnadssynpunkt fördelaktiga. Kraven på att det till varje pris skall vara lönsamt hindrar lantbruksnämnden från att göra en insats efter naturvårdsorganets bedömande.

Vad som inte minst är besvärande för mitt eget län, herr jordbruksminister, är den omständigheten att det inte får ges garantilån eller rationaliseringsstöd över huvud taget till deltidjordbruk och stödjordbruk. Om naturvårdsorganen säger att i delar av Leksand eller Rättvik sker den ur både kostnadssynpunkt och allmänna synpunkter bästa landskapsvården genom att man har tillgång på betesdjur, bör alltså inte den omständigheten att i dessa bygder förekommer många s. k. deltidjordbruk eller stödjordbruk, vilkas ägare har sådana djur, hindra lantbruksnämnden från att vidta dylika stödåtgärder på de områden som naturvårdsorganet har uttalat sig för.

Jag hoppas att jordbruksministern har förstått mina intentioner. Jag kan förstå om jordbruksministerns tidigare synpunkter vilar på en missuppfattning. För mig är det endast fråga om att åstadkomma en rent praktisk lösning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn delar ju min uppfattning att det kanske hade varit lämpligast att aktualisera frågan i motionsform. Herr Eliasson hann inte bli färdig med en motion, och därför valde han att interpellation

svägen ta upp frågan. Jag tror att det finns anledning för herr Eliasson att återkomma, så att frågan blir prövad på det inträngande sätt som man brukar göra i utskotten.

Men, herr Eliasson, om en bygd ter sig särskilt värdefull för allmänheten och den bygden håller på att förändras genom att jordbruket lägges ned eller på grund av andra ingrepp som sker, brukar inte detta i så fall ge genljöd? Har man då ett naturvårdsråd som handlar som det bör handla, märker detta råd självfallet denna förändring och aktualiserar frågan om vad som kan göras. Jag föreställer mig att man där bör kunna ta kontakt med lantbruksnämnden och säga: Har ni inte möjlighet att i ert arbete i denna bygd göra något av betydelse? Enligt min mening ligger rätt stora förutsättningar i ett sådant samarbete. Vi kan inte med nuvarande utgångspunkter för vår jordbruksrationalisering utan vidare säga att nämnden då kan handla på det sättet att den sätter sig över de ekonomiska förutsättningarna. Men även med den utgångspunkten kan man uppnå mycket positiva resultat, om man finner att det föreligger ett allmänt intresse för att just denna bygd ägnas uppmärksamhet.

När man har löst in ett område och betalat intrångsersättning, har man i några fall ansett det vara så angeläget att man gjort ett reservat av området. Samtidigt har man sagt: Det är viktigt att vi får behålla kvar ett jordbruk. Man har även fått någon där att förbinda sig till att fortsätta att driva sitt jordbruk. Denne skall då se till att marken betas o. s. v.

Det går att lösa frågan på det sättet, men därmed menar jag inte att det är ett sätt som kan bli allmängiltigt, ty vi kan inte alltid göra reservat av områdena. Men jag antar att frågan för eller senare kommer att aktualiseras, om vi inte någonstans i vårt land måste försöka att bevara några jordbruk med

Svar på interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

de driftsformer och med den teknik som i dag hör det förgångna till. Jag håller det inte för uteslutet att detta också är något som kan komma att aktualiseras. Det skulle visst kunna vara motiverat. Men dessa åtgärder är undantag. I stort bör vi eftersträva att jordbruket utvecklas men att man samtidigt så långt som möjligt anpassar denna utveckling så att man även kan tillgodose intressena i fråga om landskapsvård. Hittills tror jag att man lyckats ganska väl med denna uppgift.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det är den principiella frågan, hur man på det mest ekonomiska sättet under vissa förhållanden skall lösa naturvårdsproblemet, som intresserar mig, och jag skall anföra ett exempel.

Om länsmyndigheter, naturvårdsmyndigheter etc. anser att det vore värdefullt att exempelvis 100 hektar mark vid Siljan bevaras, anser jag det rimligt att olika alternativ undersöks för att på billigast möjliga sätt lösa problemet. Man undersöker vad det kostar att manuellt utföra vissa röjningsarbeten, vidta vissa besprutningsåtgärder o. d. och kommer kanske fram till att det kostar 25 000—30 000 kronor. Men man undersöker också vad ett alternativ med betande djur, ett kollektivbete, kostar. Det kanske då visar sig att man inte av dem, som äger djuren, kan ta ut avgifter som täcker alla kostnader, utan det kvarstår en restpost på 10 000 kronor. Då tycker jag det är rimligt om de myndigheter, som skall svara för naturvården, prövar de olika alternativen och säger: Om detta arbete med manuell arbetskraft, besprutningsåtgärder etc. utföres kostar det kommunen 25 000—30 000 kronor, men om vi går in för ett kollektivbete kostar det kommunen 10 000 kronor. Skall man då av principiella skäl säga att man inte får välja alternativet med betande djur, eftersom det inte är i överensstämmelse med de

jordbrukspolitiska ambitionerna? Det tycker jag är orimligt.

I fråga om det fortsatta planeringsarbetet i samhället måste vi komma fram till en sådan ordning att de beslutande myndigheterna kan välja mellan olika alternativ. I dag är möjligheterna här till alltför få. Kommunala myndigheter eller staten ger en expert i uppdrag att söka lösa ett problem. Sedan skall politikerna ta hänsyn till vad experterna kommit fram till. Politikerna är inga fackmän — de faller lätt för experternas resonemang. Jag tror att vi måste ha ett annat system som medger att olika alternativ ställs mot varandra, om vi ekonomiskt skall kunna lösa de svåra problem som samhällsutvecklingen kommer att ställa i fortsättningen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag delar i huvudsak herr Grebäcks åsikter, som han även belyste med praktiska exempel. Jag vill understryka för jordbruksministern att jag betraktar det som självklart att man, som herr Grebäck sade, vid planeringen försöker få en så rationell och lönsam produktion som möjligt; det är själva utgångspunkten. Men författningen får inte, som den nu gör, resa absoluta hinder för en insats som naturvårdsmyndigheterna bedömer som önskvärd.

Jag har gjorts uppmärksam på att bland andra herr Grebäck och herr Tobé väckt motioner som ligger ganska nära den interpellation som jag har framställt till jordbruksministern. När dessa motioner behandlas får vi se om det går att få förståelse för dessa synpunkter. Jag har emellertid med min interpellation velat dra upp problemet, och jag får väl återkomma om motionerna inte bifalls.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Den här debatten har ju till stor del kommit att gälla de förhållanden kring Siljan som uppmärk-

Svar på interpellation ang. den s. k. svartlistningen av fiskevatten

sammats på sistone. Men när man diskuterar dessa frågor, kommer man inte ifrån att naturvården — om man ser den som det centrala — dels har ett egenvärde, dels är ett inslag i kulturvården. Den saken har berörts något i debatten, men det väsentliga och det som blir alltmer aktuellt — naturvården som ett hänsynstagande till friluftslivet, både det fasta och det rörliga — har kanske inte berörts tillräckligt mycket.

I detta avseende har man problem framför allt i storstadsområdena. Jag skall ta ett litet exempel. I Stockholms skärgård lägger man ned små skärgårdsjordbruk, eftersom de inte är lönsamma ur jordbrukssynpunkt. De beten dessa jordbruk hade ute på småöar utnyttjas inte längre, och det leder till att dessa småöar växer igen. Buskagen blir så tät, att varken människor eller djur kan komma upp på öarna — man kan gå längs stranden men inte komma längre in på dem. Vad detta betyder för det rörliga friluftslivets möjligheter i detta område är ganska uppenbart.

Jordbruket måste här användas som ett hjälpmedel i naturvården och för att öka möjligheterna till ett rörligt friluftsliv. I storstadsregionerna och i områdena kring storstadsregionerna pågår en omfattande exploatering av jordbruksfastigheter för fritidsbebyggelse. Vid några tillfällen har man gjort försök att behålla ett levande jordbruk i centrum av ett sådant exploateringsområde och uppfört fritidsbebyggelse i en ring runt denna kärna. Det blir ett utomordentligt attraktivt fritidsområde, där man har ett levande jordbruk — ett slags levande Skansen att tillgå, kanske man kan säga. Det är alldeles uppenbart att ett sådant jordbruk inte är ekonomiskt lönsamt. Det kan alltså i detta fall bli tal, inte om jordbrukspolitik, utan om naturvårdspolitik, varvid man använder jordbruket som ett hjälpmedel i naturvården. Just på detta område måste tekniken utvecklas, och man måste använ-

da det kunnande som finns inom jordbruket.

Det finns alltså ett starkt behov av samordning av jordbrukspolitik och naturvårdspolitik. Den motion som herr Eliasson i Sundborn nämnde blev alltså avslagen här i kammaren. I det utskottsutlåtande, som behandlade denna motion, pekade man — något motsägelsefullt tycker jag — dels på detta inte var en jordbrukspolitisk fråga, dels på att jordbruksinstanserna hade ett visst ansvar för dessa frågor. I utskottsutlåtandet hänvisades också till den modellplanering i ett kommunblock som pågår.

Det är väl alldeles uppenbart, att skall man kunna utveckla naturvården och framför allt den del av naturvården som är en förutsättning för det rörliga friluftslivet, så måste man arbeta med jordbruksteknik som ett hjälpmedel, och då är sambandet så uppenbart och klart, att det inte går att separera frågorna från varandra på det sätt som i viss mån skett här i debatten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. den s. k. svartlistningen av fiskevatten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Grebäck har ställt vissa frågor angående konsekvenserna för fritidsfisket av att fisken i vissa vatten på grund av kicksilverförorening förklarats olämplig som människoföda.

Från bl. a. fiskevårdssynpunkt kan det vara önskvärt att fritidsfisket fortsätter i kvicksilverförorenade vatten. Från vissa håll har framförts tanken att man i stället för att oskadliggöra fisk fångad i sådana vatten skulle kunna använda den som föda åt icke livsmedelsproducerande djur, t. ex. pälsdjur. Om

Svar på interpellation ang. den s. k. svartlistningen av fiskevatten

detta är ett lämpligt förfaringssätt är dock svårt att säga.

Frågan om ersättning till den som skadats av kvicksilverhaltig fisk ankommer på domstol att pröva och får avgöras enligt allmän skadeståndsrättslig praxis.

Avgift för fiskearrende kan enligt fiskearrendelagen nedsättas, om fisket på grund av bl. a. vattenförorening i hög grad försämrats. Enligt vattenlagen kan ägare till fiskevatten föra talan om ersättning för skada som uppkommit på grund av vattenförorening.

Social- och veterinärstyrelserna meddelar råd och anvisningar till hälsovårdsnämnderna rörande de vattenområden där fisken bör förklaras som otjänlig till människoföda. Nämnderna beslutar i frågan, varvid bl. a. gränserna för sådana vattenområden skall anges.

Som framgått av vad jag sagt är handläggningen av de frågor som berörs i interpellationen redan reglerad i gällande författningar. Jag kan därför inte finna att det behövs någon utredning i detta avseende. Däremot bör alla ansträngningar inriktas på att komma till rätta med föroreningarna. Regeringen har uppdragit åt naturvårdsverket att skyndsamt undersöka möjligheterna att hindra utsläpp av avloppsvatten som innehåller kvicksilver. Vidare har 1964 års naturresursutredning fått i uppdrag att utreda möjligheterna att sanera kvicksilverförorenade vatten. Nyligen publicerade forskningsrön synes ge anledning till viss optimism i fråga om möjligheterna att sanera kvicksilverskadade vatten.

Vidare anförde:

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Det var ett i många avseenden värdefullt och klargörande besked i frågor som i dessa dagar berör många fiskevattensägares men också

många såväl yrkesfiskares som fritidsfiskares intressen. Vad beträffar de ekonomiska konsekvenserna av den relativt omfattande svartlistning av fiskevatten som ägt rum ger svaret en värdefull vägledning. Det är tydligen möjligt att med nu gällande lagar och förordningar reglera skadeståndskrav och arrandeavgifter.

Ett exempel på hur man på frivillig väg kommer fram till en uppgörelse lämnades häromdagen i tidningarna. Domänverket hade enligt tidningsnotisen gått med på att nedsätta arrendavgiften för de fiskevatten som Stockholms stad arrenderar vid Bogesundslandet. Det skall bli intressant att se om domänverket väcker talan mot den eller de parter som förorenar vattnet utanför Bogesund.

Det är emellertid fortfarande oklart hur man skall förfara med den fisk som fångas i kvicksilverförorenat vatten, om den skall oskadliggöras eller försälgas som fodermedel till t. ex. pälsdjur. Det är tydligen en uppgift för forskningen att klargöra. Vilken instans, herr statsråd, har ansvaret för och tar initiativet till att en sådan forskning kommed till stånd? Vi får väl sätta vår lit till att naturvårdsverket inte bara undersöker möjligheterna att förhindra utsläpp av avloppsvatten som innehåller kvicksilver utan också bedriver upplysning om hur man skall förfara med den fisk som fångas i redan kvicksilverförorenat vatten. Eller är det senare kanske fiskeristyrelsens uppgift, är det veterinärstyrelsens eller är det medicinalstyrelsens? Vad anser herr statsrådet?

Jag ber ännu en gång att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Medicinalstyrelsen kan vi naturligtvis utsluta; den försvann ju för några månader sedan, och att så att säga lägga retroaktiva uppgifter på

Svar på interpellation och fråga ang. avrundningen av månadsbelopp för folkpension

den tjänar ingenting till. Jag förstår att denna fråga var litet skämtsamt ställd. Herr Grebäck inser nog att frågan hur man skall förfara med den fisk en nöjesfiskare drar upp ur kvicksilverförorenat vatten inte är något problem som i första hand myndigheterna skall lösa. Jag tycker nog att fiskets organisationer, kanske i första hand fritidsfiskets organisationer, bör fundera över hur man på ett lämpligt sätt skall lösa det problemet.

Jag vill passa på tillfället att erinra om att naturresursutredningen i dagarna har lagt fram ett förslag till forskningsprogram, som innefattar ytterligare undersökningar om kvicksilver och också om möjligheterna att sanera de förorenade vattnen. Detta uppdrag fick utredningen av regeringen för några månader sedan, och nu har man presenterat ett mycket omfattande program som upptar undersökningar av baskemikalier och spårande av kvicksilverkällan.

Utredningen tar upp frågan om vilken roll lufttransport av kvicksilver kan ha i detta sammanhang och kartering av kvicksilverförekomsten vid kuster och i havsområden. Man tänker upprätta ett tjugofemtal provtagningsstationer. Det föreslås undersökningar uppe i fjällregioner för att så långt som möjligt kunna få reda på hur det ser ut i en miljö som inte är nämnvärt påverkad. Dessutom vill man genomföra sedimentundersökningar i våra sjöar, vilket jag tror är mycket betydelsefullt. Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen. Det finns flera sådana här frågor som dem jag pekat på och som ingår i forskningsprogrammet.

Enligt utredningen kommer det att kosta ett par miljoner kronor att genomföra detta. Emellertid förfogar man lyckligtvis över 500 000 kronor för detta budgetår som omedelbart kan användas för de mest angelägna undersökningarna. Jag räknar med att även under det kommande budgetåret medel

skall stå till förfogande så att det program som utredningen har tänkt sig skall kunna fullföljas. Resultatet skulle då kunna föreligga vid årsskiftet 1969—1970.

Jag har velat lämna denna upplysning eftersom jag antar att vad jag här talat om kanske är något av det mest väsentliga som har förekommit på sistone när det gäller att komma till rätta med kvicksilverproblemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation och fråga ang. avrundningen av månadsbelopp för folkpension

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herrar Ringaby och Gomér har, den förre i en interpellation och den senare i form av enkel fråga, ställt frågor rörande de nu gällande avrundningsreglerna vid beräkning av pensioner enligt lagen om allmän försäkring.

För att förenkla förfarandet vid pensionsutbetalningar finns det i lagen om allmän försäkring regler som innebär att man slipper öretal vid utbetalningarna. Detta sker genom att man som ett led i pensionsberäkningen avrundar det för år beräknade beloppet så att månadsbeloppen slutar på helt krontal. Enligt de nu gällande bestämmelserna i 16 kap. 4 § lagen om allmän försäkring skall årspensionsbeloppet avrundas neråt till det närmast lägre hela krontal som är jämnt delbart med tolv.

Om man i stället avrundar årsbeloppet till närmaste hela krontal som är jämnt delbart med tolv kan man få samma förenkling vid utbetalningen och uppnår ett för pensionärerna gynnsammare resultat. I proposition nr 60 till årets riksdag har föreslagits en sådan ändring av lagbestämmelserna.

Svar på interpellation ang. de arbetslösas ställning inom den allmänna försäkringen

Vidare anförde:

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Orsaken till min interpellation är att systemet för utbetalning av folkpensionernas månadsbelopp fr. o. m. den 1 juli 1967 har anknutits till ATP-systemet med en ständig avrundning nedåt. Sedan nu Kungl. Maj:t efter min interpellation har rättat till förhållandet i sin nya proposition nr 60 till årets riksdag och samordnat beräkningsgrunderna för både folkpensionen och ATP-pensionen med den statliga tjänste- och familjepensionen är jag självfallet helt nöjd.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Då herr Gomér är förhindrad att närvara ber jag att å hans vägnar få framföra ett tack för det lämnade svaret på hans enkla fråga.

Sedan interpellationen och den enkla frågan framstälts har proposition nr 60 framlagts vari föreslås, som statsrådet framhöll i sitt svar, att årsbeloppet avrundas, så att månadsbeloppen slutar på det närmaste hela krontal som är jämnt delbart med tolv. Det kan således slå både uppåt och nedåt, och det finns anledning att vara tillfreds med den föreslagna ändringen.

Jag ber att ännu en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. de arbetslösas ställning inom den allmänna försäkringen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat, om jag är beredd att vidta åtgärder för att förbättra pen-

sionssituationen för dem som drabbas av arbetslöshet genom att för sådana fall införa vissa regler som skulle innebära halvering av inkomstperiod, basbelopp respektive pensionspoäng inom den allmänna försäkringen.

Frågan om att förbättra läget inom den allmänna tilläggs pensioneringen för dem som drabbas av arbetslöshet har tagits upp i proposition nr 60 till innevarande riksdag. I propositionen föreslås vissa fördelaktigare beräkningsregler än de nu gällande för försäkrade som är födda år 1927 eller tidigare och som drabbats av arbetslöshet. Frågan om ytterligare åtgärder får bedömas när utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet — den s. k. KSA-utredningen — redovisat det slutliga resultatet av sitt arbete.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min interpellation.

I interpellationen har jag aktualiserat de svårigheter som drabbar de enskilda vid en omfattande strukturomvandling i samhället. Särskilt den äldre arbetskraften är illa utsatt. Ett av de problem som omvandlingen medför är att årsinkomsten för många inte uppnår en sådan nivå att den blir pensionsgrundande. I interpellationen har jag därför efterlyst åtgärder för att förbättra pensionssituationen för dem som drabbas av arbetslöshet.

Sedan jag framställde min interpellation har, såsom socialministern nämnade, proposition nr 60 lämnats. De fördelaktiga beräkningsregler som där föreslås tillgodoser i stort sett vad jag efterfrågat. Jag är sålunda nöjd med de åtgärder som vidtagits i detta avseende och har liksom socialministern när det gäller övriga åtgärder att invänta KSA-utredningens slutresultat.

Jag vill än en gång tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra ordningen vid tunnelbanestationer i Stockholm

§ 6

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 79, med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m., och

nr 82, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg ändring i förordningen om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser m. m., till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 87, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m., samt

nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad å bordet vilande framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående familjepension åt f. d. extra tjänstemannen i riksgäldskontoret Nils Wigrens efterlevande maka Helfrid Wigren.

§ 8

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1100—1105.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 11, 60 och 61, bevillningsutskottets betänkanden nr 29 och 31, första lagutskottets utlåtanden nr 22—25, tredje lagutskottets memorial nr 39 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—18.

§ 10

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra ordningen vid tunnelbanestationer i Stockholm

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKLUND i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! Den tragiska trafikolycka som inträffade på en stockholmsgata för en tid sedan och som hade ett indirekt samband med ett upptråde och polisingripande vid en T-banestation riktade uppmärksamheten hos en vid allmänhet på de svåra ordningsproblemen i Stockholms tunnelbana. Dessa problem är dock inte nya. Sedan länge råder en betydande oro på flera stationer, vilket ger till resultat otrygghet och vantrivsel för personal och trafikanter. Polis och övrig vaktpersonal har övervakningsproblem med de många sysslösa icke-trafikanter som valt T-banan som uppehållsort. Det har gått så långt att många människor numera ej anser sig våga gå ner i en del stationer av fruktan för att bli ofredade. Detta bevisas också av att man på SL (Stockholms lokaltrafik) kunnat inregistrera en trafikantnedgång vid vissa stationer på sistone. Givetvis går det inte att låta nuvarande förhållanden få fortgå. Ordningen i tunnelbanan måste i princip vara likvärdig med den som råder på gatuplanet.

Några grundorsaker till missförhållandena kan genast konstateras. Man

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra ordningen vid tunnelbanestationer i Stockholm

har de mer eller mindre sedvanliga storstadsproblemen med en stor mängd hemlösa människor. T-banestationerna har för många av dem nästan fått karaktären av permanent samlingsplats. Möjligheten till fritidsaktivitet föreligger inte för alla ungdomar, varför många av dem har någon viss station som kontakt- och samlingspunkt. Langsare av narkotika m. m. kan relativt lätt bedriva sin verksamhet utan att bli upptäckta i de stora trafikknutpunkterna, t. ex. T-Centralen.

Vad görs då för att bemästra problemen? Enligt uppgift från ordningspolisen i Stockholms stad har man möjlighet att sätta in maximalt 37 man under dagtid och ytterligare 27 om kvällarna. Ordningspolisen anser detta vara otillräckligt och därför har förstärkningar begärts. Endast delvis har man blivit bönhörd genom att ytterligare 8 man kommer att kunna sättas in på övervakning fr. o. m. den 1 juli i år. Vidare har en kontaktgrupp tillsatts med representanter från trafikbolaget och polisen för att gemensamt undersöka vad som kan göras för att förbättra ordningstillståndet. Efter framstötter från Stockholms stad undersöks bl. a. möjligheterna att utverka medel för ökad användning av tekniska hjälpmedel för övervakning i tunnelbanorna.

För att på sikt komma till rätta med dessa problem krävs åtgärder som angriper orsakerna till den missanpassning som oroligheterna vid T-banestationerna är ett uttryck för. Sådana förebyggande åtgärder går dock utöver det direkta syftet med denna interpellation.

En kombination av åtgärder bestående av skärpt polisinsats och ökad TV-övervakning förefaller vara den lämpligaste utvägen att på kort sikt förbättra situationen. Men detta är till väsentlig del en ekonomisk fråga. Det krävs också gensvar från högsta ort, speciell förståelse för de problem Stockholms

stad har och en vilja att prioritera åtgärder för att söka övervinna dessa framför i och för sig angelägna insatser på andra håll.

Den förstärkning av polispersonalen som föreslagits från mittenpartiernas sida i partimotioner till årets riksdag skulle vid bifall ge bättre möjligheter att med framgång gripa sig an de problem som berörts i denna interpellation.

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Vilka särskilda åtgärder har vidtagits och kommer att vidtagas för att bemästra den otillfredsställande ordning som råder vid en del T-banestationer i Stockholm?

Denna anhållan bifölles.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m.,

nr 96, angående försäljning av en fastighet i Sundsvall,

nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m.,

nr 100, med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m., samt

nr 111, angående avgift för innehav av navigeringsmottagare.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmäldes följande skrivelser från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, nämligen:

angående provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform; och

angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt.

§ 13

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, motionerna:

nr 1106, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1107, av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Nihlfors*, och

nr 1108, av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Nihlfors*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret, motionerna:

nr 1109, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1110, av herr *Jansson m. fl.*,

nr 1111, av herr *Ståhl m. fl.*, och

nr 1112, av herr *Werbros m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner m. m., som bordlagts vid kammarens sammanträden torsdagen den 4 innevarande april och i dag, måtte med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det ärendena kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

§ 15

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utsänts dels en preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsärenden, dels de

den 4 april från utskotten inkomna utlåtandena.

I dag utsändes de propositioner, som bordlagts den 4 april och i dag samt en stencilerad sammanställning, vari angives data för de sammanträden, då motioner sist må väckas i anledning av de till och med i dag, fredagen den 5 april, avlämnade propositionerna m. m.

Jag får vidare meddela, att de Kungl. Maj:ts propositioner m. m., som under tiden den 8—11 innevarande april överlämnas till kammaren, kommer att per post tillställas ledamöterna i den mån delningsupplaga föreligger. Samtliga utsända propositioner, utskottsutlåtanden m. m. kommer dessutom att som vanligt utdelas på ledamöternas bänkar i plenisalen.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Wennerfors* (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående klassificeringssystemet för skolbibliotek,

herr *Wennerfors* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående samhällsorgans utsändande av handlingar innehållande uppgifter om personliga förhållanden, och

herr *Wennerfors* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående beställningen av biljetter för statliga tjänsteresor.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.03.

In fidem
Sune K Johansson